

Připravenost adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života

Lenka Dohnálková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lenka Dohnálková

Osobní číslo: H15402

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Forma studia: prezenční

Téma práce: Připravenost adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin
na vstup do samostatného života

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti prostředí rodiny, dětských domovů, vývojového období adolescence a připravenosti na samostatný život.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu prostřednictvím metody dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ERIKSON, Erik H. Životní cyklus rozšířený a dokončený: Devět věků člověka. Praha: portál, 2015. ISBN 978-80-262-0786-3.

FARKOVÁ, Marie. Vybrané kapitoly z psychologie. 3. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-130-0.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

KONČEKOVÁ, L'uba. Vývinová psychológia. 4. vydání. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2014. ISBN 978-80-7165-945-7.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

VŠUTOVÁ, Maria, Michal PANÁČEK a kol. Mezi dětstvím a dospělostí: Vybrané kapitoly z psychologie adolescence. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-125-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Blašíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

22. listopadu 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.4.2018

Dalmátová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy. Kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasaňuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené zátkem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tématem připravenosti adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života. Teoretická část se zaměřuje na tři hlavní témata – rodinu, ústavní výchovu a adolescenta a jeho připravenost na vstup do samostatného života. Praktická část se zabývá kvantitativním výzkumem, jehož cílem bylo zjistit rozdíly v připravenosti adolescentů z prostředí dětských domovů a adolescentů z rodin na vstup do samostatného života.

Klíčová slova: Rodina, ústavní výchova, dětský domov, adolescent, připravenost na vstup do samostatného života

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with theme of readiness of adolescents from children's homes and families for starting independent life. The theoretical part defines three main themes – family, institutional care in children's homes and adolescent and his readiness for starting independent life. The practical part deals with quantitative research with the target determine differences in readiness of adolescents from children's homes and adolescents from families for starting independent life.

Keywords: family, institutional care, children's home, adolescent, readiness for starting independent life

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lucii Blašíkové za odborné vedení, cenné rady, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracovávání práce věnovala. Děkuji také rodině a příteli za podporu, pomoc, trpělivost, motivaci a poskytnutí zázemí po celou dobu studia.

Výchova: když dáš někomu život, dej mu i návod k použití.

Valeriu Butulescu

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 RODINA.....	13
1.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	14
1.2 FUNKCE RODINY	17
2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	21
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	22
2.2 PŘÍČINY ODEBRÁNÍ DĚTÍ Z RODIN	24
2.3 PROSTŘEDÍ DĚTSKÉHO DOMOVA.....	26
2.4 FUNKCE DĚTSKÉHO DOMOVA	28
3 ADOLESCENT A JEHO PŘÍPRAVENOST NA VSTUP DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA	30
3.1 PŘÍPRAVENOST NA VSTUP DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA	32
3.2 PRŮBĚH PŘÍPRAVY NA VSTUP DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA V PROSTŘEDÍ RODINY.....	33
3.3 PRŮBĚH PŘÍPRAVY NA VSTUP DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA V PROSTŘEDÍ DĚTSKÉHO DOMOVA	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	39
4.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.2 TYP VÝZKUMU	40
4.2.1 Dotazník	40
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
4.4 METODA ZPRACOVÁNÍ DAT	41
5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	42

5.1	DEMOGRAFICKÁ DATA O RESPONDENTECH	42
5.2	VOLBA ZAMĚSTNÁNÍ	44
5.3	FINANČNÍ KVALIFIKACE	46
5.4	VYMANĚNÍ SE Z RODIČOVSKÉ KONTROLY	49
5.5	SCHOPNOST VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	52
5.6	VYTVOŘENÍ HETEROSEXUÁLNÍCH ZÁJMŮ	56
5.7	ZTOTOŽNĚNÍ SE S VLASTNÍM JÁ.....	59
5.8	UJASNĚNÍ SI NÁZORU NA SVĚT	62
5.9	PÉČE O DOMÁCNOST	64
5.10	PŘEDSTAVA O BUDOUCÍM RODINNÉM ZÁZEMÍ	67
5.11	VLASTNÍ NÁZOR NA SVOU PŘIPRAVENOST NA VSTUP DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA	69
6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	73
7	INTERPRETACE DAT	80
8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	82
	ZÁVĚR	84
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	86
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	89
	SEZNAM SCHÉMAT	90
	SEZNAM TABULEK.....	91
	SEZNAM GRAFŮ	92
	SEZNAM PŘÍLOH.....	94

ÚVOD

Přípravenost adolescentů na vstup do samostatného života se zdá být zajímavou otázkou, obzvláště v dnešní moderní době. Dnes se totiž odchod z původní rodiny a zahájení samostatného života posunuje do pozdějších let, zejména kvůli studiu na vysokých školách, nebo kvůli pohodlnosti života u rodičů a jistému zázemí. Až v případě, že se člověk cítí být opravdu připraven, opouští rodinu a začíná se starat sám o sebe, případně zakládá rodinu novou. U adolescentů, kteří dospívají v dětském domově, se ovšem tato hranice neposunuje a v případě, že ukončili přípravu na budoucí zaměstnání, tedy dostudovali, a jsou plnoletí, opouští dětský domov a musí začít žít samostatný život, bez ohledu na to, zda se cítí být připraveni. Připadá tedy v úvahu otázka, zda jsou obě skupiny adolescentů, tedy ti, kteří vyrůstají v rodinách a ti, kteří vyrůstají v dětských domovech, stejně připraveni na vstup do samostatného života ve fázi pozdní adolescence, tedy mezi 17. a 20. rokem věku. Na to se snaží tato práce najít odpověď.

Téma práce jsem si zvolila z toho důvodu, že mě tato otázka zajímala a nedohledala jsem žádný výzkum, který by prováděl podobné srovnání. Práce v dětském domově, nebo jiném ústavním zařízení pro děti a mládež, mě zajímá a zvažuji, že by se moje pracovní kariéra vyvíjela tímto směrem. Tato práce mi pomohla nahlédnout do problematiky ústavní výchovy a hlavně zjistit, jestli a jaké jsou rozdíly v připravenosti na vstup do samostatného života adolescentů z rodin a dětských domovů.

Hlavním cílem této práce je tedy zjistit rozdíly v připravenosti adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života. Dílčí cíle se pak zaměřují na zjištění rozdílů v přípravě na samostatný život v obou prostředích, na to, zda se respondenti cítí sami připraveni na samostatný život, zda má souvislost míra připravenosti s prostředím, kde adolescenti vyrůstají a nakonec porovnat představy o budoucnosti a ideálním budoucím zázemí adolescentů z obou prostředí.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vymezeny a popsány základní pojmy k porozumění tématu. První kapitola se zabývá rodinou, jejím vývojem v dějinách, rodinným prostředím, znaky, typy a funkcemi rodiny. Jsou zde uvedeny i definice různých autorů, pro nastínění toho, jak který autor rodinu pojímá. Druhá kapitola se věnuje ústavní výchově. I zde je v krátkosti nastíněn historický vývoj, dále pak různé definice a úhly pohledu na ústavní výchovu, její právní úprava v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o pre-

ventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Nechybí ani uvedení hlavních příčin odebrání dítěte z rodiny, popis prostředí dětského domova a jeho funkce. Třetí kapitola se zabývá adolescentem a jeho připraveností na vstup do samostatného života. Nejprve je vymezeno období adolescence dle různých autorů a popsány změny, které se v tomto období odehrávají. Dále je definována připravenost na vstup do samostatného života a poslední dvě části se věnují průběhu přípravy v obou prostředích – v rodině i v dětském domově.

V praktické části je popsán realizovaný výzkum, jeho metodologie a interpretována získaná data. Typ výzkumu byl zvolen kvantitativní, s metodou získávání dat dotazníkem. Dotazník vychází z definice připravenosti na vstup do samostatného života, která byla rozebrána na jednotlivé části, k nimž se vážou skupiny položek v dotazníku. Částí je celkem 10 a zabývají se vymaněním se z domácí kontroly, volbou zaměstnání, vytvořením heterosexuálních vztahů, schopností využívat volný čas, ztotožněním se s vlastním já, ujasněním si názoru na svět, finanční kvalifikací, péčí o domácnost, představou o budoucím rodinném zázemí a názorem na vlastní připravenost. Tyto části pak budou vyhodnoceny a srovnáním odpovědí od adolescentů z rodin a z dětských domovů budou zodpovězeny jednotlivé výzkumné otázky. Výzkum byl realizován na území celé České republiky, dotazníky byly poskytnuty vybraným dětským domovům a středním školám jak v elektronické, tak i tištěné podobě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je prvním místem, kde je člověk uznáván a přijímán jako někdo, jak ten, kdo si zaslouží a zároveň požaduje nejvznešenější projev lásky – pomoc v procesu lidského zdokonalování (Miras, Bañares, 2014, s. 114).

Rodina je základem všech společností už od počátku lidské existence a jako taková se vždy snažila připravit jedince co nejlépe na samostatný život v dospělosti. Její podoba i význam se v různých obdobích měnily. Franke ve sborníku z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství (2016, s. 15 - 19) popisuje proměny rodiny od středověku po současnost. Ve středověku byly obvyklé široké rodiny, které zahrnovaly jak širší příbuzenstvo, tak i učně a námezdní pracovníky, protože učení se povoláním probíhalo v rodinách, kde si lidé následně i zajišťovali obživu. V této době byl kladen důraz na pracovní síly a majetek, nikoli na vztahy v rodině. Bylo běžné, že se nevytvářely vztahy k novorozencům, protože byla velice častá novorozenecká úmrtnost. V novověku se objevuje zájem o rodinu ze strany státu. Bylo kritizováno odkládání dětí do sirotčinců a posílání na vyučení do jiných rodin. Objevuje se také trend menšího počtu dětí v rodinách, což celou rodinu postupně zmenšuje. Po Velké francouzské revoluci a s nástupem industrializace jsou ženy emancipovány, vstupují do pracovních procesů, práce se přesouvá z rodiny do továren a domácí práce ztrácí hodnotu na trhu. V důsledku práce žen musí děti navštěvovat školská zařízení, která se stávají podstatnou částí jejich vývoje, chrání a prodlužují dětství, ale i zvyšují nároky na profesní přípravu, což posunuje vstup do dospělosti a zakládání rodin. V této době se prosazuje trend svobodné volby manželského partnera na základě citové náklonnosti, dříve totiž byla láska mezi manželi nepatřičná. Rodina se začíná uzavírat komunitě a vztahy uvnitř jsou více intimní. Od 30. let minulého století se zvyšuje důležitost školního kapitálu a kulturní transmise, což zajišťuje mezigenerační udržení, nebo dokonce zlepšení postavení rodiny. Tím, jak se začíná rodina rozpadat a členové z ní odchází, se věnuje větší pozornost kvalitě vztahů k osobám (matce, otci, dětem) a menší vztahům k věcem a vztahy začínají být dominantou moderní rodiny. Odpoutáním člověka od komunity se rodina stává místem, které je pro člověka stabilní a neměnné. V důsledku zmenšování rodiny se zvětšuje důraz na individualizaci jejích členů a do popředí se staví osobní touhy a potřeby jedince. Autonomní rozvoj je dnes prioritou, což vede k prosazování vlastních individuálních zájmů nad zájmy rodiny. V dnešní době je navíc intimita rodiny narušována i moderními technologiemi, kdy i ve chvílích, kdy je člověk v kruhu své rodiny, je neustále online. V důsledku tohoto vývoje jsou vzájemné vztahy

vystaveny ohrožení a jsou více zranitelné, což je pozorovatelné na rostoucím trendu singles, nižší porodnosti a sňatečnosti a vyšší rozvodovosti.

Dnešní společnost tedy neklade na první místo rodinu, ale spíše individuální zájmy, jako jsou postavení, vzdělání a ekonomické zabezpečení. Dříve bylo běžné mít např. ve dvaceti letech rodinu, dnes lidé v tomto věku teprve nastupují na vysoké školy, kde stráví ještě několik let. Po vysoké škole je čeká hledání zaměstnání a získávání dnes tak ceněné praxe a zkušeností, zahraniční stáže apod., díky kterým stoupá jejich cena na trhu práce. Kvůli těmto skutečnostem, i vzhledem k finanční náročnosti událostí, jako jsou vznik manželství a založení rodiny se posouvá jak věk vstupu do manželství, tak věk prvorodiček, který se v současnosti přiblížil ke třiceti letům. Mnoho párů v dnešní době také zůstává bezdětných, což je velký rozdíl od modelu tradiční rodiny, a to jak dobrovolně, tak i z důvodů neschopnosti zplodit, či donosit dítě. (Kukla a kol., 2016, s. 42).

Matějíček (Kde jsi táto?, ©2012-2017) o dnešní rodině tvrdí, že dokud bude existovat lidstvo jako biologický druh, tak bude existovat i rodina. Existence rodiny je podle autora založená na biologických základech lidství – abychom přežili, tak si musíme vzájemně pomáhat a rozdělovat si role, což znásobí naše síly a pomůže ochránit potomky. K tomuto účelu je rodina nejvhodnější instituce. Autor uznává různé modely rodin, ale za nejvýhodnější považuje evropský model nukleární rodiny. Toto tvrzení podle něj dokazují i zkušenosti z rodinného poradenství, které říkají, že lidé hledají v rodině sebenaplnění a sebezpřekročení. Rodina tedy umožňuje zakotvení a jistotu, která je potřebná pro další rozvoj jejich členů.

1.1 Rodinné prostředí

Rodinné prostředí je vždy spojeno s konkrétním prostorem (rodinný dům či byt, ve kterém jsme založili rodinu a vychovali své děti), tento prostor rodina utváří, udržuje, v něm se rodina rozšiřuje a s průběhem času i mění. Tento model rodiny, tvořený rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči, vykazuje stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a téměř ve všech společnostech. Můžeme jej proto bezpečně označit za základní článek lidské společnosti (Procházka, 2012, s. 102).

Rodina je první sociální skupinou, do které člověk patří. Plní nepostradatelnou úlohu při pokračování lidské společnosti. Nejenže se v rodinách děti rodí, ale jsou jim zde předávány také kulturní vzorce, zvyky, hodnoty, způsoby chování atd., což znamená, že je hlavním

činitelem socializace. Rodinné prostředí je nezastupitelné a pro zdravý vývoj lidského jedince velice důležité. Navazujeme zde totiž první sociální vztahy s rodiči, sourozenci a učíme se sociální interakci (Procházka, 2012, s. 101). Pokud je rodinné prostředí závažně narušeno, můžou se u dětí objevit tzv. psychické deprivace, které definuje např. Fedorová: *Když dítě nemá člověka pro sebe a nevznikne kvalitní vztah, vzniká porucha připoutání se a následně to přerůstá do citové prázdnoty, deprivace a poruch chování. Charakteristickými projevy citové deprivace jsou impulsivnost, poruchy učení, krutost ke zvířatům, destruktivnost k vlastní osobě, jiným, ale i věcem, špatné vztahy s vrstevníky, předstíraná milost, přítulnost k cizím osobám bez rozlišení, vyhýbání se očnímu kontaktu a další projevy* (Fedorová, 2005, s. 36).

Dle Matouška a Pazlarové (2014, s. 12) je rodina základem osobní totožnosti každého člověka. Vypovídá o tom tradice způsobu dávání jmen – křestní jméno vyjadřuje, kterým členem rodiny člověk je a příjmení vyjadřuje, do které rodiny patří. V dnešní době, kde se jednotlivci vyzdvihují nad rodinu a rodina změnila svou podobu, toto předávání totožnosti slábne.

Více autorů se shoduje na tom, že pojem rodina v dnešní době není snadno definovatelný. V minulosti byla rodina dána sňatkem a příbuzenstvím, byla nejdůležitější institucí v životě lidí. Skládala se z rodičů, dětí, prarodičů i širšího příbuzenstva. Dnes Matoušek a Pazlarová (2014, s. 13) považují za přesnější pojem rodinné soužití lidí. Tento pojem popisují jako soužití dospělých lidí s citovou vazbou. Mohou být sezdání, svobodní, užívat společnou nebo oddělenou domácnost, mít i stejné pohlaví a mohou pečovat o dítě nebo děti. Existuje i rodinné soužití pouze jednoho rodiče s dětmi, kde je nejdůležitější vazba pokrevního příbuzenství, ale ani to nemusí v případě adoptovaných dětí platit. Pro ustálenost pojmu je v práci použit tradiční pojem rodina.

Současná rodina má několik typických znaků. Špaňhelová (2010, s. 11) jako znaky dnešní rodiny uvádí růst zaměstnanosti obou rodičů, včetně delší doby strávené v práci a s tím související omezení času na kontakt rodičů s dětmi, růst vzdělanosti žen, stírání rozdílů mezi pohlavími, činnosti, které dříve dělala rodina, se posunují do společenských služeb (prádelna, čistírna, jesle, mateřská škola atd.), omezení vícegeneračních vztahů, velký technický rozvoj a s tím spojený rozmach komunikace přes internet a snížení vlivu náboženství. Helus (2015, s. 201) uvádí jako znaky současné rodiny to, že je rodina nukleární (jádrová), manželská, dvougenerační, intimně vztahová (je soukromým prostorem) a pri-

vátně individualizovaná, což znamená, že je vymaněna z pout tradice, předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností.

Ve společnosti můžeme najít několik typů rodiny. Například Kraus (2014, s. 80) uvádí několik dělení typů rodin. Základní dělení je na rodinu nukleární, kterou tvoří pouze rodiče (rodič) s dětmi a na rodinu rozšířenou, do které patří jak rodiče s dětmi, tak i další příbuzní – prarodiče, tety, strýcové. Rodina, do které se rodíme, se nazývá rodinou orientační a ta, kterou v dospělosti zakládáme, nese název rodina prokreační. Pokud budeme rozlišovat typy rodiny podle toho, do jaké míry plní své funkce, definujeme zde rodinu funkční, která všechny své funkce přiměřeně plní, dále rodinu dysfunkční, kde jsou jisté chyby v plnění funkcí, ale celkový život rodiny to vážně neovlivňuje a třetím typem je rodina afunkční, která neplní základní funkce, rozkládá se zevnitř a vážně ohrožuje socializaci a duševní vývoj dítěte.

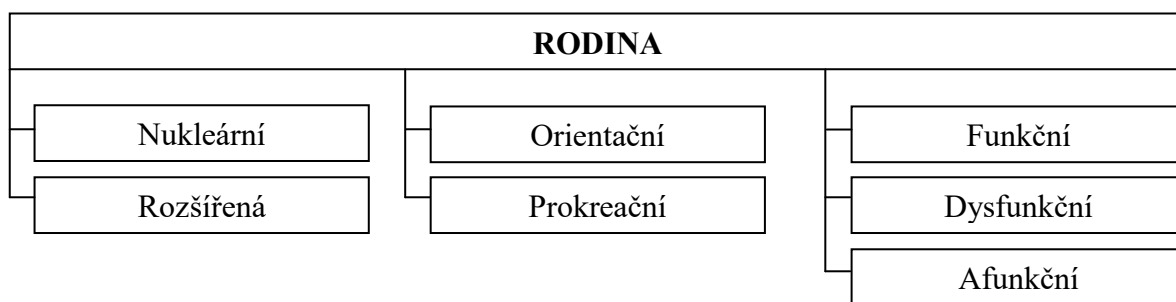

Schéma 1: Typy rodiny dle Krause (2014)

Analýza rodinného prostředí

Analýzou rodinného prostředí se zabývá ve své knize Kraus (2014, s. 86), který ho rozděluje do tří částí na demograficko-psychologické podmínky, materiálně-ekonomické faktory a kulturně výchovnou oblast.

Demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí jsou podle autora dva okruhy problémů. Zaprvé celková struktura rodiny a aspekty vyplývající z působení otce, matky, sourozenců a prarodičů. Jde o počet členů rodiny, o její úplnost nebo neúplnost, o počet dětí a věkové rozdíly. Zadruhé vnitřní stabilita rodiny jako základna emocionální atmosféry rodinného prostředí a předpoklad existence a přirozeného rozvoje všech dimenzí rodinného života, kde je nejdůležitější vztah mezi rodiči a dětmi (Kraus, 2014, s. 86).

Mezi materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí autor řadí zaměstnanost a profesi rodičů a její vliv na děti, charakter a kvalitu bydlení, vybavení domácnosti, finanční zajištění rodiny, vliv techniky na život rodiny atd. (Kraus, 2014, s. 87).

Kulturně výchovná oblast rodinného prostředí dle Krause obsahuje hodnotovou orientaci a vzdělání rodičů, životní styl, využívání volného času, míru pedagogizace rodinného prostředí atd. (Kraus, 2014, s. 87).

1.2 Funkce rodiny

Až do 18. století byla v Evropě rodina společenstvím, které své členy zajišťovalo ekonomicky, poskytovalo jim vzdělání a péči v době nemoci či ve stáří. Rodina byla natolik samozřejmým prostředím, že se o ní nevedl téměř žádný významnější diskurs. Současně bylo téměř nemožné mimo společenství rodiny přežít (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 13).

Funkce rodiny definuje mnoho autorů. Například Kraus (2014, s. 81 - 83) uvádí šest základních funkcí rodiny – biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou, ochrannou, socializačně-výchovnou, rekreační a emocionální.

Biologicko-reprodukční funkce rodiny má zajistit, aby pokračovala nejen rodina, ale také společnost. Společnost potřebuje další generace, aby se mohla dále efektivně vyvíjet. V posledních letech je ovšem pouze výjimkou rodina s více dětmi, často si mladí lidé naplánují pouze jedno dítě, někdy dokonce žádné. Stoupá také trend mít dítě až v pozdějším věku ženy. Dítě je považováno za jakousi překážku v profesní kariéře a pro chudé rodiny je pak velkou finanční zátěží (Kraus, 2014, s. 81).

Sociálně-ekonomickou funkci rodiny můžeme chápat z více pohledů. Rodina se významně podílí na ekonomice státu tím, že její členové vykonávají různá povolání. Druhým faktem je, že rodina je významným spotřebitelem trhu. Rodina má také jedince v dětství a dospívání ekonomicky zabezpečit, než bude schopný sám vstoupit na trh práce (Kraus, 2014, s. 81).

Ochranná funkce rodiny znamená zajišťování životních potřeb členů rodiny – biologických, hygienických a zdravotních. Tato funkce se po roce 1990 začala obnovovat a začalo ubývat léčeben dlouhodobě nemocných, ozdravoven, povinných očkování, zrušily se povinné návštěvy u zubaře organizované školou apod., čímž se vyžaduje větší zapojení rodin (Kraus, 2014, s. 82).

Socializačně-výchovná funkce rodiny zajišťuje předávání kultury z generace na generaci. Rodina je prvním sociálním prostředím, se kterým se dítě setkává, učí se zde základní způsoby a návyky chování i přizpůsobování se životu. Hlavní úlohou této funkce je připravit potomka na vstup do samostatného praktického života. V dnešní době, kdy se prodlužuje

délka života, spolu žijí i tři generace, proto tato funkce nepůsobí jen směrem od starších k mladším, ale i naopak, když např. mladší členové rodiny učí prarodiče využívat moderní techniku - mobilní telefony, počítače (Kraus, 2014, s. 82).

Rekreační funkce rodiny je v dnešní uspěchané době velice významnou funkcí. Rodina by měla být místem, kde nejen děti, ale také dospělí členové rodiny relaxují a baví se. Můžeme ji pozorovat na způsobech, jakými rodina tráví svůj volný čas, jak tráví dovolené a jakým zájmovým činnostem se věnují (Kraus, 2014, s. 83).

Emocionální funkce je zásadní a nezastupitelná. Rodina jako jediná instituce poskytuje člověku citové zázemí, pocity bezpečí, lásky a jistoty. Tuto funkci nelze jinou institucí plně nahradit. Od 90. let však můžeme v rodinách pozorovat neschopnost tuto funkci plnit naplno, nebo vůbec, čímž přibývá deprivovaných, nebo dokonce týraných dětí (Kraus, 2014, s. 83).

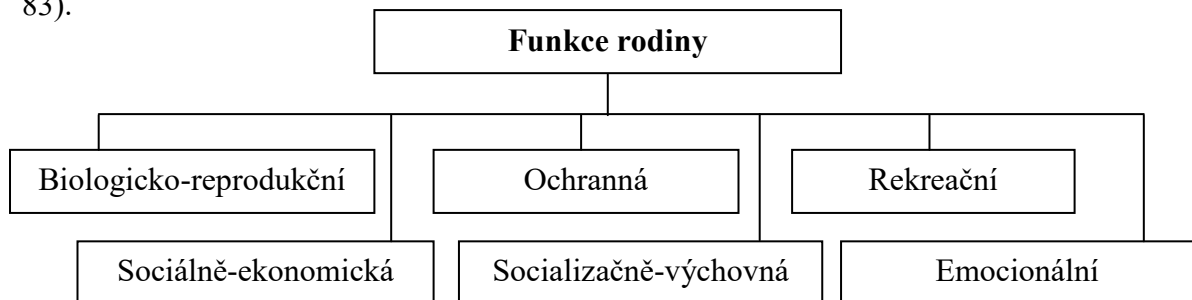

Schéma 2: Funkce rodiny dle Krause (2014)

Matoušek a Pazlarová (2014, s. 14) ve své knize uvádí, že v dnešní západní společnosti má rodina tři základní funkce - podporování socializace (vychovávání dětí), vztahovou podporu dospělých lidí a ekonomickou podporu všech členů. Dle autorů nelze v prvních dvou funkcích rodinu nijak nahradit.

Schéma 3: Funkce rodiny dle Matouška a Pazlarové (2014)

Jako další dělení funkcí rodiny můžeme uvést např. funkce rodiny dle Reichela (2008, s. 185 - 189). Tento autor mluví o rodině z širšího úhlu pohledu jako o součásti většího sociálního celku, společnosti, a uvádí sedm základních funkcí rodiny. Jsou to funkce sociálně-

reprodukční, kulturně-reprodukční, biologicko-reprodukční, ekonomická, terapeuticko-pečovatelská, výchovně-vzdělávací a obranná.

Sociálně-reprodukční funkce znamená, že se jedinec v rodině učí sociálně žít, zastávat sociální role, čímž se stává sociální bytostí. Rodina také předává hodnoty a normy společnosti, ale s tím i svou sociální pozici, čímž se reprodukuje sociální stratifikace (Reichel, 2008, s. 185).

Funkce kulturně-reprodukční souvisí s předchozí. Rodina předává jedincům nejen kulturu společnosti, hodnoty a normy, ale i ideje, jazyk, víru, estetické vnímání, pravidla společenského chování, hraní her, kulturu rodiny atd. Každá generace předávaný obsah mírně modifikuje (Reichel, 2008, s. 186).

Biologicko-reprodukční funkce znamená rozrůstání rodiny zevnitř (ne tedy adopci, mimomanželské a nemanželské děti), čímž se naplňují rodičovské touhy a uspokojují sexuální potřeby legálním a sociálně akceptovatelným způsobem. Tato funkce nerozšiřuje pouze rodinu, ale také celou společnost (Reichel, 2008, s. 186).

Funkce ekonomická je plněna rodinou vůči všem svým členům, někdy i členům širší rodiny. Jde o uspokojování základních potřeb členů – materiálních i existencionálních, např. poskytnutí adekvátní výživy, ošacení, bydlení, zařízení domácnosti, hrazení nákladů na vzdělání a zájmové činnosti aj. Tato funkce také zahrnuje to, že rodina přispívá k ekonomické reprodukci společnosti – je producentem, spotřebitelem i daňovým subjektem (Reichel, 2008, s. 187).

Funkce terapeuticko-pečovatelská je soubor činností, které hlavně pečují o sociální, somatické a psychické zdraví členů rodiny. Spadá sem poskytování členům rodiny lidské, domácí zázemí, emocionální rovnováhu, umožnění uspokojování potřeb intimního a blízkého soužití, ochranu před vnějším světem a terapeutizování případných neúspěchů (pracovních, citových i sociálních). Ohledně somatické oblasti jde o to, že se člověk v rodinném prostředí rychleji léčí z nemocí a zotavuje i po náročných operacích a úrazech. Patří sem ale i získávání pozitivních návyků v péči o vlastní zdraví – správné stravování, aktivní trávení volného času, relaxace atd. I u této funkce lze uvažovat o vztahu k celé společnosti vzhledem k tomu, že dle autora somatické, psychické a sociální zdraví, které se upevňuje v rodině, se promítá do úrovně somatického, psychického a sociálního zdraví celé populace (Reichel, 2008, s. 187).

Výchovně-vzdělávací funkci dle autora částečně převzal systém specializovaných institucí. Hlavní roli u této funkce hraje rodina v raných fázích vývoje jedince, po zahájení povinné školní docházky však rodina ustupuje do pozadí, ale i tak zůstává významným výchovným činitelem a to až do ukončení profesní přípravy potomků, po které pak mizí (Reichel, 2008, s. 188).

Poslední funkcí, kterou autor uvádí, je funkce obranná. Tato funkce byla v historii velice důležitá, dnes je však plně přenechána institucím moderního státu. V ne tak vyspělých státech je ještě pozorovatelná a např. v muslimském právu šarija je i právně ukotvena. V moderní společnosti se občas vyskytne v podobě krevní msty, která je ale trestně postihovaná. Často je obranná funkce spíše symbolická, tzn. vyjádření opory a zastání svých členů (Reichel, 2008, s. 189).

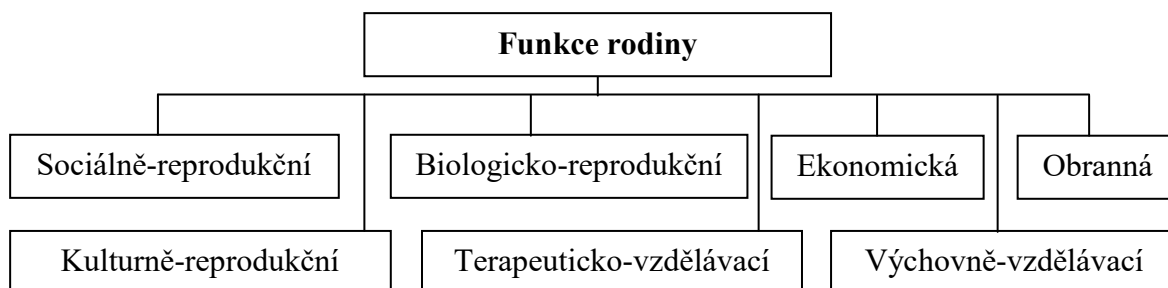

Schéma 4 Funkce rodiny dle Reichela (2008)

Shrnutí

Rodina je tedy místem, do kterého se člověk rodí, je základním článkem společnosti. Může mít mnoho podob a plní celou řadu funkcí. Poskytuje člověku citové zázemí, ekonomické zabezpečení, soukromý prostor pro regeneraci a rekreaci, umožňuje pokračování společnosti mezigeneračním předáváním kultury a vybavuje člověka nutnými znalostmi a dovednostmi do vlastního samostatného života. Rodina je velice důležitá pro vývoj člověka, její intimní vztahy jsou v podstatě nenahraditelné a i po osamostatnění se od orientační rodiny poskytuje jedinci možnost se na rodinu kdykoli obrátit, vrátit se do ní, nabízí mu podporu, rady a jistotu v životě.

2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Péče o osiřelé děti musela být řešena v průběhu celé historie lidstva. Mučka (2012, s. 6) ve své bakalářské práci uvádí, že z období pravěku neexistují žádné prameny, ze kterých bychom mohli čerpat, a předkládá vlastní hypotézu, že se s největší pravděpodobností o sirotky postaral zbytek společenství, které bylo postaveno na rodovém základu. Encyklopedie sociální práce (2013, s. 414) uvádí, že ve starověku byla zřizovatelem péče o sirotky a sirotčinců církev, nebo se o osiřelé děti starali pěstouni.

Gabriel a Novák (2008, s. 10 – 15) popisují historii odkládání dětí a péče o sirotky. Ve starém Římě o osudu narozeného dítěte rozhodoval otec, kterému bylo dítě položeno k nohám a ten ho buď vzal do náručí a bylo přijato do rodiny, nebo ho nechal ležet, což bylo znamení pro usmrcení dítěte. Ve starověké Spartě o osudu dětí rozhodovala rada starších, která posuzovala hlavně to, jestli jsou novorozenci dostatečně zdraví a pokud nebyli, byli také usmrcováni. Naopak v Thébách, které byly podobné Spartě, o osudu dítěte rozhodoval otec a v případě, že dítě nechtěl, tak to ohlásil příslušným úředníkům, kteří dítě nabízel k levné koupi. V Athénách existovaly hliněné nádoby na nechtěné děti, do kterých rodiče dítě položili i s nějakými cennostmi, které si měl ponechat ten, který se dítěte ujme, nebo ho usmrtí. Císař Dioklecián ve 3. století zakázal prodej nechtěných dětí. V roce 312 se císař Konstantin rozhodl, že úřady mají za jeho peníze zajistit výchovu odložených dětí, ovšem peníze mu brzy došly a asi o 15 let později byla péče o tyto děti na dobročinných občanech, kteří si děti často brali jako své otroky. V 7. století se kvůli stěhování národů rozmohlo prodávání a přeprodávání dětí. Historicky první naleziště bylo založeno v roce 787 v Miláně a v 9. století se začaly objevovat „babyboxy“ na nechtěné děti, které se postupně proměnily na otáčedla ve dveřích kostelů a o sirotky se pak staraly církevní řády. U nás byl na začátku 16. století založen „Vlašský špitál“, první ústav pro osiřelé a opuštěné děti v Praze, který byl plně závislý na dobročinnosti. O zestátnění institucí pečující o sirotky se zasadila Marie Terezie dekretem z roku 1762, která i s jejím synem Josefem II. byla zastánkyní společné výchovy sirotků v ústavech. Na ústavy povinně přispívala města a v roce 1883 bylo v Čechách 21 ústavů jak soukromých, tak veřejných, ve kterých vyrůstalo 808 dětí, ale byla zde velmi vysoká úmrtnost. Od roku 1788 se objevuje pěstounská péče, kdy byly děti umisťovány do venkovské péče. Tato péče měla podobné předpisy jako dnes a pěstouni také dostávali finanční příspěvky.

Velký boom v zakládání sirotčinců můžeme sledovat od poloviny 19. století. Tyto instituce byly oproti dnešním ústavům podstatně větší – jejich kapacita byla až stovky dětí (Matoušek a kol., 2013, s. 414), byla zde špatná hygiena, proto se zde často objevovaly epidemie a z důvodů malých finančních prostředků nebyla ani výživa svěřenců ideální, proto byla v sirotčincích poměrně vysoká úmrtnost, jak uvádí Mučka (2012, s. 22).

Encyklopedie sociální práce (Matoušek a kol., 2013, s. 414) uvádí, že pro mládež s poruchami chování jsou od konce 19. století zakládány polepšovny. Dále uvádí, že v dnešní době existuje řada zařízení pro děti a mládež – školská zařízení (dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy a výchovné ústavy), zdravotnická zařízení (dětská centra, psychiatrické léčebny a nemocnice pro děti) a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, která stojí mimo resortní působnost.

Do zařízení pro ústavní nebo ochrannou výchovu (školská zařízení) se děti dostanou na základě rozhodnutí soudu o uložení ústavní, nebo ochranné výchovy, nebo předběžného opatření. Bendl a kolektiv (2015) definuje ústavní a ochrannou výchovu takto: *Ústavní výchova je nařizována soudem, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena či narušena, pokud rodina neplní své funkce. Ochranná výchova je soudem ukládána, pokud dítě vykonalo čin, jenž by mohl být uznán při trestní odpovědnosti dítěte za čin trestný – tedy pro závažné poruchy chování* (Bendl a kol., 2015, s. 142). Předběžné opatření pak definuje jako okamžitý zásah soudu v situaci, kdy je dítě bez péče, nebo vážně ohroženo.

2.1 Právní úprava

Problematika dětských domovů, ale i dalších institucí pro ústavní výchovu je upravena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů¹ účinném od 1. 7. 2002.

Zákon v úvodu popisuje účel a působnost zařízení. Zde je uvedeno, že zařízení musí zajišťovat právo dítěte na výchovu a vzdělávání, podmínky k rozvoji sebedůvěry, citové stránky a jednání v souladu s jeho individuálními dispozicemi. Účelem je zajištění nezletilé

¹ Aktuální znění zákona z 1. 1. 2014

osobě náhradní výchovné péče, pomoc rodinám s napravením nepříznivé situace, podpora rodiny, poskytnutí preventivně výchovné péče.

Podle tohoto zákona zařízení může poskytovat dětem plné přímé zaopatření, což zahrnuje stravování, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhradu nezbytně nutných nákladů na vzdělávání včetně nákladů spojených s dopravou do školy, na zdravotní služby, kapesné, osobní dary a věcnou pomoc při odchodu ze zařízení.

Zařízení jsou podle zákona organizačně uspořádána do výchovných, nebo rodinných skupin. Výchovné skupiny jsou v diagnostických a výchovných ústavech, tvoří je minimálně 4 (ve výchovném ústavu 5) a nejvíce 8 dětí a v jedné budově jich smí být zřízeno nejvíce 6. Rodinné skupiny jsou v dětských domovech a v dětských domovech se školou, tvoří je minimálně 5 (v dětském domově minimálně 6) a maximálně 8 dětí, v jednom areálu jich může být zřízeno 2 až 6 a sourozenci jsou zařazováni do stejné rodinné skupiny. Tyto skupiny jsou zřízeny pro to, aby byl život v zařízeních co nejvíce podobný životu v rodinách – jsou zde kmenoví vychovatelé, každá skupina má k dispozici byt, ve kterém se děti učí vše potřebné, co budou potřebovat v běžném životě po opuštění zařízení. Tím se je snaží připravit na samostatný život.

Jednotlivá zařízení jsou popsána v §5 - §14 zákona č. 109/2002 Sb. – diagnostický ústav (§5 - §11), dětský domov (§12), dětský domov se školou (§13) a výchovný ústav (§14).

Diagnostický ústav (§5 - §11) je zařízení, do kterého jsou děti umisťovány maximálně na dobu 8 týdnů. Zde probíhá komplexní vyšetření dětí, na základě něhož zařízení vypracovává komplexní diagnostickou zprávu a rozhoduje o dalším umístění dětí v některém z ústavních zařízení. Toto vyšetření obsahuje diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální činnosti.

Dětský domov (§12) je zařízení pro děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají vážnou poruchu chování. Pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb a zajišťuje výchovnou, vzdělávací a sociální funkci. Děti umisťované do dětského domova jsou ve věku 3 – 18 let (do 26 let v případě studia), umisťují se sem i nezletilé matky se svými dětmi. Děti navštěvují školy mimo zařízení.

Přesné znění §12 je:

(1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

(2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

(3) Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.

(MPSV, 2002)

Dětský domov se školou (§13) je zařízení pro děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají poruchy chování, nebo duševní poruchu, nebo s nařízenou ochrannou výchovou. Děti umísťované do tohoto zařízení jsou ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud se situace zlepší, může dítě přejít do školy, která není součástí dětského domova, pokud se situace nezlepší do ukončení povinné školní docházky, přechází dítě do výchovného ústavu.

Výchovný ústav (§14) je pro děti od 15 let se závažnými poruchami chování, kterým je nařízena ochranná nebo ústavní výchova. Ve výjimečných případech sem může být umístěno dítě od 12 let.

V další části se zákon č. 109/2002 Sb. věnuje definování zařízení pro preventivně výchovnou péči - středisek výchovné péče (§16 a §17). Střediska poskytují poradenské, terapeutické, diagnostické, vzdělávací, speciálně pedagogické, psychologické, výchovné, sociální a informační služby ve formě ambulantní, celodenní, internátní nebo terénní.

Dále pak zákon pojednává o pracovnících, právech a povinnostech všech zúčastněných (dětí, ředitelů, pracovníků), výchovných opatřeních, úhradě péče, kapesném a nakonec pak o povinné dokumentaci, dozoru státního zastupitelství a dalších ustanoveních.

2.2 Příčiny odebrání dětí z rodin

Nejideálnějším prostředím pro vývoj dítěte je bezesporu fungující rodina (Novák, 2013, s. 36). Ovšem v případě, kdy nastane situace úmrtí, dlouhodobé nemoci nebo úrazu rodičů, nebo když rodina selhává v některé ze svých funkcí a je ohrožen vážným způsobem rozvoj osobnosti dítěte, musí zasáhnout orgán sociálně-právní ochrany dětí, který podává návrh soudu na odebrání dítěte z rodiny. Soud poté rozhodne o umístění dítěte do některé z forem náhradní rodinné výchovy, nebo do diagnostického ústavu. Návrh na nařízení ústavní výchovy může ale podat i zákonný zástupce v případě, že je vážně ohrožena nebo narušena

výchova a jiná výchovná opatření situaci nenapravila, nebo rodiče výchovu ze závažných důvodů nemohou, nebo nechtějí zabezpečit (Zlámalová, 2010, s. 29).

Jak uvádí Skasková (Odebrání dítěte, 2012, online), je odebrání dítěte z rodiny jednou z nejvíce stresujících a nejvíce náročných situací pro rodinu. Na prvním místě jsou však pro všechny zúčastněné zájmy dítěte a v některých situacích je pro něj nejvhodnější právě odebrání z rodiny.

Hlavní příčinou odebrání dítěte z rodiny je tedy selhání rodiny, neplnění jejich základních funkcí. Vocilka ve své publikaci (1999, s. 26 – 33) definuje šest hlavních příčin selhání rodiny. Jsou to alkoholismus a další návykové látky, prostituce, zneužívání a týrání dětí, nezvládnutá výchova, nízká sociální úroveň rodiny a trestná činnost. Alkoholismus a užívání dalších návykových látek ve velké míře ovlivní život uživatele i jeho rodiny. Uživatel tráví hodně času sháněním drog a pod jejich vlivem není schopen plnit plně svou funkci v rodině a dochází k zanedbávání a někdy až k týrání. Alkoholismus je o to horší, že alkohol je jednou z nejdostupnějších drog. Prostituce je nebezpečná kvůli tomu, že sice zlepšuje ekonomickou situaci rodiny, ale má negativní dopady na její fungování. Prostitující matka vykonává činnost převážně v noci, tím pádem není schopna přes den plně fungovat. S touto činností se dá také těžko skončit, pokud pracuje pod nějakým „pasákem“. Ženy často odjíždí za prací do zahraničí, nebo činnost vykonávají doma v přítomnosti svých dětí, což vážně narušuje jejich psychický a morální vývoj. Zneužívání a týrání dětí je využití dítěte pro vlastní prospěch, nebo vědomé ublížení. Existuje několik druhů týrání – fyzické, psychické, sexuální a zanedbání péče o dítě. Toto se děje nejčastěji ze strany rodičů, tedy ve vztahu, kde se předpokládá vztah důvěry. V případě zneužívání a týrání dětí je nutné bezodkladné zakročení a odebrání dítěte, protože to značně ohrožuje jeho vývoj. Nezvládnutá výchova může být buď zavrhuje a zanedbávající, nebo naopak rozmazlující, úzkostlivá, s přepjatou snahou o dokonalost dítěte a protekční. V případě zavrhuje výchovy vidí rodiče v dítěti své vlastní neúspěchy, při zanedbávající výchově dítě přehlídí a nezajímají se o něj, u rozmazlující výchovy rodiče požadují závislost dítěte na nich, úzkostlivá výchova se vyznačuje přílišným ochraňováním, výchova s přepjatou snahou o dokonalost klade na dítě přehnaně vysoké nároky a protekční výchova znamená, že rodiče chtějí pro své děti co největší výhody - výhody, které jsou ale výhodami podle nich, ne podle dětí. Dle Vocilky se v současné době tento problém rozšiřuje a rodiče často dochází na orgán sociálně-právní ochrany dětí se žádostí o umístění dítěte do ústavní péče, protože si uvědomují, že sami výchovu dětí nezvládají. Nízká sociální úroveň rodiny komplikuje dítěti

zdravý jak psychický, tak fyzický vývoj. Většinou kvůli nízkému ekonomickému zajištění nejsou uspokojovány dostatečně základní potřeby dítěte – nemá dostatek jídla, tepla, adekvátního oblečení atd. Ovšem Matoušek a Pazlarová uvádí, že *důvodem k návrhu na umístění dítěte mimo rodinu by neměla být chudoba rodiny a bytové poměry* (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 62), i když se kvůli tomu rodina často dostává na okraj společnosti. Trestná činnost rodičů nejenže dává dětem špatný vzor, ale v případě, kdy je rodič, nebo oba rodiče odsouzeni k odnětí svobody, musí se dítě umístit do ústavní výchovy. Často také dochází k rozpadům rodiny, když je odsouzen jeden z partnerů a dítě tak ztrácí citové vazby (Vocilka, 1999, s. 26 – 33).

2.3 Prostředí dětského domova

Kraus (2014, s. 104 - 111) popisuje ve své publikaci prostředí nejen dětského domova, ale i ostatních výchovných zařízení – škol, školních družin, klubů, domovů mládeže, středisek volného času, dětských domovů, dětských domovů se školou a krizových center pro mládež. Autor rozděluje zařízení na stacionární (kam děti a mládež dochází) a internátní (kde jsou děti ubytovány). V této práci se zaměříme pouze na zařízení internátní, která dle autora zanechávají v osobnostech dětí a mládeže hlubší stopu.

Vnitřní prostředí všech zařízení, tedy i dětských domovů, mají dle Krause (2014, s. 104-111) dvě stránky, a to prostorovou a věcnou, dále osobnostní a vztahovou.

Prostorová a věcná stránka zahrnuje to, jak je zařízení v lokalitě situováno, umístěno v zástavbě, což ovlivňuje např. způsoby trávení volného času a zda vytváří zklidňující atmosféru. S tímto souvisí i architektonické řešení budovy a to, zda je vybudována přímo k účelům dětského domova, nebo je využita a upravena starší budova, která předtím sloužila něčemu jinému. Důležitá je také velikost zařízení. Ta musí být ekonomicky zvladatelná. Do této kategorie se řadí i způsoby osvětlení, vytápění, klimatizace a akustika, barevnost, květinová výzdoba, rozložení obrazů a nástěnek – to vše působí na psychiku dětí. Dále je důležitý způsob rozmístění nábytku tak, aby vyhovoval potřebám dětí, technické vybavení počítači, televizemi, vybavení hudebními nástroji, výtvarnými potřebami a sportovním vybavením, aby mohly děti ve volném čase rozvíjet své zájmy. U dětských domovů je hodně důležitá úroveň ubytování, aby se děti necítily jako ve věznicích, ale měly určitý komfort a soukromí (Kraus, 2014, s. 105).

Osobnostní a vztahová stránka je jinak nazývána také jako sociálně-psychické klima. Do této kategorie spadají osoby, tedy chovanci a vychovatelé. U chovanců je podstatný věk, pohlaví, etnicita, náboženství, osobnostní rysy a např. počet chovanců v zařízení, což podmiňuje, do jaké míry je výchovné působení individualizováno. U vychovatelů je to podobné, ale přidávají se sem faktory jako délka praxe, dosažená kvalifikace, vzhled a charakterové vlastnosti. Ohledně vztahové stránky se jedná o formální i neformální vztahy mezi chovanci navzájem, mezi personálem navzájem a mezi chovanci a personálem. Tyto vztahy mohou mít různou hloubku – od nahodilých až po důvěrné. Celkovou atmosféru také ovlivňuje způsob řízení zařízení – to, zda je autoritativní, demokratický či liberální (Kraus, 2014, s. 106).

Co se týká vnějšího prostředí zařízení, které jeho fungování i klima také ovlivňuje, Kraus (2014, s. 109) uvádí poměry v lokálním prostředí, demografické faktory, subkulturu regionu, další instituce v lokalitě, které mohou se zařízením spolupracovat, a prestiž zařízení.

Pobyt v ústavních zařízeních může mít na děti pozitivní, ale zároveň i negativní důsledky. Encyklopedie sociální práce (Matoušek a kol., 2013, s. 414) popisuje hospitalismus jako soubor nepříznivých účinků deprivacních vlivů péče v sirotčincích, které ovlivňovaly sociální fungování i emocionální a kognitivní vývoj dětí. I díky studiím tohoto jevu se ve 20. století objevuje snaha upřednostňovat pěstounskou péči o ohrožení dětí před péčí ústavní. *Zásadní faktory v ústavní péči o děti a mládež jsou délka péče a věk dítěte. V zařízeních, kam jsou děti umístěny na roky, se ústav stává náhradou domova, aniž by mohl být domovem se všemi potřebnými kvalitami. Čím nižší je věk dítěte umístěného do ústavu, tím vyšší je pravděpodobnost nepříznivých účinků tohoto typu péče. Čím déle dítě v ústavu pobývá, tím závažnější jsou deprivacní účinky. Hlavní nevýhody ústavní výchovy spočívají v nepřítomnosti jedné dostatečně angažované osoby vychovatele, k níž by dítě mohlo mít trvalou vazbu, a vnucený režim, regulující naprostou většinu aktivit dítěte. Také vliv deprivovaných vrstevníků ve velkých skupinách dětí není obecně možné pokládat za příznivý* (Matoušek a kol., 2013, s. 414). Matoušek a Pazlarová (2014, s. 61) poukazují na negativa ústavní výchovy názorem, že dětský domov nemá takové kvality výchovného prostředí jako domov skutečný (rodina), protože se zde nachází velké množství dětí a zaměstnanci nejsou rodiči, ale pouze zaměstnanci, kteří jsou limitováni institucionálními bariérami.

Matoušek a kol. (2013, s. 414) s odvoláním na Škoviera (2007) uvádí i pozitivní vlivy pobytu dětí v ústavních zařízeních. Ústavní zařízení může například poskytnout kvalitní dočasnou nebo trvalou náhradu za nefungující rodinné prostředí, chránit chovance před nega-

tivními vlivy společnosti, upravit jeho a normy, hodnoty, nabídnout mu nové sociální zkušenosti a podpořit ho v dokončení studia apod.

2.4 Funkce dětského domova

Funkce výchovných zařízení ve své publikaci popisuje Kraus (2014, s. 102 - 104) na příkladu škol, ale pro účely naší práce jeho příklady převedeme na dětské domovy. Autor uvádí těchto sedm funkcí:

Socializační funkce zařízení znamená předávání a zajištění kontinuity kultury společnosti. Nové generaci se předávají normy, hodnoty, ustálené způsoby chování ve společnosti. Učí se, co se od nich očekává a jak očekávání naplňovat (Kraus, 2014, s. 102).

Výchovná funkce souvisí úzce se socializační. Klade důraz na rozvoj osobnosti dětí a emotivní a kognitivní složky rozvoje dítěte (Kraus, 2014, s. 102).

Pečovatelská funkce zařízení spočívá v zajištění podmínek z hlediska zdraví, bezpečnosti a psychické pohody. Jde o zajištění vhodného ubytování, hygienických potřeb, jídla, pitného režimu a lékařské péče (Kraus, 2014, s. 103).

Poradenská funkce zařízení jsou služby, které se poskytují chovancům a vychovatelům v oblasti poradenství. Jak ohledně profesní orientace dětí, studijních předpokladů, pomoci při řešení životních situacích atd. V ideálním případě by tuto funkci měl plnit psycholog, ale radou mohou dětem jistě pomoci i vychovatelé (Kraus, 2014, s. 103).

Rekreační, neboli relaxační funkce se realizuje ve volném čase chovanců. Jedná se o to, jakým způsobem jsou upraveny vnitřní i vnější prostory určené k trávení volného času, zda mají děti k dispozici různé pomůcky k trávení volného času (knihy, hudební nástroje, počítače, sportovní vybavení), jaká je nabídka kroužků v zařízení, nebo jaké kroužky dětem umožňují navštěvovat (Kraus, 2014, s. 103).

Profesionalizační funkce znamená, že zařízení pomáhá dětem najít vhodné budoucí pracovní uplatnění. Umožní dětem studovat obor, který je zajímá, poradí při jeho výběru a podporuje je v dosažení potřebné kvalifikace, aby po opuštění zařízení neměly problém s uplatněním na trhu práce (Kraus, 2014, s. 104).

Selektivní funkce znamená, že zařízení funguje jako výtah, jako „dirigent sociálních šancí“, které člověk má po opuštění zařízení (Kraus, 2014, s. 104).

V případě dětského domova jsou dle autora nejdominantnějšími funkcemi funkce, které mají suplovat rodinu, tedy funkce pečovatelská, výchovná a rekreační.

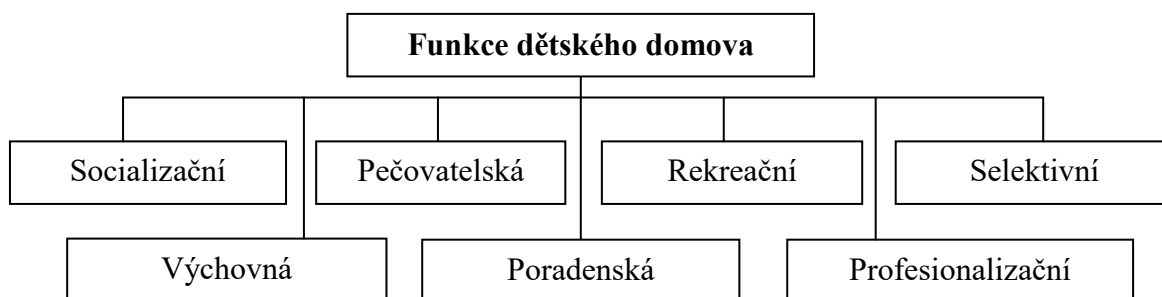

Schéma 5: Funkce dětského domova dle Krause (2014)

Shrnutí

Při pohledu do historie péče o sirotky je patrné, jak špatně se s nimi v průběhu dějin zacházelo a že se situace vyvinula od usmrcování a prodeje nechtěných dětí nebo sirotků až k co nejvíce plnohodnotné péči o tyto děti. Ústavní výchova se snaží v co největší míře kompenzovat ztrátu rodiny a poskytnout dětem prostředí, ve kterém probíhá jejich vývoj správně. O jejím výkonu rozhoduje soud, který může rozhodnout také o předběžném opatření při akutním ohrožení dítěte a její průběh upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Příčin odebrání dítěte z rodiny je mnoho, ale nejčastěji se jedná o zanedbávání péče v důsledku selhání rodiny v plnění některé ze svých funkcí, což ohrožuje další vývoj dítěte. Podle zákonů jsou zájmy dítěte na prvním místě, proto je nutný zásah státu do soukromí rodiny. Prostedí ústavních zařízení jsou co nejvhodněji přizpůsobena ideálnímu vývoji dětí, ale mnoho autorů také uvádí negativní vlivy na jejich vývoj. I proto jsou snahy o to, aby bylo co nejvíce dětí umístěno do některé jiné z forem náhradní rodinné výchovy (adopce, pěstounství, pěstounství na přechodnou dobu). I ústavní výchova má své funkce, jako rodina, a hlavními funkcemi, kterými se snaží nahrazovat rodinu, jsou funkce pečovatelská, výchovná a rekreační.

3 ADOLESCENT A JEHO PŘIPRAVENOST NA VSTUP DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA

Pojem adolescence pochází z latinského termínu *adolesco, adolescere*, což v překladu znamená dorůstat, dospívat, vyvíjet se, mohutnět a sílit. Jinak se toto období nazývá také období dospívání, nebo dorostenectví (Končeková, 2014, s. 211).

Existuje mnoho vymezení a každý autor považuje za období adolescence trochu jiný věk. Často se však shodují na tom, že adolescence je mostem mezi dětstvím a dospělostí (Macek, 1999, s. 10). Obecně se dá říci, že spodní mezník je biologicky daný ukončením pohlavního dozrávání, kdy je člověk schopný reprodukce. Jiní autoři za tento mezník považují ukončení rychlého tělesného dozrávání a začátek rychlého psychického dozrávání. Za sociální mezník se dá považovat ukončení povinné školní docházky. Podle těchto kritérií se jedná o věk 14 – 16 let. Naopak jako horní mezník období, po kterém následuje období dospělosti, bývá označováno dosažení plnoletosti, ukončení vzdělávání, začátek samostatného nezávislého života, vstup do manželství a narození dítěte. Období adolescence nekončí najednou, ale postupně, podle toho, jak přichází jednotlivé události. Rychlost dospívání je individuální a každý člověk dosahuje plné psychické a sociální zralosti v jiném věku, proto je horní hranice stanovena poněkud široce věkem 18 – 21 let (Končeková, 2014, s. 211). Někteří autoři toto vývojové období ještě vnitřně diferencují. Například Macek (1999, s. 10) rozděluje adolescenci do 3 období – časná adolescence odpovídá věku 10 - 13 let, střední adolescence je vymezena intervalem 14 – 16 let a pozdní adolescence dle autora odpovídá věkovému rozmezí 17 – 20 let. Pro účely výzkumu k této práci je použito vymezení pozdní adolescence právě podle Macka.

Farková popisuje období adolescence jako období, kdy z *popela dětství se rodí fénix dospělého* (Farková, 2008, s. 185). Dále uvádí, že je v posledním století zaznamenán jev, který se označuje jako „sekundární akcelerace“. Tímto pojmem se popisuje stav, kdy se zrychluje tělesný a s tím i psychický vývoj. Následkem toho končí dětství dříve, ale dospělost nastupuje později. Jako příčiny tohoto jevu jsou uvedeny kvalitnější strava, zdravotní péče, sport, hygiena, bydlení, práce, rozvoj informačních technologií a filozofie života, která se více orientuje na výkonnost.

Podle výše uvedeného je zřetelné, že toto období provází velká řada změn. Co se týče emocionální stránky adolescenta, Farková (2008, s. 185) uvádí, že stadium provází emoční instabilita, změny nálad, impulzivita v chování a nestálost reakcí a postojů. Přichází výky-

vy ve školním výkonu, zvýšená unavitelnost a střídání období překotné aktivity a apatie, což je někdy vykládáno jako lenost. Adolescenti jsou tak často nepochopeni a ani oni sami sebe úplně nechápou a testují své hodnoty očima „kritického realisty“. Rodina je sice stále místem emoční jistoty, bezpečí a útočištěm, ale adolescent se od ní musí osamostatnit. To se děje prostřednictvím zpochybňování názorů a hodnot rodičů, jejich srovnáváním s jinými vzory. Tato fáze je pro rodinu velice bolestivá, protože rodina je najednou místem, kde dospívající není pochopen, je kritizován a odmítá něžnosti či kontrolu. Pokud se ale závislost na rodině neuvolní, dochází k velkým potížím – např. láska k rodičům se změní v prudkou nenávist, dochází k regresi do fáze klidné dětské závislosti, uzavření se před vrstevníky atd. Paradoxně po zavržení vzorů v rodině, až nekriticky přijímá adolescent vzory nové. I přes tyto emoční komplikace a snahu o emancipaci se často udrží v rámci rodiny pozitivní vztahy a adolescenti mají problém pouze se zákazy, příkazy a kontrolou, kterou ale podvědomě potřebují. *Projevy citových konfliktů bývají velmi silné a tak nápadné, že daly podnět k označení celého období jako období „bouří a krizi“* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 147).

Díky změnám v poznávací oblasti je dospívající schopen abstraktnějších a logičtějších myšlenkových operací. Srovnává reálný, existující svět se světem imaginárním, tím, jakým by mohl reálný svět být. Z tohoto srovnávání často vychází kritičnost, nespokojenost, zklamání a případný pesimismus (Farková, 2008, s. 187).

Adolescent dozrieva v ľudskú osobnosť, ktorá sa spoločensky zaraďuje medzi dospelých ako ich rovníceň partner (Končeková, 2014, s. 211). Jednou z hlavních úloh adolescence je socializace a vytvoření vztahů hlavně s vrstevníky. Postupným odpoutáváním se od rodiny si dospívající vytváří vztahy s vrstevníky a získávají v nich důvěru. Těmito vztahy se připravují na trvalé vztahy v další fázi života, ve fázi dospělosti (Farková, 2008, s. 187).

Farková (2008, s. 188) ve své knize také dále uvádí, jak adolescenti vnímají morální normy. Jejich vnímání morálních norem označuje za absolutní. Normy, které mají za vlastní, jsou podle nich platné pro všechny a za všech okolností. Kompromisy pro ně znamenají slabost a zbabělost, čímž se stávají velice citlivými na jakoukoli nespravedlnost, odsouzení a lži a zdůrazňují absolutní upřímnost. Kvůli svému absolutistickému pohledu na normy mají často konflikty s okolím a jsou zklamáni. Někteří lidé proto vnímají adolescenty jako hrubé cyniky a bezohledné egoisty.

Důležitou událostí v tomto období je výběr profese. Farková (2008, s. 189) uvádí, že výběr ovlivňují dvě skupiny faktorů. První jsou adolescentovy schopnosti, zájmy a osobnostní sklony, tedy jeho osobní ambice a sny. Druhou skupinou faktorů jsou vnější faktory, tlak společnosti, aby získala pracovníky, které potřebuje. Málomocný dospívající člověk má tak silnou osobnost, že si vybere profesní dráhu pouze na základě vnitřních faktorů, bez ohledu na tlak společnosti. Dle autorky existují tři typy při volbě povolání. První typ si vybírá profesní dráhu na základě přání rodičů, nebo jiných autorit a na vnitřní faktory nebere zřetel, adolescent je pasivní a podřídí se. U druhého typu se vyskytuje rovnováha – adolescent má nějakou nejasnou představu o profesní dráze a na základě vnějších faktorů si vybere konkrétní zaměření. Poslední, třetí typ, se řídí pouze osobním přáním, sny a cíly. Tento typ je člověk velice iniciativní a cílevědomý. Nejčastěji se pak v populaci objevuje typ druhý.

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 148) definují zásady pro vychovatele adolescentů. Na jednu stranu podle nich má vychovatel adolescenta vést k postupnému a optimálnímu zařazení se do společnosti a do světa práce. Na druhou stranu musí mít adolescent prostor pro rozvoj svých osobnostních předpokladů a sklonů, čímž mu vychovatel umožňuje naplnění života. Kombinací těchto dvou zásad připraví vychovatel adolescenta co nejlépe na vstup do samostatného života.

3.1 Přípravenost na vstup do samostatného života

Definovat připravenost na vstup do samostatného života je velice obtížné, protože se skládá z mnoha aspektů. Jako základ definice je použita definice zralosti z Psychologického slovníku: *Zralost (maturity) často synonym. dospělosti; hlavní znaky z.: vytvoření heterosexuálních zájmů, vymanění se z domácí kontroly, volba zaměstnání, schopnost využívat volný čas, ztotožnění se s vlastním já a ujasnění názoru na svět* (Hartl, Hartlová, 2000, s. 708).

K definici zralosti z Psychologického slovníku je důležité přidat ještě další oblasti jako znaky připravenosti na vstup do samostatného života. První z nich je finanční kvalifikace, protože je důležité v samostatném životě umět zacházet s penězi. Dvořáková (Orton, 2007, s. 15 in Dvořáková, 2011, s. 12) ve své publikaci uvádí, že finanční kvalifikace se skládá z finanční znalosti a inteligence, finančních dovedností, schopností a pravomocí a finanční odpovědnosti. Což souhrnně znamená, že je člověk rozumný při manipulaci se svými financemi, zvládá každodenní zacházení s penězi, je schopen řešit finanční problémy nebo příležitosti a uvědomuje si dopad svých rozhodnutí na život.

Další oblast, která neodmyslitelně patří k připravenosti na samostatný život, je zvládnutí péče o domácnost. Zda je člověk schopen udržovat svou domácnost v čistotě, v adekvátním stavu pro bydlení, zda si umí uvařit a tím pádem se v těchto ohledech postarat o celou budoucí rodinu.

Dalším znakem, který je důležitý, pokud je člověk připraven na vstup do samostatného života, je, že má určitou představu o svém budoucím životě. Že má jakýsi životní plán, co se týká jeho budoucího rodinného zázemí. Tento plán nemusí být vždy naplněn, ale pro vstup do samostatného života je důležitý, protože člověka motivuje k rozvoji a dosahování cílů. Přehodnocování a upravování tohoto plánu dle okolností a událostí v životě je samozřejmé.

Poslední a neméně důležitý faktor, který je do definice zahrnut, je, jaký má člověk sám názor na svou vlastní připravenost na vstup do samostatného života. Pokud totiž sám v sebe věří, existuje větší pravděpodobnost, že po osamostatnění se od rodičů, nebo vychovatelů uspěje.

Z důvodu malého množství zdrojů, které se týkají tohoto tématu a nabízely by komplexní definici, bylo nutné pro účely práce spojit různé aspekty připravenosti na vstup do samostatného života a vytvořit jednotnou definici tohoto pojmu. Definice využitá pro tuto práci tedy zní:

Připravenost na vstup do samostatného života je stav, kdy je člověk zralý (tedy má vytvořeny heterosexuální zájmy, je vymaněn z rodičovské kontroly, zvolil si zaměstnání, je schopen využívat volný čas, je ztotožněn s vlastním já a má ujasněn názor na svět), má určitý stupeň finanční kvalifikace, dokáže se postarat o základní věci v domácnosti, má představu o svém budoucím rodinném zázemí a sám o sobě si myslí, že je připraven na samostatný život.

3.2 Průběh přípravy na vstup do samostatného života v prostředí rodiny

Výchova dítěte není de facto nic jiného než dlouhodobá a systematická příprava na samostatný život. Je to postupný proces osamostatňování. Cesta od závislosti na vás po absolutní nezávislost a samostatnost. Představte si tento proces, jako byste měli své dítě připravit na dlouhou výpravu do neznámých končin plných nástrah a nečekaných okolností a věcí. Příjemných i nepříjemných. Co mu dáte na cestu? Dobré vybavení? Peníze? Věci? Nebo

raději znalosti a dovednosti? A co takhle schopnosti samostatně řešit vzniklé situace, problémy, přizpůsobit se okolnostem, správně se rozhodovat? (Hubatka, 2014, s. 191).

Dítě tedy rodina připravuje na samostatný život již od útlého dětství. To, jaký výchovný styl rodiče při výchově upřednostňují, definuje, jak se bude dítě v dospělosti chovat a k čemu bude mít sklony. Důležitou součástí výchovy je také sebevýchova jedince a sebevýchově dává každý výchovný styl jiný prostor. Dvořáková, Kolář, Tvrzová a Váňová (2015, s. 37) definují tři základní výchovné styly. Prvním z nich je styl autoritářský, který klade nejmenší, až žádný ohled na sebevýchovu a vnitřní podmínky jedince. Vychovatel zastává názor, že ví vše lépe, než vychovávaný, rozhoduje za něj v podstatě ve všem, nevede ho k samostatnosti a je mu nadřízen. Dítě má za úkol jen plnit příkazy, které dostává, bez přemýšlení a vlastní iniciativy podle toho, jak si přeje rodič. V případě neposlechnutí hrozí dítěti trest. Tento výchovný styl může mít za následek to, že vychovávaný nebude samostatný ani v dospělém věku a bude závislý na rodičích, nebo si naopak vybuduje nenávisť ke všem autoritám. Druhý výchovný styl se nazývá liberální. Je pravým opakem autoritativního, zde je kladen obrovský důraz na sebevýchovu dítěte a rodiče často zastávají názor, že výchovou by se dítě jen zkazilo, že je v člověku vše dáno od narození. Dítě vychovávané tímto stylem si ve svém životě dělá, co chce, rozhoduje o všem a v některých případech se stává, že je nadřazeno svým rodičům a „diriguje“ je. Kvůli tomuto výchovnému stylu je člověk egoistický, sebestředný, neumí brát ohledy na potřeby ostatních. I takto vychovávaný člověk je pak v dospělém životě nesamostatný, protože byl zvyklý, že si dělal, co chtěl a jemu nepříjemné povinnosti za něj dělal někdo jiný. Jako třetí a podle většiny autorů nejideálnější styl se uvádí styl demokratický. Je založen na vzájemném respektu obou stran a jejich spolupráci. Je zde prostor jak pro sebevýchovu dítěte, jeho vlastní rozhodování, ale zároveň mu jsou nastaveny hranice, dány úkoly. Je zde důležitá výchova vlastním příkladem a organizovaná spolupráce.

V dnešní době existuje celá řada příruček o tom, jak vychovávat své děti. Ve většině z nich se upřednostňuje výchova demokratická, která vede k samostatnosti a zodpovědnosti dětí. Například publikace Hubatky (2014) se snaží dát rodičům návod, jak děti k samostatnosti a zodpovědnosti vychovávat. Jako hlavní pravidlo autor uvádí, že rodiče nemají za své děti dělat věci, které by zvládly samy. Rodiče mají často tendence dělat věci sami, protože je to pro ně rychlejší a udělají to podle svých představ, ale kvůli tomu se dítě nenaučí, jak tyto činnosti provádět – např. uklízení po sobě, chystání svačiny apod. a tím pádem v nich nebudují ani samostatnost, ani zodpovědnost. Jako základ samostatnosti autor uvádí tři

schopnosti, které by si měly děti osvojit. Jsou to schopnost okamžitě jednat (neodkládat povinnosti na později, protože potom je neudělají), schopnost se soustředit (věnovat se pouze jedné činnosti a udělat ji pořádně) a schopnost dokončit úkol. Ruku v ruce se samostatností jde dle Hubatky zodpovědnost. Dítě musí vědět, že za své činy a rozhodnutí nese zodpovědnost. Pro výchovu k samostatnému zodpovědnému životu je důležité, aby dítě čelilo problémům a naučilo se je řešit. Protože *pěstování samostatnosti umožní dítěti, aby zdárně dospělo* (Hoskovcová, Suchochlebová Ryntová, 2009, s. 91).

Nelze tedy přesně určit, jak probíhá příprava na samostatný život v rodinách. Dá se ale předpokládat, že ve většině rodin se snaží děti zapojovat do chodu domácnosti, nechat je rozhodovat a podílet se na rozhodování o fungování rodiny, starat se o mladší sourozence. Tímto vším se děti postupně připravují na praktické věci, které budou muset v samostatném životě zvládnout. Velkou výhodou vyrůstání v rodině je fakt, že se dítě i po osamostatnění má kam vrátit pro radu, pro pomoc, aby svou situaci co nejlépe zvládlo. Na rozdíl od dětských domovů, odchod z rodiny není nijak věkově podmíněn a může se stát, že lidé se neosamostatňují od své původní rodiny ani v dospělosti.

3.3 Průběh přípravy na vstup do samostatného života v prostředí dětského domova

Zlámalová (2010, s. 41) ve své práci uvádí, že po přijetí zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů se situace v dětských domovech změnila k lepšímu. Děti již nejsou v zařízeních rozděleny podle věku, ale rozdělují se do rodinných skupin. Tyto skupiny se snaží co nejvíce napodobit atmosféru rodiny jak záze-
mím pro bydlení, tak snížením počtu dětí a stanovením jednoho kmenového vychovatele, ke kterému se děti mohou navázat.

O maximální rozvoj a samostatnost dětí v dětských domovech usiluje celý tým pracovníků. Jejich úkolem je prostřednictvím co nejvíce individualizovaného přístupu k dětem zajistit rozvoj jejich osobnosti, osamostatnění se a co největší úspěch v začlenění se do společnosti po opuštění zařízení. Tohoto se snaží dosáhnout pomocí programu rozvoje osobnosti (Zlámalová, 2010, s. 41).

Program rozvoje osobnosti definuje zákon č. 109/2002 Sb. Jedná se o komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb podle §2 odst.

10, které jsou stanoveny v zájmu rozvoje osobnosti, a tuto zprávu zpracovává již diagnostický ústav. Zpráva se dále předává do příslušného zařízení, kam je dítě umístěno.

Zlámalová (2010, s. 40) popisuje tvorbu individuálního plánu. Na základě programu rozvoje osobnosti zařízení vypracovává pro každé dítě individuální plán rozvoje. Tato povinnost je dána zákonem č. 109/2002 Sb. a vyhláškou 439/2006 Sb. Individuální plán rozvoje osobnosti se vypracuje na základě komplexní diagnostické zprávy, psychologického, etopedického a speciálně pedagogického vyšetření a pozorování dítěte. Dvakrát ročně kontroluje výsledky výchovně vzdělávací činnosti v zařízení odborný zaměstnanec diagnostického ústavu. Na základě obecného výchovného plánu pedagogický pracovník dané rodinné skupiny vytvoří přísně individuální plán rozvoje osobnosti dítěte. Tento dokument je závazný a stanovuje cíle výchovně vzdělávací činnosti u konkrétního dítěte a vede k jejich naplňování. Údaje v plánu jsou získány z osobního spisu dítěte a informace v něm jsou důvěrné. Účinnost plánu je jeden rok a v průběhu této doby se opakovaně kontroluje naplňování a dodržování plánu. Časový plán i metodika jsou individuální pro každé dítě.

Zlámalová (2010, s. 40) uvádí, že formální úprava plánu je na každém zařízení, vždy však obsahuje výchovné oblasti a osobní cíle dítěte. V úvodu najdeme osobní údaje dítěte, jako je jméno, datum narození, datum přijetí do domova, anamnézu a stručný popis činností, které zvládá při přijetí. Dále plán obsahuje pracovní listy, do kterých pracovník zaznamenává plnění činností v oblastech intelektových, sociálních a sebeobslužných a je zde i prostor pro nedostatky, na které se práce má zaměřit. Individuální plán je zaměřen na tyto oblasti – *zdravotní, tělesná, psychická, motorické a manuální dovednosti, verbální, návyky (hygienické, samostatnost, intelektuální, pracovní, morální, sociální), chování, zájmová a negativní projevy* (Zlámalová, 2010, s. 40). K jednotlivým stránkám se zaznamenávají úrovně, na jakých se dítě nachází, dovednosti a schopnosti, dále také zájmy a záliby a kroužky, kterým se ve volném čase věnuje. Důležité jsou v dokumentu cíle, které udávají práci s dítětem. Pomocí jednotlivých kroků se k těmto cílům dopracovává. Plán je postaven tak, aby směřoval dítě k co největší míře osamostatnění se a aby byl orientován na praktický život po opuštění zařízení. Každý rok se provádí hodnocení plnění plánu.

Díky individuálním plánům by měly děti být připraveny dle svých možností na samostatný život. Zlámalová (2010, s. 41) ale také uvádí, jaké jsou nevýhody pro začátek samostatného života pro děti z dětských domovů. První nevýhodou je dle autorky to, že děti nemají navázaný žádný trvalý intimní vztah s primárním pečovatelem, jako mají děti z rodin. Další problém je nedostatek sociálních podnětů v zařízeních ústavní výchovy, tedy neznalost

rodinných i společenských vztahů. Materiální zabezpečení je dnes v dětských domovech nadstandardní díky četným sponzorům, což však způsobuje po opuštění zařízení problémy s tím, že jsou adolescenti zvyklí na určitý standard, ale jako samostatní si jej nedokážou ze svých prostředků zabezpečit. Nevýhodou osamostatňování se z dětských domovů je také to, že děti odchází dříve, než jsou plně připraveny, tedy hned po dosažení plnoletosti, což se v rodinách neděje, zde mohou zůstat, jak dlouho chtějí.

Shrnutí

Adolescence je obdobím dospívání, prudkého vývoje z dítěte v dospělého jedince. Existuje mnoho vymezení, obecně je za spodní hranici považováno ukončení povinné školní docházky ze sociální stránky, nebo ukončení pohlavního dozrávání ze stránky fyzické (kolem 14 – 16 let), za horní hranici je považováno ukončení vzdělávání, osamostatnění se od rodičů, uzavření manželství, narození dítěte, což se odehrává postupně (uvádí se věk 18 – 21 let). K tomuto období patří pojem sekundární akcelerace, což znamená prodloužení období adolescence v posledním století. Během adolescence dochází u jedince k mnoha změnám – jsou to změny jak emocionální, překotné změny nálad, nepochopení, distancování se od rodiny a zpochybňování názorů rodičů, tak i větší využívání abstraktnějších a logičtějších mozkových operací, mění se vztahy s vrstevníky, jedinci uznávají absolutní morální normy a vybírají si profesi. Příprava na samostatný život neprobíhá jen v tomto období, ale po celý život, od narození, a v rodinách a dětských domovech probíhá mírně odlišným způsobem – v rodinách je spíše nezáměrná, ale v dětských domovech se sestavuje a dodržuje individuální program rozvoje osobnosti. Přípravenost na vstup do samostatného života je pak definována jako stav zralosti (tzn. vytvoření heterosexuálních vztahů, vymanění se z rodičovské kontroly, volba zaměstnání, schopnost využívat volný čas, ztotožnění se s vlastním já, ujasnění si názoru na svět), dále pak dosažení určitého stupně finanční kvalifikace, schopnost postarat se o základní věci spojené s chodem domácnosti, utvoření představy o budoucím rodinném zázemí a vědomí toho, že je člověk připraven.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumným tématem pro výzkum k této bakalářské práci je připravenost adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života. Adolescence je ve-lice bouřlivé období, které provází mnoho změn a bezprostředně po kterém přichází osa-mostatnění se, postavení se jedinců na vlastní nohy. Být připraven na samostatný život znamená uspět v něm a tento výzkum se snaží porovnat, jak jsou připraveni adolescenti z různých prostředí – z dětských domovů a rodin. Příprava na život ovšem neprobíhá jen v období adolescence, ale provází jedince celou jeho výchovou už od útlého dětství.

Výzkumný problém byl stanoven jako vztah připravenosti na vstup do samostatného života s prostředím, ve kterém adolescent vyrůstá. Tento problém se v praktické části bakalářské práce snažíme pochopit a popsat.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Na základě stanoveného výzkumného problému byly stanoveny výzkumné cíle. Hlavní výzkumný cíl zní:

- 1) Zjistit rozdíly v připravenosti adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života.

Dílčí výzkumné cíle jsou:

- a) Zjistit rozdíly v přípravě na samostatný život v obou prostředích.
- b) Zjistit, zda se cítí respondenti být připraveni na samostatný život.
- c) Zjistit, jestli má souvislost míra připravenosti na vstup do samostatného života s prostředím, ve kterém jedinci vyrůstají
- d) Porovnat představy adolescentů z obou prostředí o budoucnosti a ideálním budoucím rodinném zázemí a zjistit, v čem se liší.

Pro výzkum byly stanoveny následující výzkumné otázky.

- 1) Jaké jsou rozdíly v připravenosti na vstup do samostatného života adolescentů z dětských domovů a připravenosti adolescentů z rodin?
- 2) Jaký je rozdíl mezi představou budoucnosti adolescentů z dětských domovů a adolescentů z rodin?
- 3) Jak se respondenti cítí být připraveni do života?
- 4) Jaká je nyní míra soběstačnosti respondentů?

4.2 Typ výzkumu

Výzkum má deskriptivní charakter. Záměrem výzkumu bylo popsat, zda a jaké jsou rozdíly v připravenosti adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života. Byl zvolen kvantitativní typ výzkumu, protože bylo snahou situaci popsat obecně, získat co možná nejvíce odpovědi od respondentů a obě skupiny následně porovnat.

4.2.1 Dotazník

Nástrojem kvantitativního výzkumu, který byl zvolen pro tento výzkum, je dotazník. *Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně* (Chráška, 2016, s. 158).

Použitý dotazník byl vytvořen speciálně pro tuto práci dle definice připravenosti na vstup do samostatného života uvedené v teoretické části práce a je složen ze 45 položek, většinou uzavřených. Velká část položek je škálového typu, kdy respondenti vybírají odpověď ze škály „souhlasím – spíše souhlasím – nevím – spíše nesouhlasím – nesouhlasím“, dále se objevují položky, které nabízejí výběr odpovědi „ano – ne“, příp. „ano – nevím – ne“, položky výběrové, které respondentům předkládají různé odpovědi a položky stupnicové.

V úvodu dotazníku jsou položky, které zjišťují pohlaví, věk a prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. Dále se dotazník v jednotlivých položkách zaměřuje postupně na všechny aspekty definice připravenosti na vstup do samostatného života. Těmito aspekty jsou zralost, finanční kvalifikace, péče o domácnost, představa o budoucím rodinném zázemí a vlastní názor na svou připravenost na vstup do samostatného života. Složky zralosti jsou v definici uvedeny jako vytvoření heterosexuálních zájmů, vymanění se z rodičovské kontroly, volba zaměstnání, schopnost využívat volný čas, ztotožnění se s vlastním já a ujasnění názoru na svět. Položky 4 – 6 se věnují volbě zaměstnání, 7 – 11 finanční kvalifikaci. Úroveň vymanění se z rodičovské kontroly mají zodpovědět položky 12 – 16. Schopnost využívat volný čas zkoumají položky 17 – 22 a vytvoření heterosexuálních zájmů pak položky 23 – 25. Část dotazníku, která se zabývá ztotožněním se s vlastním já je inspirována knihou Raka a Matyáše (2008) *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích* a odráží se v položkách 26 – 31. Ujasnění si názoru na svět je zkoumáno prostřednictvím seřazování hodnot cílových i účelových dle Rokeache (1973), které nalezneme v položkách 32 a 33. Položky 34 – 37 jsou zaměřeny na péči o domácnost, položky 38 – 41 na představu o

budoucím rodinném zázemí a položky 42 – 45 se věnují názoru respondentů na úroveň vlastní připravenosti. Celý dotazník je k nahlédnutí v příloze bakalářské práce a respondentům byl nabídnut jak v elektronické, tak i tištěné verzi. Obě srovnávané skupiny vyplňovaly stejný dotazník. Kvůli délce a obtížnosti dotazníku se výzkumu neúčastnilo velké množství respondentů.

4.3 Výzkumný soubor

Pro tento výzkum bylo použito věkové vymezení pozdní adolescence podle Macka (1999, s. 10). Respondenty jsou tedy adolescenti ve věku 17 – 20 let. Ve výzkumném souboru je část adolescentů vyrůstajících v dětských domovech a část vyrůstající v rodinách. Výzkum byl realizován na území celé České republiky. Náhodným výběrem byly vybrány v každém kraji 3 dětské domovy (v Praze pouze 2), které byly osloveny s prosbou o vyplnění dotazníků. Vzhledem k nízkému počtu klientů v tomto věku a dobrovolnosti vyplnění dotazníků, byla návratnost dotazníků nízká. Skupina adolescentů z rodin byla oslovena prostřednictvím středních škol, také náhodně vybraných, jejichž zájem o spolupráci také příliš velký nebyl. Výzkum se nakonec realizovat podařilo a zúčastnilo se ho celkem 106 respondentů, z toho 32 z dětských domovů a 74 z rodin. Nelze ovšem přesně určit, která zařízení se do výzkumu zapojila, protože pouze poskytla možnost k vyplnění dotazníků dané cílové skupině, ale toto vyplnění bylo dobrovolné a nevíme, zda v každém zařízení dotazník někdo vyplnil.

4.4 Metoda zpracování dat

Získaná data z kvantitativního výzkumu byla tříděna a analyzována. Informace, které jsme získali, byly zpracovány základní statistikou. Byla použita čárkovací metoda, na základě níž byly vypočteny absolutní a relativní četnosti. Výsledky šetření jsou graficky znázorněny v tabulkách a grafech. Po grafickém znázornění bylo provedeno srovnání výsledků obou skupin respondentů a byly jim u jednotlivých položek uděleny body podle toho, zda jejich odpovědi vypovídají o připravenosti, nebo nepřipravenosti a na základě sečtení těchto bodů byly odvozeny závěry.

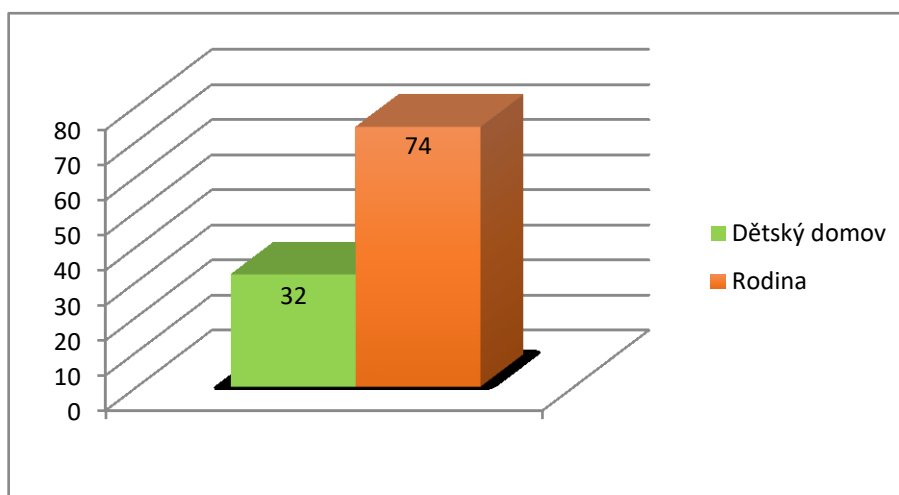
5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této kapitole budou analyzovány výsledky výzkumu. V jednotlivých podkapitolách budou postupně popsána, porovnána a graficky znázorněna data od obou skupin respondentů. V jedné podkapitole budou vždy popsány odpovědi na položky v dotazníku, které se vztahují k jedné oblasti z definice připravenosti na vstup do samostatného života.

5.1 Demografická data o respondentech

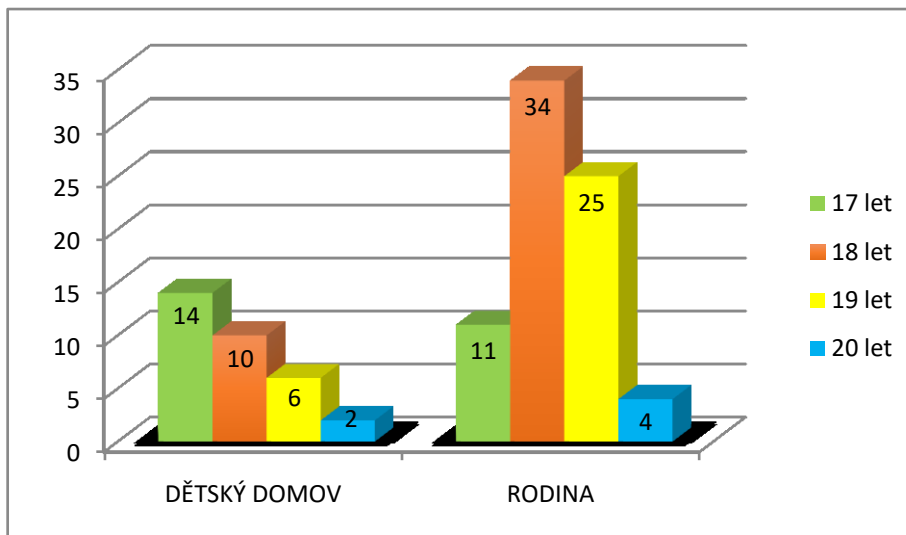
První tři položky dotazníkového šetření zjišťují základní informace o respondentech.

První položka v dotazníku zjišťuje, v jakém prostředí respondenti vyrůstají. Z celkového počtu 106 respondentů odpovědělo 32 respondentů (30,19%), že vyrůstají v dětském domově a 74 respondentů (69,81%), že vyrůstá v rodině.

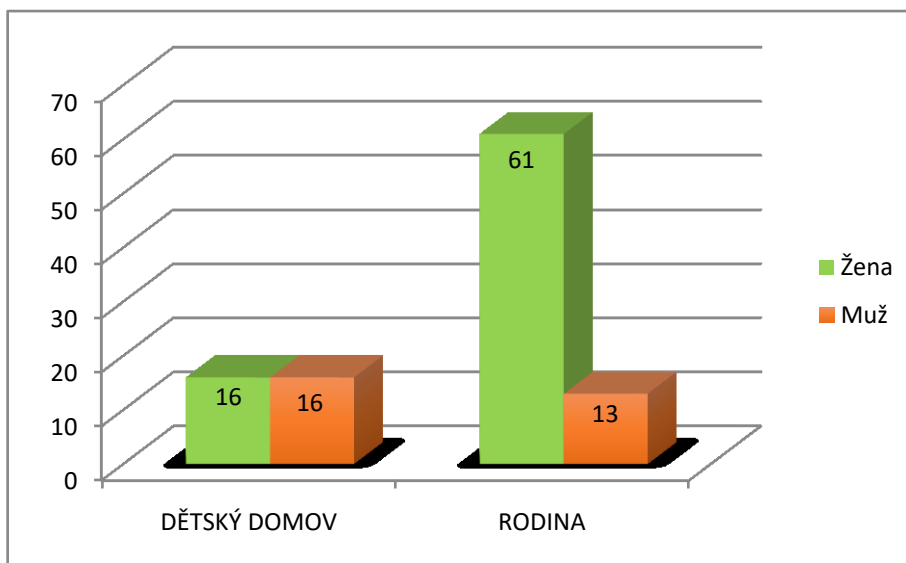
Graf 1: Prostředí, ve kterém respondenti vyrůstají

Druhá položka popisuje věkové rozložení respondentů v obou prostředích. Z dětských domovů bylo 14 (43,75%) respondentů ve věku 17 let, 10 (31,25%) ve věku 18 let, 6 (18,75%) ve věku 19 let a 2 (6,25%) ve věku 20 let. Věkové složení respondentů z rodin bylo takové, že 11 (14,86%) respondentů mělo 17 let, 34 (45,95%) respondentů mělo 18 let, 25 (33,78%) respondentů uvedlo věk 19 let a 4 (5,41%) respondenti věk 20 let.

Graf 2: Věk respondentů

Třetí položka dotazníku se zabývá pohlavím respondentů. Respondenti z prostředí dětského domova byli ve složení 16 (50%) žen a 16 (50%) mužů. Respondenti z prostředí rodin byli ve složení 61 (82,43%) žen a 13 (17,57%) mužů.

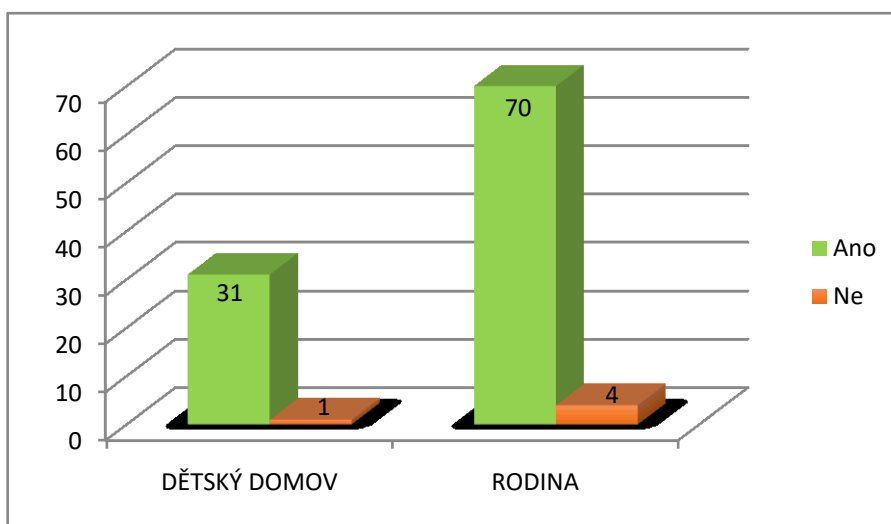
Graf 3: Pohlaví respondentů

5.2 Volba zaměstnání

Položky v dotazníku 4 – 6 zjišťují, zda si respondenti vybrali studovaný obor sami a zda už mají představu o svém budoucím zaměstnání.

Položka 4. Školu, kterou studuji, jsem si vybral(a) sám / sama.

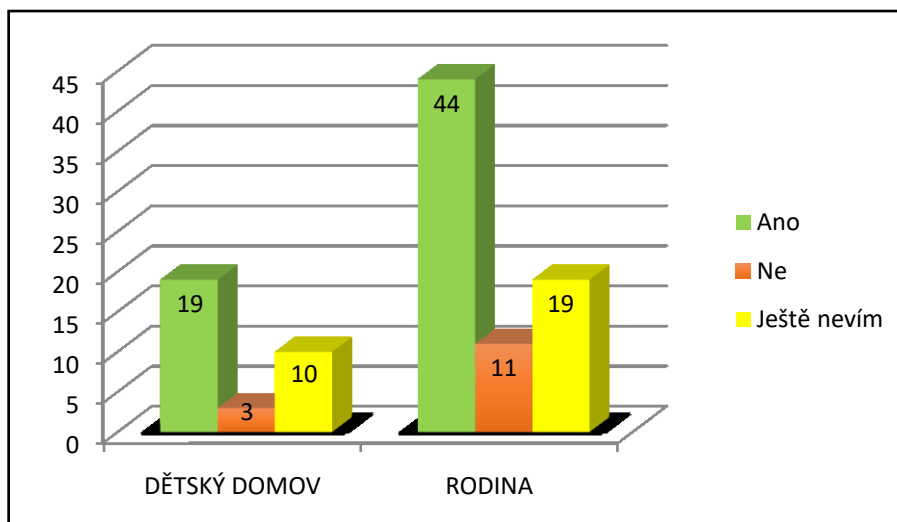
Položka 4 zjišťovala, zda si respondenti studovanou školu vybrali sami. Z výsledků je jasné, že většina si ji sama opravdu vybrala – z prostředí dětského domova kladně odpovědělo 31 (96,88%) respondentů a z prostředí rodiny 70 (94,59%) respondentů. Z dětského domova uvedl 1 (3,12%) respondent, že si studovanou školu nevybral sám a z rodiny takto odpověděli 4 (5,41%) respondenti.

Graf 4: Školu, kterou studuji, jsem si vybral(a) sám / sama.

Položka 5. Studuji obor, ve kterém bych si chtěl(a) najít práci

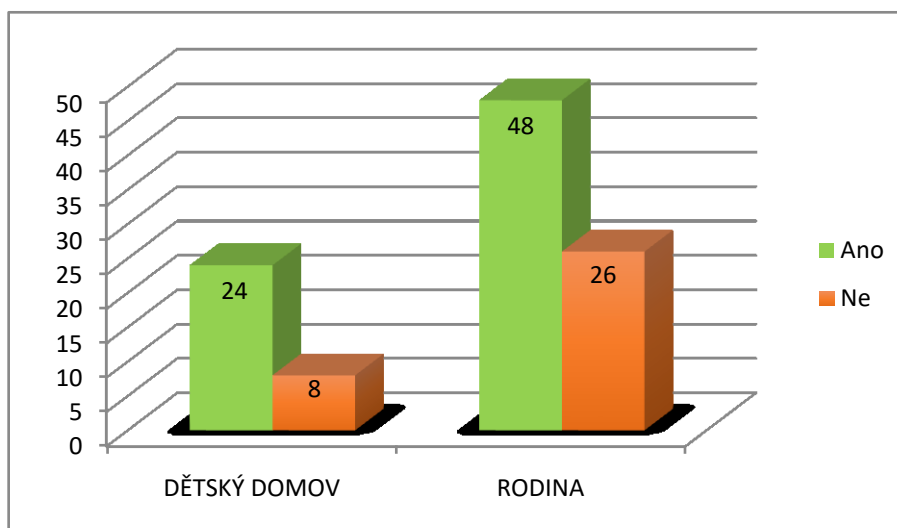
U položky číslo 5 respondenti odpovídali na otázku, zda studují obor, ve kterém by si chtěli najít práci. Přibližně stejné procento respondentů z obou skupin ví, že si ve studovaném oboru chce najít práci – v dětském domově 19 (59,38%) respondentů a v rodině 44 (59,46%) respondentů. Ve studovaném oboru si nechtějí najít práci 3 (9,38%) respondenti z dětského domova a 11 (14,86%) respondentů z rodiny. Jasno v této otázce nemá 10 (31,25%) respondentů z prostředí dětského domova a 19 (25,68%) respondentů z prostředí rodiny.

Graf 5: Studuji obor, ve kterém bych si chtěl(a) najít práci.

Položka 6. Víím, jaké zaměstnání bych si chtěl(a) najít a vykonávat.

Položka 6 zjišťuje, zda respondenti vědí, jaké zaměstnání by chtěli v budoucnu vykonávat. V této otázce mají procentuálně více jasno respondenti z prostředí dětských domovů, 24 (75%) z nich odpovědělo kladně, kdežto z prostředí rodiny takto odpovědělo 48 (64,86%) respondentů. Respondentů z prostředí dětských domovů, kteří ještě nevědí, jaké zaměstnání by chtěli vykonávat je 8 (25%) a respondentů z prostředí rodiny 26 (35,14%).

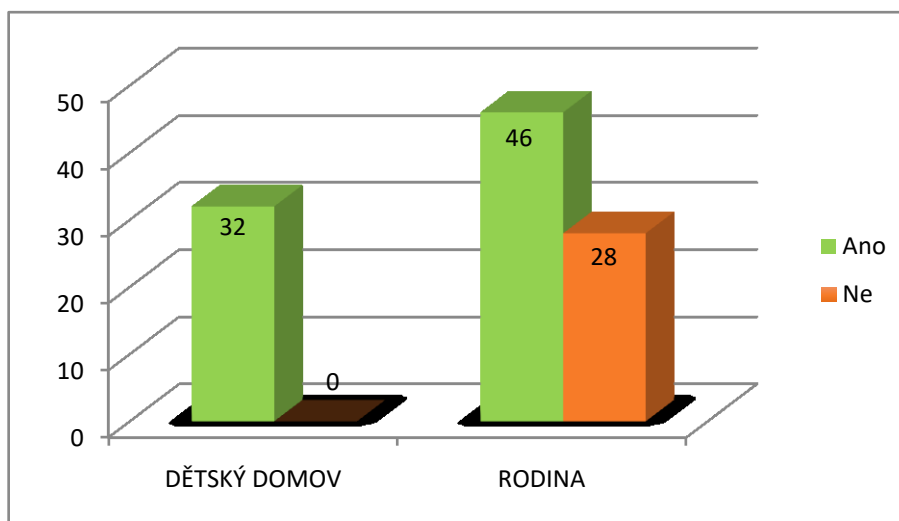
Graf 6: Víím, jaké zaměstnání bych si chtěl(a) najít a vykonávat.

5.3 Finanční kvalifikace

Dotazník v položkách 7 – 11 zjišťuje u respondentů, jak jsou finančně kvalifikovaní. Zda mají nějaké své finanční prostředky a jak s nimi nakládají, zda by využili nabídky půjčky od nebankovní společnosti, nebo zda mají přehled o nákladech spojených s chodem domácnosti.

Položka č. 7. Dostávám pravidelně kapesné.

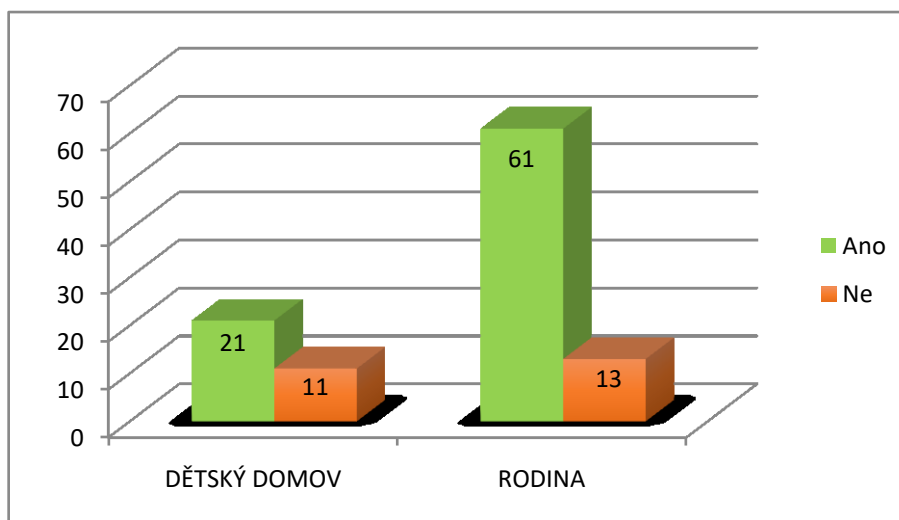
V prostředí dětského domova odpověděli všichni respondenti, tj. 32 (100%), že kapesné pravidelně dostávají. Respondenti z prostředí rodin odpověděli kladně v 46 (62,16%) případech a záporně v 28 (37,84%) případech.

Graf 7: Dostávám pravidelně kapesné.

Položka č. 8 O prázdninách, nebo ve volných chvílích chodím na brigádu.

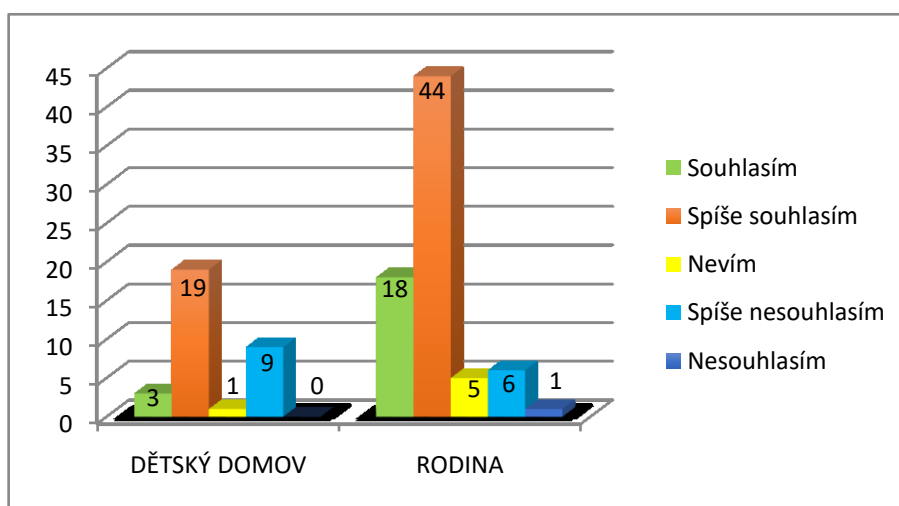
Z dotazovaných respondentů z prostředí dětských domovů chodí 21 (65,63%) respondentů pravidelně na brigádu a 11 (34,38%) si ve volném čase nepřivydělává. Procentuálně více respondentů, 61 (82,43%), z prostředí rodin uvedlo, že si ve svém volném čase přivydělávají a 13 (17,57%) uvedlo, že na žádné brigády nechodí.

Graf 8: O prázdninách nebo ve volných chvílích chodím na brigádu

Položka 9. Své peníze si šetřím a vždy si důkladně rozmyslím, co si za mě koupím.

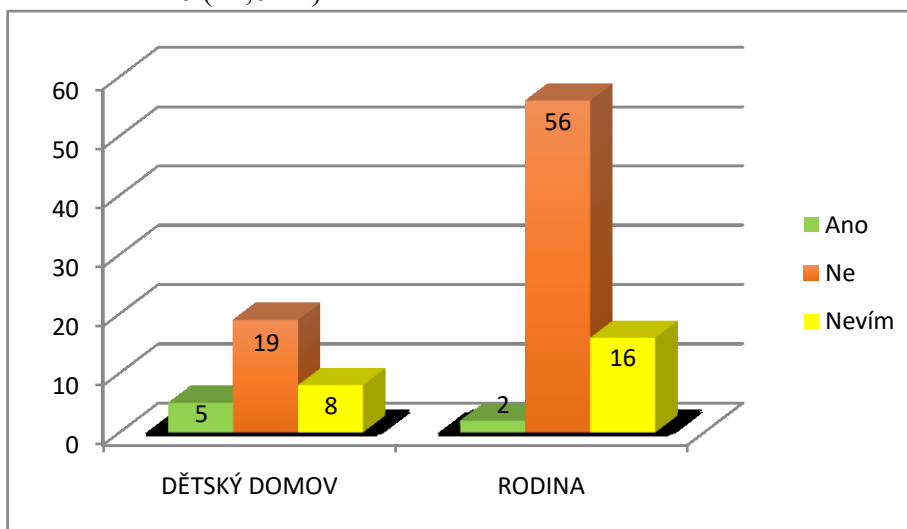
S touto položkou respondenti z dětských domovů souhlasí 3 (9,38%), spíše souhlasí 19 (59,38%), neví 1 (3,12%), spíše nesouhlasí 9 (28,12%) a nesouhlasí žádný. Respondentů z prostředí rodin s tímto výrokem souhlasí 18 (24,32%), spíše souhlasí 44 (59,46%), neví 5 (6,78%), spíše nesouhlasí 6 (8,11%) a nesouhlasí 1 respondent (1,35%).

Graf 9: Své peníze si šetřím a vždy si důkladně rozmyslím, co si za ně koupím.

Položka 10. Půjčil(a) bych si od nebankovní společnosti.

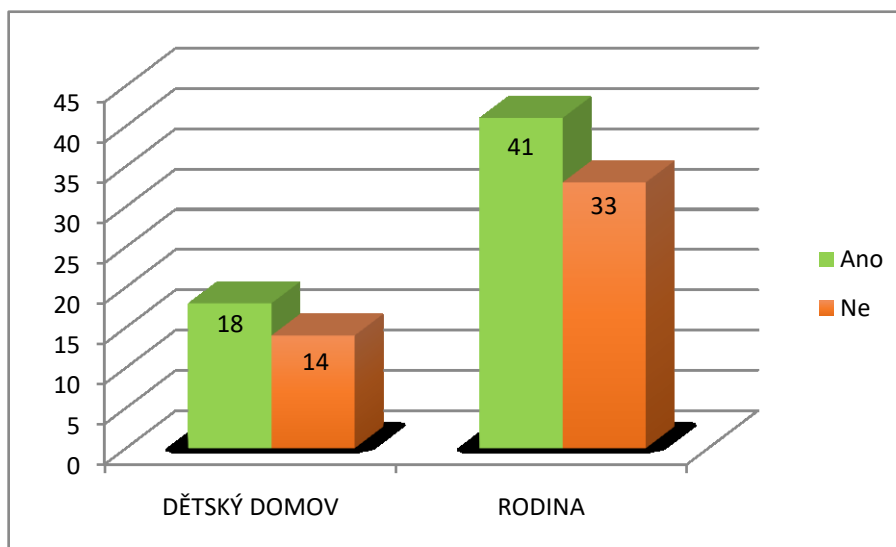
S tímto výrokem souhlasí 5 (15,63%) respondentů z prostředí dětského domova a 2 (2,70%) z prostředí rodiny. Nesouhlasí s ním 19 (59,37%) respondentů z dětských domovů a 56 (75,68%) z rodin. Odpověď „nevím“ zvolilo z prostředí dětských domovů 8 (25%) respondentů a z rodin 16 (21,62%).

Graf 10: Půjčil(a) bych si od nebankovní společnosti.

Položka 11. Mám přehled o nákladech spojených s chodem domácnosti (jídlo, nájem, energie, atd.).

Na 11. položku dotazníku kladně zareagovalo 18 (56,25%) respondentů z dětských domovů a 41 (55,41%) respondentů z rodin. Záporně pak odpovědělo 14 (43,75%) respondentů z prostředí dětských domovů a 33 (44,59%) respondentů z rodin. Relativní četnosti odpovědí u obou skupin jsou tedy skoro vyrovnané.

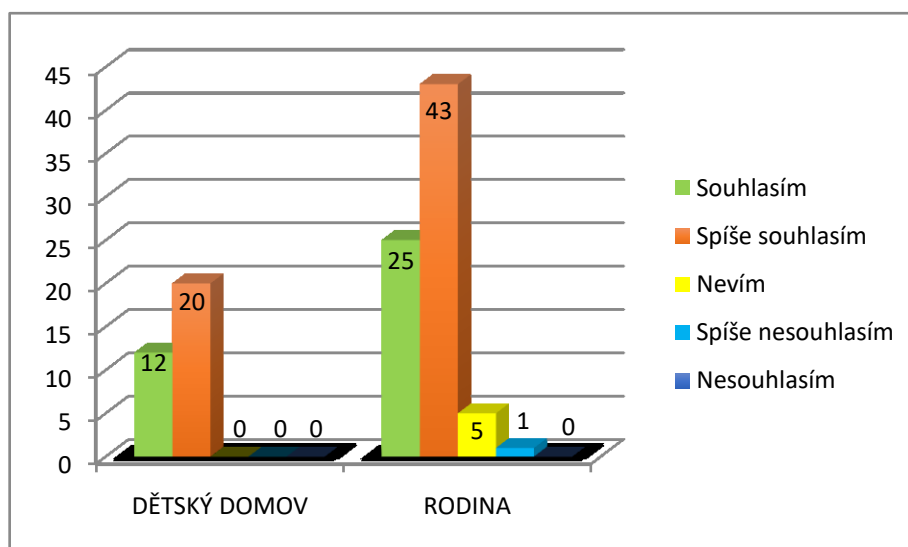
Graf 11: Mám přehled o nákladech spojených s chodem domácnosti.

5.4 Vymanění se z rodičovské kontroly

Položky v dotazníku 12 – 16 zjišťují, zda a do jaké míry jsou obě skupiny respondentů vymaněny z kontroly rodičů, příp. vychovatelů. Všechny položky v této části jsou škálového typu a respondenti určovali míru souhlasu s nimi.

Položka 12. Pokud se mám v něčem rozhodnout, rozhodnu se podle svého.

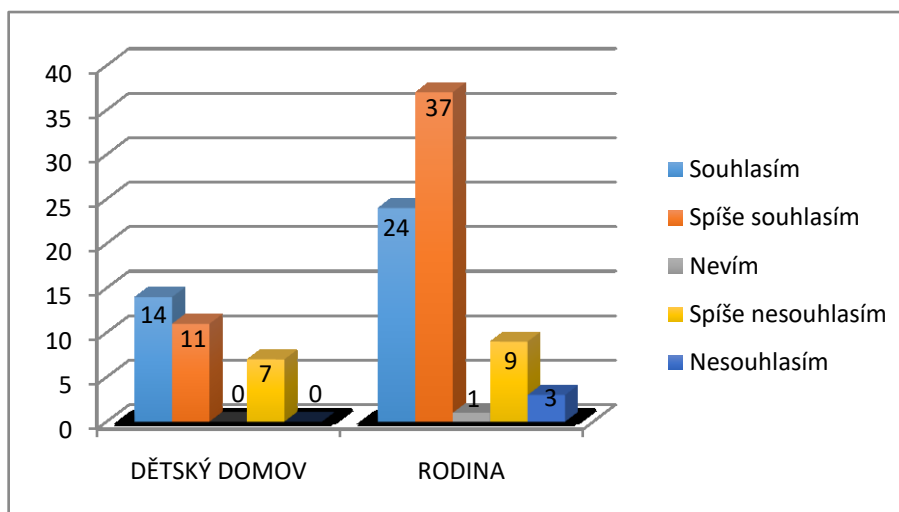
U této položky zvolilo v prostředí dětských domovů možnost „souhlasím“ 12 (37,50%) respondentů a 20 (62,50%) respondentů zvolilo možnost „spíše souhlasím“, ostatní možnosti nezvolil nikdo. Respondenti z prostředí rodin zvolili 25krát možnost „souhlasím“ (33,78%), 43krát možnost „spíše souhlasím“ (58,11%), 5 (6,76%) z nich zvolilo možnost „nevím“, 1 (1,35%) „spíše souhlasím“ a „nesouhlasím“ nezvolil nikdo.

Graf 12: Pokud se mám v něčem rozhodnout, rozhodnu se podle svého.

Položka 13. Vždy, když mě čeká důležité rozhodnutí, radši se poradím s rodiči / vychovateli.

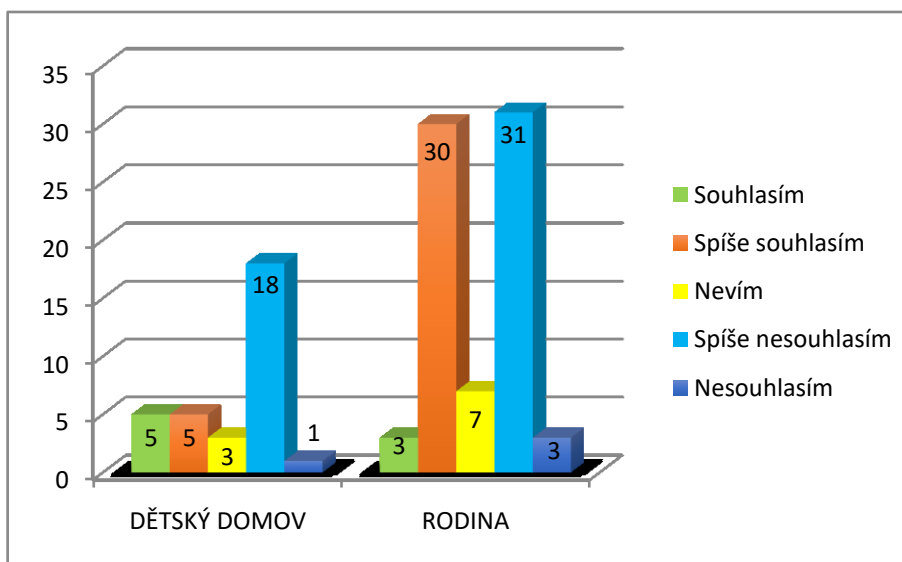
S výrokem, že se před důležitým rozhodnutím radši poradí s rodiči/vychovateli souhlasí 14 (43,76%) respondentů z dětských domovů a 24 (32,43%) respondentů z rodin., spíše souhlasí 11 (34,38%) respondentů z dětských domovů a 37 (50%) z rodin. Odpověď nevím nevedl nikdo z dětských domovů a 1 (1,35%) z rodiny. S výrokem spíše nesouhlasí 7 (21,86%) respondentů z dětských domovů a 9 (12,17%) z rodiny a nesouhlasí 0 respondentů z dětských domovů a 3 (4,05%) z prostředí rodiny.

Graf 13: Vždy, když mě čeká důležité rozhodnutí, radši se poradím s rodiči / vychovateli.

Položka 14. Při řešení problémů dám raději na radu rodičů / vychovatelů, než abych to zkusil(a) po svém.

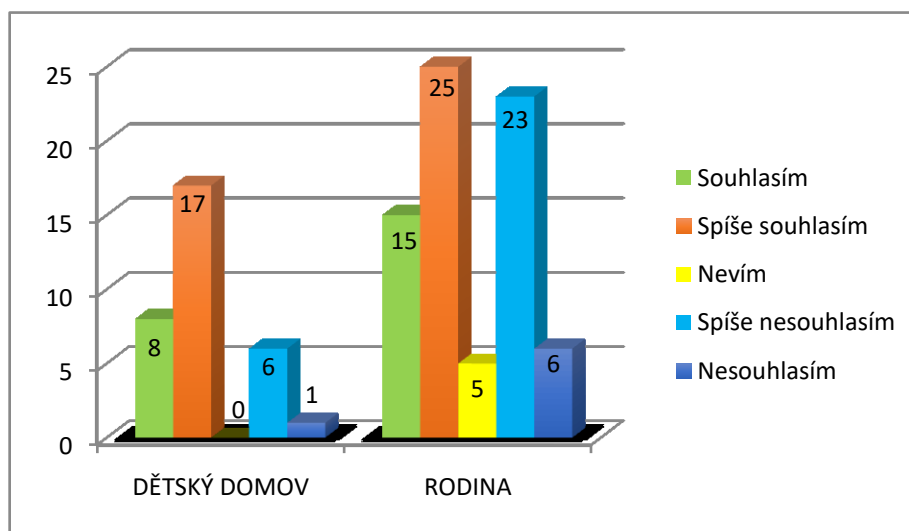
U této položky zvolilo odpověď „souhlasím“ 5 (15,62%) respondentů z dětských domovů a 3 (4,05%) z rodin. Odpověď „spíše souhlasím“ také 5 (15,62%) respondentů z dětských domovů a 30 (40,54%) respondentů z rodin. „Nevím“ zaškrtnli 3 (9,38%) respondentů z dětských domovů a 7 (9,47%) z rodin. S výrokem spíše nesouhlasí 18 (56,25%) respondentů z dětských domovů a 31 (41,89%) respondentů z rodin a nesouhlasí 1 (3,13%) respondent z dětského domova a 3 (4,05%) respondenti z rodiny.

Graf 14: Při řešení problémů dám raději na radu rodičů / vychovatelů, než abych to zkusil po svém.

Položka č. 15. Rodiče / vychovatelé mi často říkají, co bych měl(a) a neměl(a) dělat.

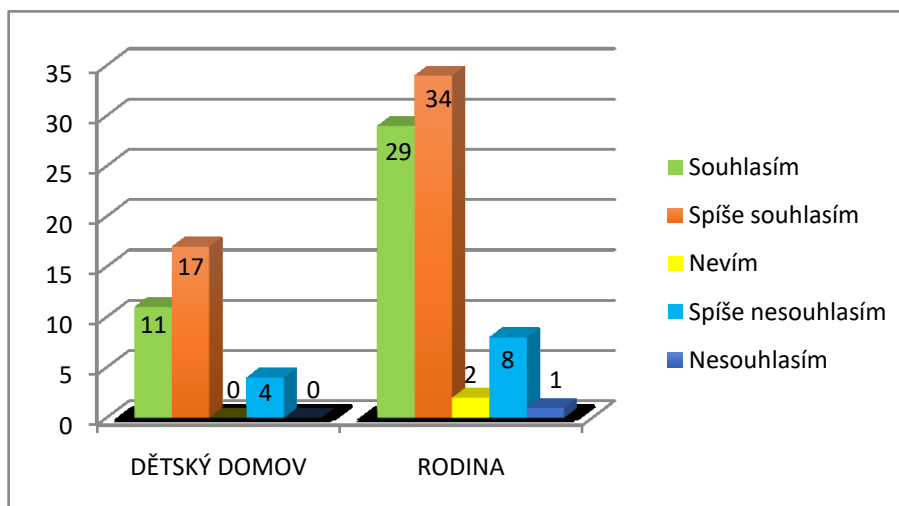
S položkou číslo 15 souhlasí 8 (25%) respondentů z dětských domovů a 15 (20,27%) respondentů z rodin, spíše souhlasí 17 (53,13%) respondentů z dětských domovů a 25 (33,78%) respondentů z rodin. Možnost „nevím“ ne zvolil z dětských domovů nikdo, z rodin tuto možnost zvolilo 5 (6,76%) respondentů, možnost „spíše nesouhlasím“ zvolilo 6 (18,74%) respondentů z dětských domovů a 23 (31,08%) respondentů z rodin. S tímto výrokem nesouhlasí 1 (3,13%) respondent z dětského domova a 6 (8,11%) respondentů z rodin.

Graf 15: Rodiče/vychovatelé mi často říkají, co bych měl(a) a neměl(a) dělat.

Položka 16. Ve volném čase si můžu dělat, co chci, nikdo mě nekontroluje a nediktuje, co mám dělat.

Odpovědi u 16. položky dotazníku u skupiny respondentů z dětských domovů byly – 11 (34,38%) respondentů s výrokem souhlasí, 17 (53,12%) respondentů spíše souhlasí, nikdo nevedl, že neví, 4 (12,50%) respondenti zvolili možnost „spíše nesouhlasím“ a možnost „nesouhlasím“ ne zvolil nikdo. Dále 29 (39,19%) respondentů z prostředí rodin uvedlo, že s výrokem souhlasí, 34 (45,95%) respondentů spíše souhlasí, odpověď „nevím“ zvolili 2 (2,70%) respondenti, spíše nesouhlasí 8 (10,81%) respondentů a 1 (1,35%) s výrokem nesouhlasí.

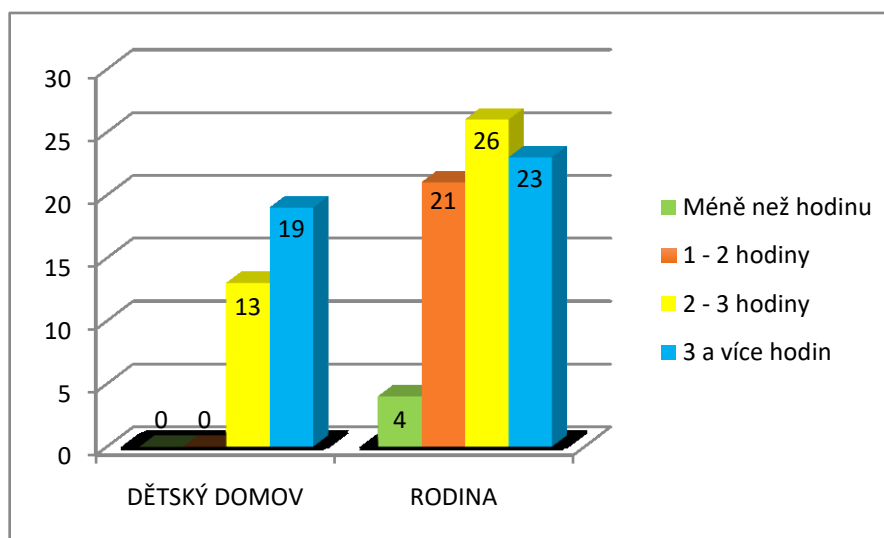
Graf 16: Ve volném čase si můžu dělat, co chci, nikdo mě nekontroluje a nediktuje, co mám dělat.

5.5 Schopnost využívání volného času

Čtvrtá část dotazníku je zaměřena na trávení volného času respondentů. Snaží se zjistit, která skupina umí volný čas efektivněji využívat a jak jej obě skupiny tráví.

Položka 17. Kolik máte denně volného času?

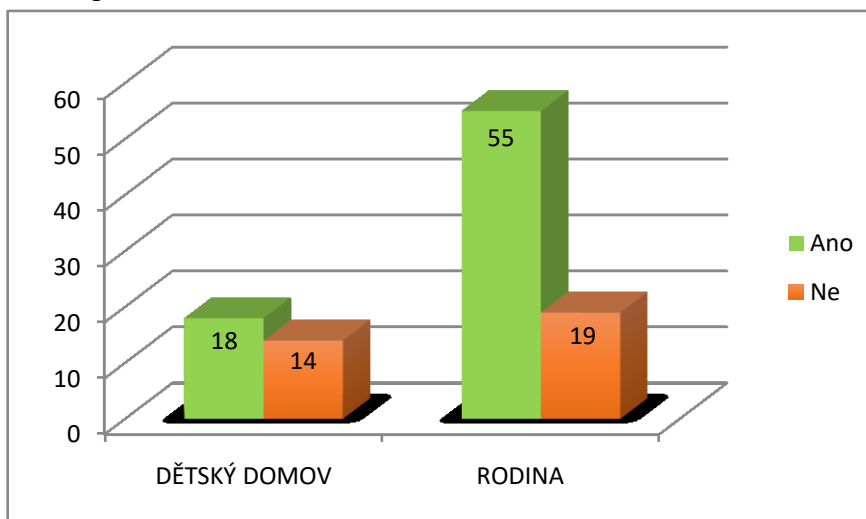
Respondenti z prostředí dětských domovů uvedli, že 13 (40,62%) z nich má denně 2 – 3 hodiny volného času a 19 (59,38%) z nich má 3 a více hodin. Respondenti z rodin uvedli, že 4 (5,41%) z nich mají denně méně než hodinu volného času, 21 (28,28%) má 1 – 2 hodiny volného času, 26 (35,13%) těchto respondentů má 2 – 3 hodiny volného času denně a 3 a více hodin má 23 (31,08%) respondentů.

Graf 17: Kolik máte denně volného času?

Položka 18. Máte nějaký koníček, kterému se pravidelně věnujete? Pokud ano, jaký?

Na položku 18 zareagovalo kladně 18 (56,25%) respondentů z prostředí dětských domovů a 55 (74,32%) respondentů z rodin. Žádnému koníčku se ve volném čase nevěnuje 14 (43,75%) respondentů z dětských domovů a 19 (25,68%) respondentů z rodin. V tabulce pod grafem jsou zapsány koníčky, které respondenti uvedli, pokud odpověděli na otázku kladně, někteří respondenti uvedli i více koníčků.

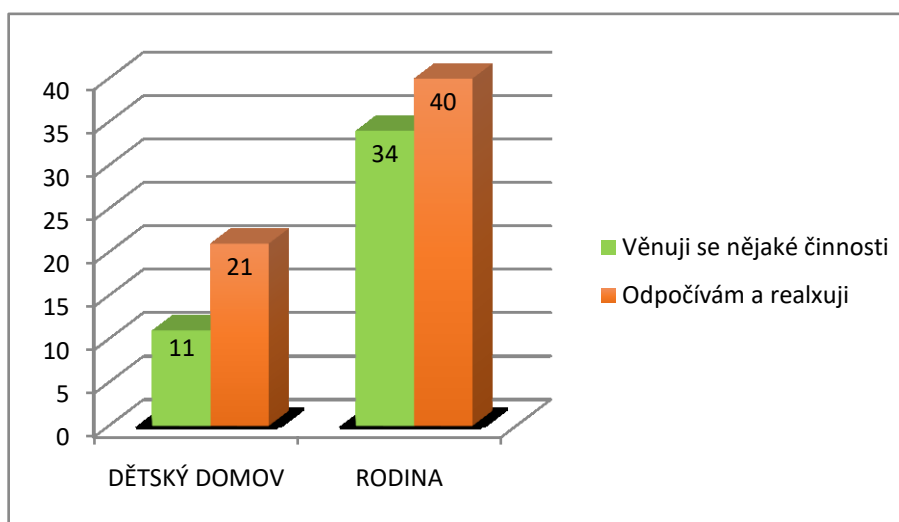
Graf 18: Máte nějaký koníček, kterému se pravidelně věnujete?

DĚTSKÝ DOMOV		RODINA	
Fotbal	5	Hra na hudební nástroj	14
Kreslení, graffiti	4	Sport	7
Kytara	2	Tanec	7
Sport	1	Hudba	6
Kikbox	1	Cvičení	5
Gymnastika	1	Hasičský sport	4
Dobrovolní hasiči	1	Florbal	4
Časopis Zámeček	1	Zpěv	4
Vojenské modely	1	Zvířata (koně, pes)	4
Zpěv	1	Skauting	3
		Fotbal	3
		Tenis	1
		Dobrovolnictví v Charitě	1
		Fotografování	1
		Práce s dětmi	1
		Počítač	1
		Modelářství	1

Tabulka 1: Koníčky ve volném čase

Položka 19. Co nejraději děláte ve volném čase?

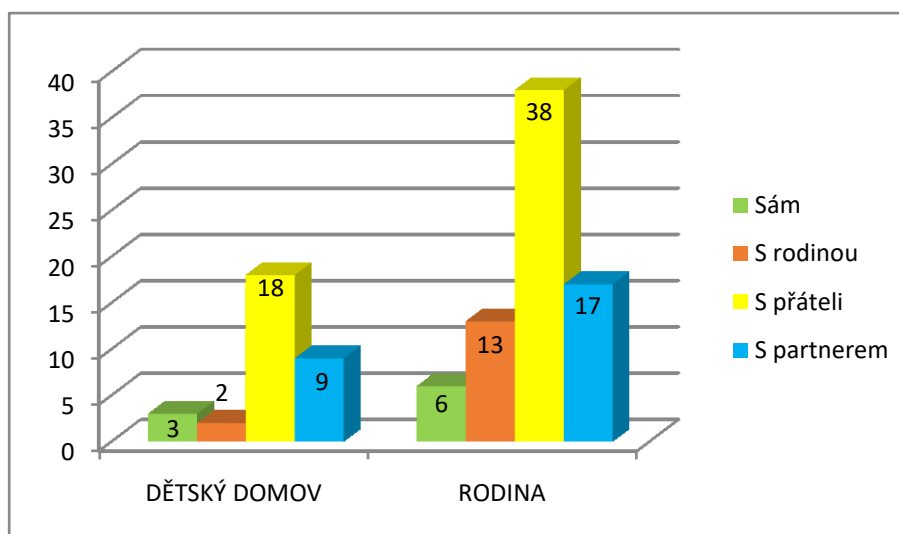
Z 32 respondentů z dětských domovů 11 (34,38%) uvedlo, že se raději věnují nějaké činnosti a 21 (65,62%) z nich uvedlo, že raději odpočívají a relaxují. Z prostředí rodiny uvedlo 34 (45,95%) respondentů, že se raději věnuje nějaké činnosti a 40 (54,05%) respondentů raději odpočívá a relaxuje.

Graf 19: Co raději děláte ve volném čase?

Položka 20. S kým raději trávíte volný čas?

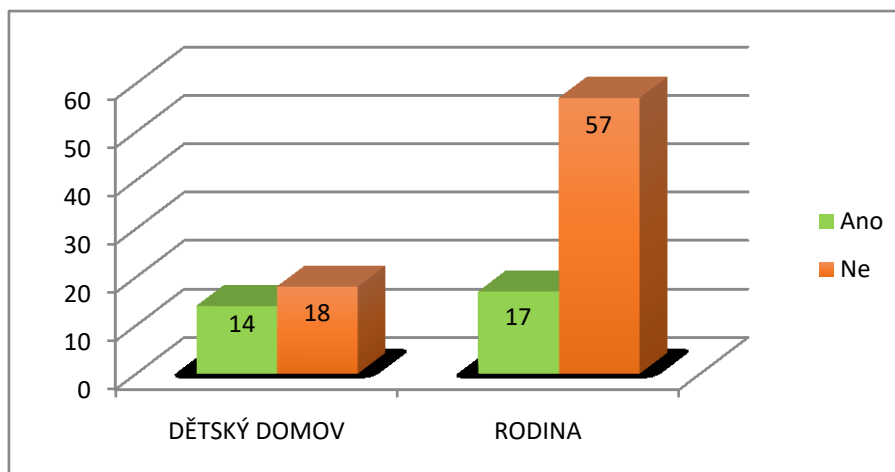
Nejvíce respondentů, tj. 18 (56,24%), z dětských domovů uvedlo, že raději tráví volný čas s přáteli, 9 (28,13%) raději tráví čas s partnerem, 3 (9,38%) respondentů je ve volném čase raději samo a 2 (6,25%) respondentů tráví raději volný čas s rodinou. U respondentů z prostředí rodiny také nejvíce, 38 (51,35%), respondentů tráví radši volný čas s přáteli, 17 (22,97%) s partnerem, 13 (17,57%) s rodinou a 6 (8,11%) respondentů je raději samo.

Graf 20: S kým raději trávíte volný čas?

Položka 21. Přijde Vám, že se ve svém volném čase často nudíte a nevíte, co s ním?

Většina respondentů u obou skupin uvedla odpověď „ne“, tedy že se ve volném čase nenudí. Z prostředí dětských domovů takto odpovědělo 18 (56,25%) respondentů a z rodin 57 (77,03%) respondentů. Z prostředí dětských domovů uvedlo 14 (43,75%) respondentů, že jim přijde, že se často nudí a z prostředí rodin takto odpovědělo 17 (22,97%) respondentů.

Graf 21: Přijde Vám, že se ve svém volném čase často nudíte a nevíte co s ním?

Položka 22. Jakou činnost nejraději ve svém volném čase děláte?

Tato položka v dotazníku byla otevřená, takže respondenti mohli uvést libovolný počet jakýchkoli odpovědí. Odpovědi pak byly spojeny do kategorií, podle jejich podobnosti – např. sledování televize a sledování filmů a seriálů je v tabulce zapsáno jako jedna kategorie. Z tabulky lze vyčíst, že respondenti z dětských domovů nejčastěji uváděli sledování televize, filmů a seriálů, hraní počítačových her, nebo brouzdání po internetu, poslech hudby, trávení času s kamarády, chození ven. Naproti tomu respondenti z rodin nejčastěji tráví čas čtením knih, nebo časopisů, jsou s přáteli, sledují televizi, filmy nebo seriály, sportují a hrají na hudební nástroje.

DĚTSKÝ DOMOV		RODINA	
Sledování televize, filmů, seriálů	11	Čtení knih, časopisů	21
PC hry, internet	9	Trávení času s kamarády	19
Poslech hudby	8	Sledování televize, filmů, seriálů	14
Trávení času s kamarády	7	Sport (fotbal, běh,...)	13
Výlety v přírodě, procházky	7	Hra na hudební nástroj	12
Trávení času s partnerem	6	Výlety v přírodě, procházky	8
Čtení knih, časopisů	5	Cvičení, posilování	7
Kreslení, malování	5	Spánek, odpočinek	7
Sport (fotbal, běh,...)	5	PC hry, internet	6
Péče o sebe	3	Trávení času s partnerem	4

Hra na hudební nástroj	3	Zpěv	4
Diskotéky, párty	3	Trávení času s rodinou	3
Cvičení, posilování	1	Kreslení, malování, tvoření	3
Svařování	1	Jídlo	2
Zpěv	1	Jízda na koni	2
Učení	1	Tanec	2
Tvorba časopisu pro DD	1	Společenské hry	1
Freeruning	1	Péče o sebe	1
Tanec	1	Hasiči	1
Kikbox	1	Hudba	1
Lepení modelů	1	Focení	1
Deskové hry	1	Vaření	1
		Modelářství	1

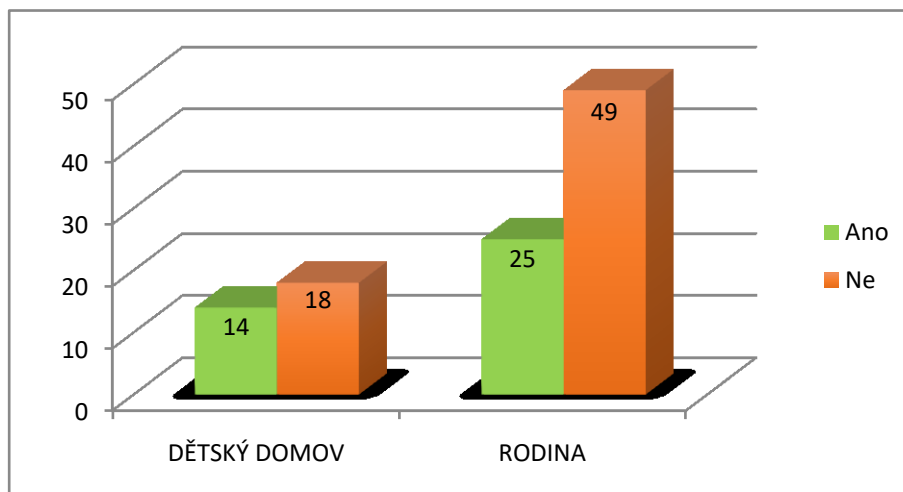
Tabulka 2: Jakou činnost nejraději ve svém volném čase děláte?

5.6 Vytvoření heterosexuálních zájmů

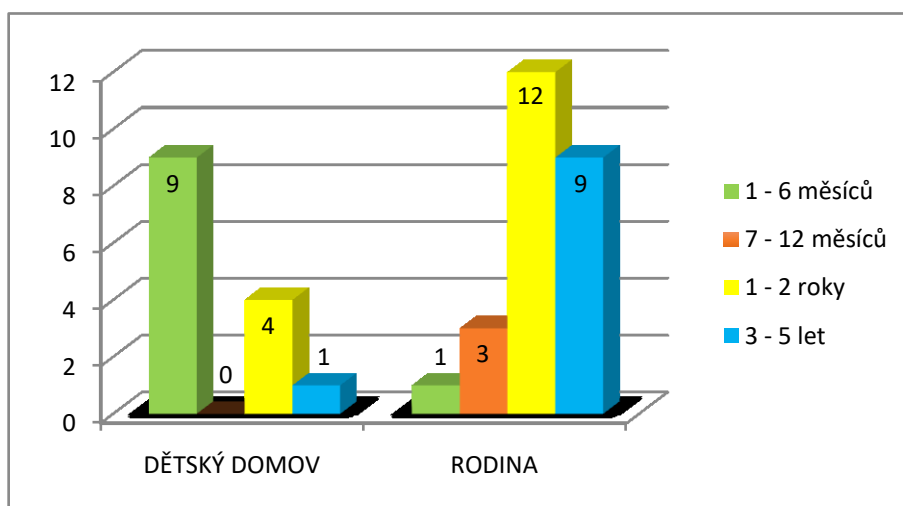
Položky 23 – 25 v dotazníku se věnují tématu vztahů. V definici připravenosti na život jsou uvedeny *heterosexuální zájmy*, ovšem v šetření se nerozlišovalo, zda jsou heterosexuální, nebo homosexuální, ale zaměřovalo se na to, zda mají respondenti dlouhodobější vztah a zda mají sexuální zkušenost.

Položka 23. Máte dlouhodobější vztah? Pokud ano, jak dlouho trvá?

U této položky uvedlo 18 (56,25%) respondentů z dětských domovů a 49 (66,22%) respondentů z rodin, že ne. Kladně odpovědělo 14 (43,75%) respondentů z dětského domova a 25 (33,78%) respondentů z rodin. V druhém grafu pak vidíme, že nejčastější odpověď na otázku délky vztahu u respondentů z dětského domova je 1 – 6 měsíců, u respondentů z rodin pak 1 – 2 roky. Tento rozdíl může být také způsoben tím, že každý chápe jinak označení „dlouhodobější“, takže pro někoho je dlouhodobější vztah 3 měsíce, ale pro jiného je to ještě vztah krátkodobý. I pro zjištění toho, jestli jsou rozdíly v chápání tohoto pojmu, nebyl v dotazníku pojem upřesněn.

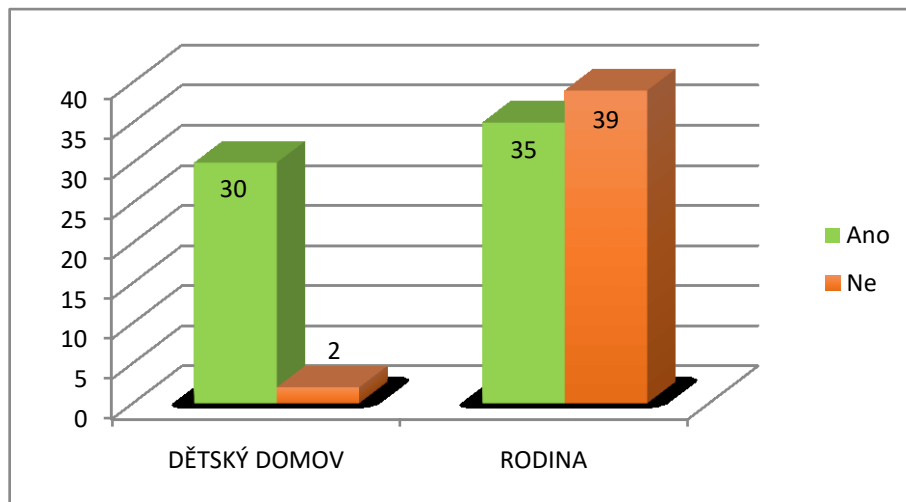
Graf 22: Máte dlouhodobější vztah?

Graf 23: Jak dlouho Váš vztah trvá?

Položka 24. Máte nějakou sexuální zkušenost?

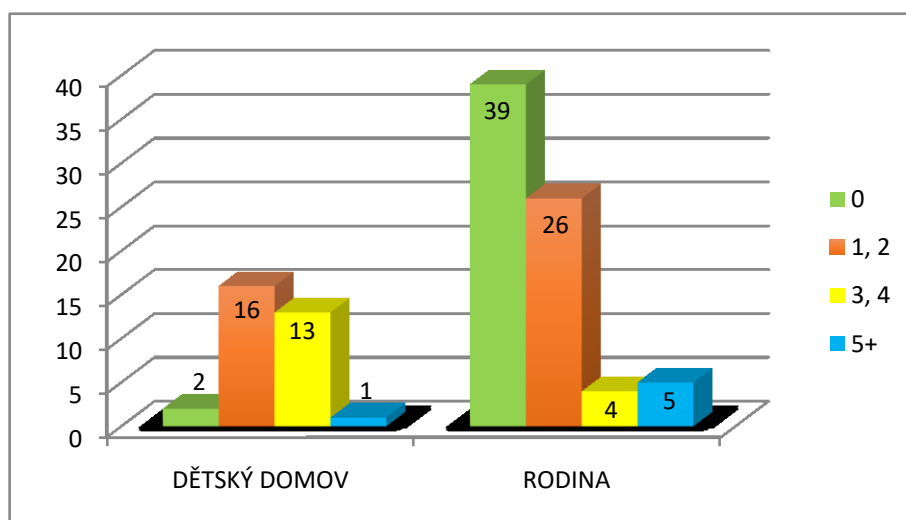
Většina respondentů z prostředí dětských domovů, tj. 30 (93,75%), uvedla, že sexuální zkušenost má a 2 (6,25%), že nemá. U respondentů z rodin jsou údaje vyrovnanější, kladně odpovědělo 35 (47,30%) a záporně 39 (52,70%) respondentů.

Graf 24: Máte nějakou sexuální zkušenost?

Položka 25. Kolik sexuálních partnerů jste měl(a)?

Jak je zřejmé z předchozí otázky, 2 (6,25%) respondenti z prostředí dětského domova a 39 (52,70%) respondentů z rodin uvedlo, že nemělo žádnou sexuální zkušenost. Nejčastější počet u obou skupin bylo rozmezí 1 – 2 sexuálních partnerů – v prostředí dětských domovů takto odpovědělo 16 (50%) respondentů a v rodinách (35,14%) respondentů. Údaj o 3 – 4 sexuálních partnerech uvedlo v dětských domovech 13 (40,63%) respondentů a v rodinách 4 (5,41%) respondenti. Počet nad 5 uvedl v dětském domově 1 (3,13%) respondent a v rodině 5 (6,17%) respondentů.

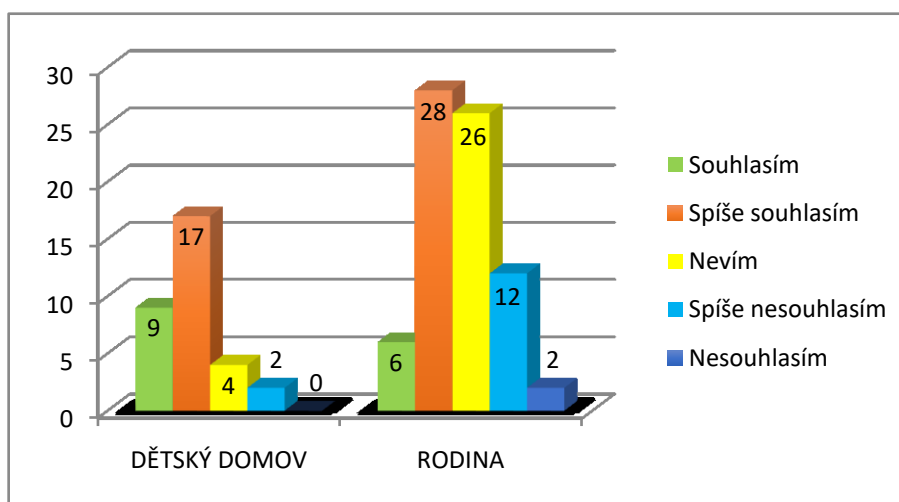
Graf 25: Počet sexuálních partnerů.

5.7 Ztotožnění se s vlastním já

Dotazník se v položkách 26 – 31 zabývá ztotožněním respondentů s jejich vlastním já. Zjišťuje, zda ví, jaké jsou jejich pozitivní a negativní vlastnosti, jestli se na sobě snaží pracovat a jestli se mají rádi takoví, jací jsou. Všechny položky v této části jsou škálového typu.

Položka 26. Jsem si vědom(a) svých silných stránek.

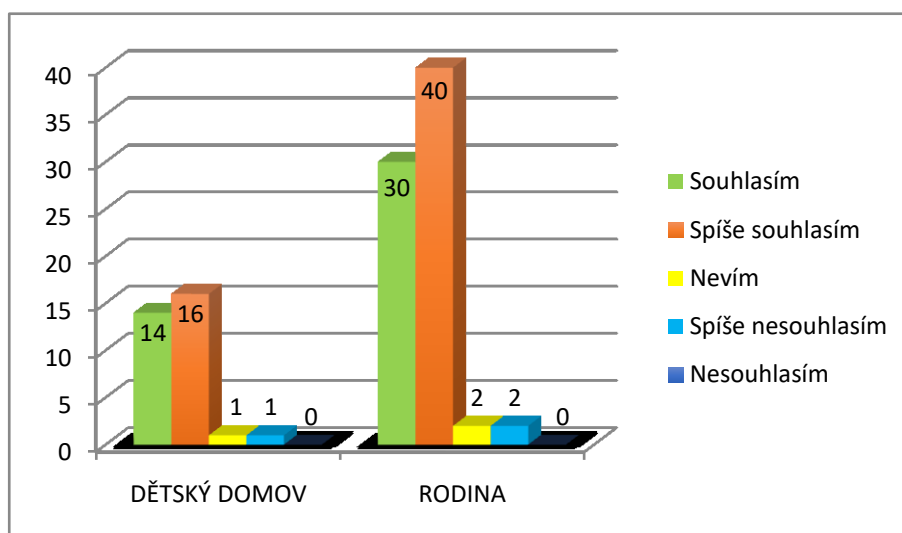
S tímto výrokem souhlasí 9 (28,13%) respondentů z dětských domovů a 6 (8,11%) respondentů z rodin. Spíše souhlasí 17 (53,13%) respondentů z dětských domovů a 28 (37,84%) respondentů z rodin. Odpověď „nevím“ zvolili 4 (12,50%) respondenti z dětských domovů a 26 (35,14%) respondentů z rodin, „spíše nesouhlasím“ pak 2 (6,25%) respondenti z dětských domovů a 12 (16,22%) respondentů z rodin a možnost „nesouhlasím“ zvolili pouze 2 (2,70%) respondenti z prostředí rodiny.

Graf 26: Jsem si vědom(a) svých silných stránek.

Položka 27. Víím, jaké jsou mé negativní vlastnosti.

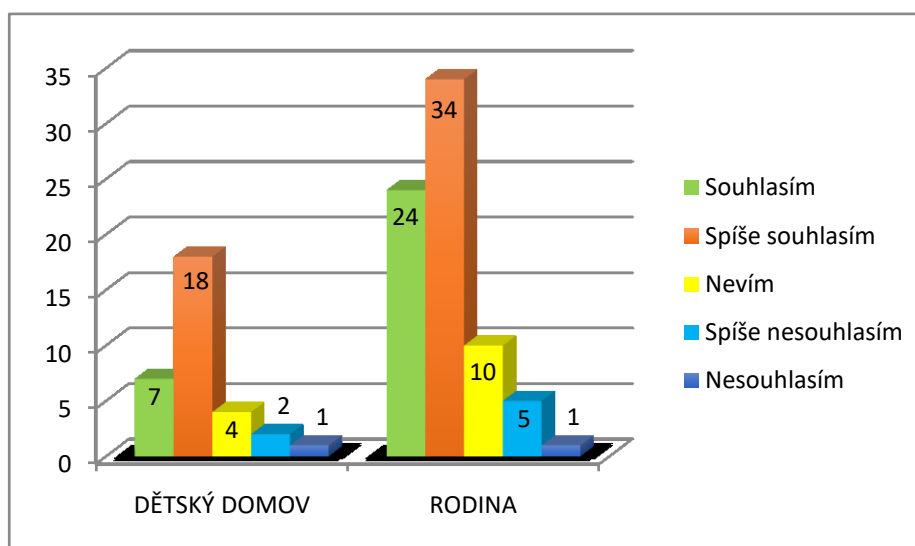
Většina respondentů z obou skupin si podle odpovědí u této položky uvědomuje svoje negativní vlastnosti. Respondenti z prostředí dětských domovů 14krát (43,75%) odpověděli „souhlasím“, „spíše souhlasím“ zaškrtnulo 16 (50%) respondentů, možnosti „nevím“ a „spíše nesouhlasím“ uvedl 1 (3,13%) a 1 (3,13%) respondent, poslední možnost nezvolil nikdo. Respondenti z prostředí rodin zvolili 30krát (40,54%) možnost „souhlasím“, nejvíce, tj. 40 (54,05%), spíše souhlasí a možnosti „nevím“ a „spíše nesouhlasím“ uvedli 2 (2,70%) a 2 (2,70%) respondenti. „Nesouhlasím“ nezvolil nikdo.

Graf 27: Vím, jaké jsou mé negativní vlastnosti.

Položka 28. Na svých negativních vlastnostech se snažím pracovat a omezovat je.

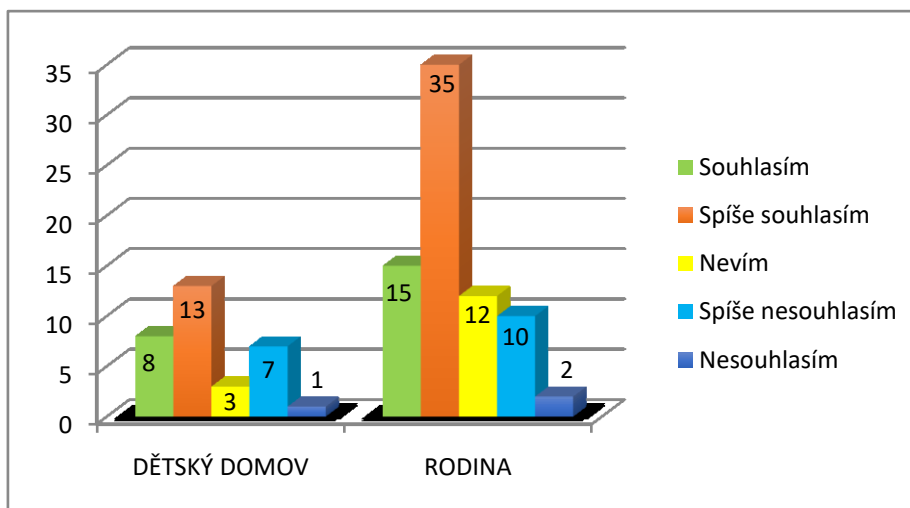
S tímto výrokem souhlasí 7 (21,88%) respondentů z dětských domovů a 24 (32,43%) z rodin, spíše souhlasí 18 (56,25%) respondentů z dětských domovů a 34 (45,49%) respondentů z prostředí rodin. Odpověď „nevím“ zvolili 4 (12,50%) respondenti z dětských domovů a 10 (13,51%) respondentů z rodin. Spíše nesouhlasí 2 (6,25%) respondenti z dětských domovů a 5 (6,76%) respondentů z rodin. S výrokem nesouhlasí z obou skupin respondentů 1 (3,13%) a 1 (1,35%).

Graf 28: Na svých negativních vlastnostech se snažím pracovat a omezovat je.

Položka 29. Mám se rád(a) takový / taková, jaký / jaká jsem.

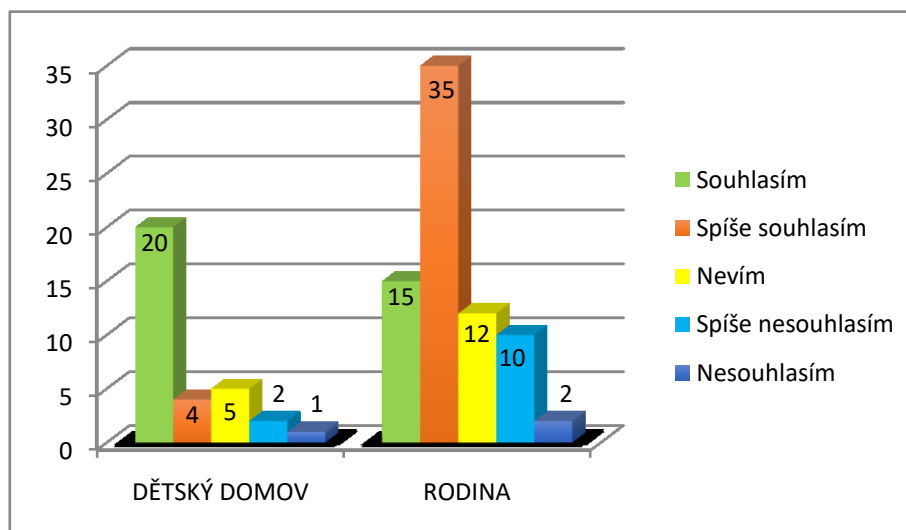
U této položky odpovídali respondenti z dětských domovů takto – 8 (25%) jich s výrokem souhlasí, 13 (40,63%) s výrokem spíše souhlasí, 3 (9,38%) neví, 7 (21,88%) zvolilo odpověď „spíše nesouhlasím“ a 1 (3,13%) nesouhlasí. Respondenti z prostředí rodin odpovídali podobně, 15 (20,27%) z nich s výrokem souhlasí, 35 (47,30%) spíše souhlasí, 12 (16,22%) neví, 10 (13,51%) odpovědělo, že spíše nesouhlasí a 2 (2,70%) nesouhlasí.

Graf 29: Mám se rád(a) takový / taková, jaký / jaká jsem,

Položka 30. Chtěl(a) bych na sobě některé věci změnit.

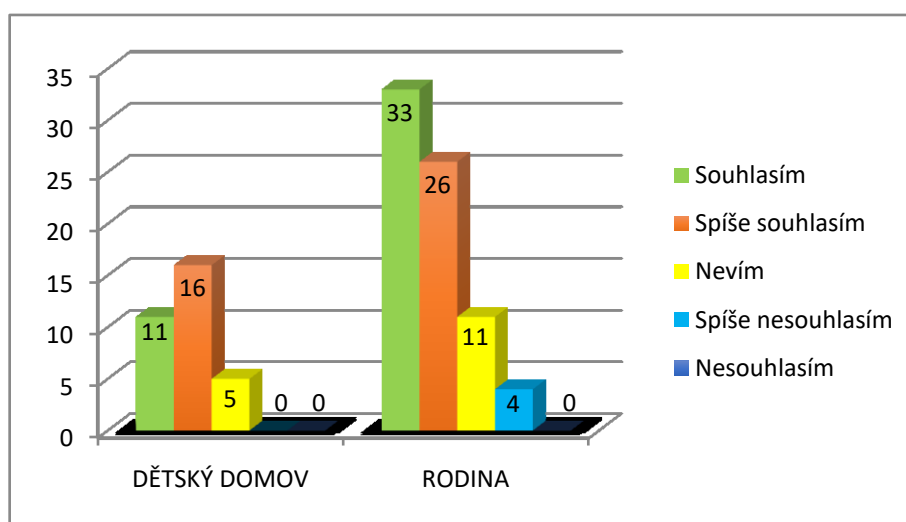
V prostředí dětských domovů převládla odpověď „souhlasím“, tu zvolilo 20 (62,50%) respondentů, dále 4 (12,50%) uvedli „spíše souhlasím“, 5 (15,63%) neví, 2 (6,25%) spíše nesouhlasí a 1 (3,13%) nesouhlasí. V prostředí rodin s výrokem souhlasí 15 (20,27%) respondentů, 35 (47,30%) spíše souhlasí, neví 12 (16,22%) respondentů, 10 (13,51%) uvedlo možnost „spíše nesouhlasím“ a 2 (2,70%) respondenti zvolili možnost „nesouhlasím“.

Graf 30: Chtěl(a) bych na sobě některé věci změnit.

Položka 31. Mám stanoveny ve svém životě určité cíle, kterých chci dosáhnout.

V obou prostředích u této položky převládaly kladné odpovědi. V dětských domovech zvolilo 11 (34,38%) respondentů možnost „souhlasím“ a 16 (50%) „spíše souhlasím“. V rodině zvolilo možnost „souhlasím“ 33 (44,59%) respondentů a „spíše souhlasím“ 26 (35,14%) respondentů. Možnost „nevím“ uvedlo 5 (15,63%) respondentů z dětských domovů a 11 (14,86%) respondentů z prostředí rodiny. Možnost „spíše souhlasím“ zvolili 4 (5,41%) respondenti z rodin, z dětských domovů nikdo a poslední možnost nezvolil nikdo.

Graf 31: Mám stanoveny ve svém životě určité cíle, kterých chci dosáhnout.

5.8 Ujasnění si názoru na svět

Tato část dotazníku, položky 32 a 33, byla zkoumána pomocí seřazování hodnot dle Rokeache (1973). Autor považuje hodnoty za důvod lidského jednání, postojů a hodnocení – tedy to, jak vnímáme svět. Dotazník obsahoval obě sady hodnot – jak cílové hodnoty, tak i hodnoty účelové. Respondenti je seřazovali od nejdůležitějších po nejméně důležité. Z pořadí, do jakých je sestavili, byl vypočítán průměr a hodnoty byly do následujících tabulek seřazeny podle tohoto průměru. Toto zapsání by mělo ukázat, zda jsou nějaké rozdíly v seřazení hodnot u adolescentů v dětských domovech a v rodinách.

Cílové hodnoty:

Co se týče cílových hodnot, pro respondenty z prostředí rodin jsou důležitější hodnoty rodinného bezpečí, vyzrálé lásky, světa v míru, vnitřní harmonie, smyslu pro plnění úkolů, národní bezpečnosti a spásy. Pro respondenty z dětských domovů jsou oproti respondentům z rodin důležitější hodnoty opravdového přátelství, pohodlného života, štěstí, sebe-

úcty, rovnosti, společenského uznání a světa krásy. Na stejných příčkách jsou u obou skupin hodnoty svoboda, moudrost, potěšení a vzrušující život.

	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
1.	Opravdové přátelství	Rodinné bezpečí
2.	Pohodlný život	Opravdové přátelství
3.	Svoboda	Svoboda
4.	Štěstí	Vyzrálá láska
5.	Moudrost	Moudrost
6.	Sebeúcta	Štěstí
7.	Rodinné bezpečí	Sebeúcta
8.	Potěšení	Potěšení
9.	Rovnost	Svět v míru
10.	Vyzrálá láska	Rovnost
11.	Společenské uznání	Vnitřní harmonie
12.	Vzrušující život	Vzrušující život
13.	Svět krásy	Smysl pro plnění úkolů
14.	Vnitřní harmonie	Národní bezpečnost
15.	Svět v míru	Spása
16.	Národní bezpečnost	Společenské uznání
17.	Smysl pro plnění úkolů	Pohodlný život
18.	Spása	Svět krásy

Tabulka 3: Cílové hodnoty

Účelové hodnoty:

Respondenti v položce 33 seřazovali účelové hodnoty. U respondentů z prostředí dětských domovů jsou na vyšších příčkách než u druhé skupiny v žebříčku v průměru účelové hodnoty čestný, ctižádostivý, čistý, nezávislý, schopný, logický, odvážný, nápaditý a ukázněný. Hodnoty čistý a intelektuální měli stejné průměrné pořadí, proto jsou obě na 4. místě. V dotaznících od respondentů z prostředí rodin byly na vyšších příčkách oproti druhé skupině hodnoty milující, odpovědný, nápomocný, tolerantní, zdvořilý a odpouštějící. U obou skupin skončily na stejné příčce hodnoty intelektuální, veselý a poslušný.

	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
1.	Čestný	Milující
2.	Milující	Čestný
3.	Ctižadostivý	Odpovědný
4.	Čistý Intelektuální	Intelektuální
5.	Nezávislý	Nápomocný
6.	Veselý	Veselý
7.	Schopný	Tolerantní
8.	Logický	Nezávislý
9.	Odpovědný	Zdvořilý
10.	Tolerantní	Odpouštějící
11.	Odvážný	Schopný
12.	Nápomocný	Odvážný
13.	Nápaditý	Ctižadostivý
14.	Odpouštějící	Čistý
15.	Zdvořilý	Logický
16.	Ukázněný	Nápaditý
17.	Poslušný	Poslušný
18.	---	Ukázněný

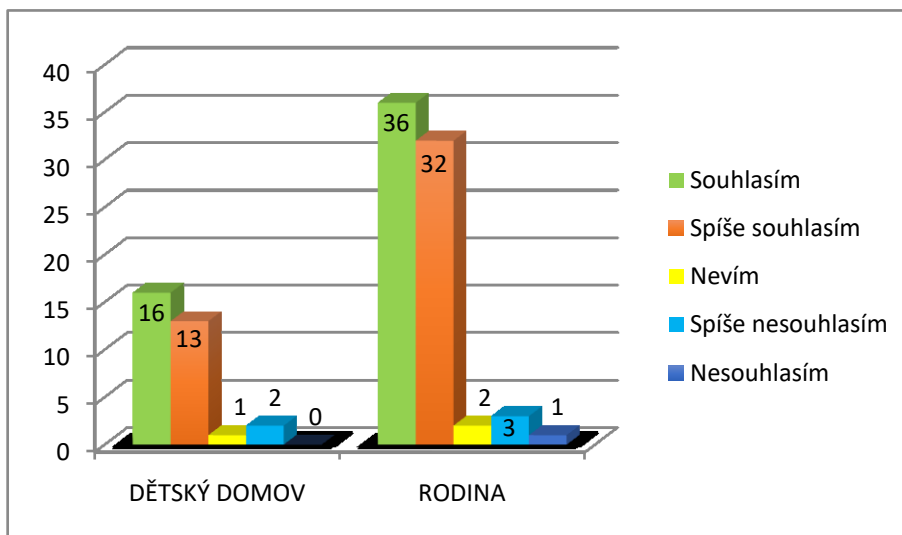
Tabulka 4: Účelové hodnoty

5.9 Péče o domácnost

Položky v dotazníku 34 – 37 se věnují otázce péče o domácnost. Jedná se o záležitosti spojené s úklidem, praním a vařením.

Položka 34. Svě věci si po sobě uklízím sám.

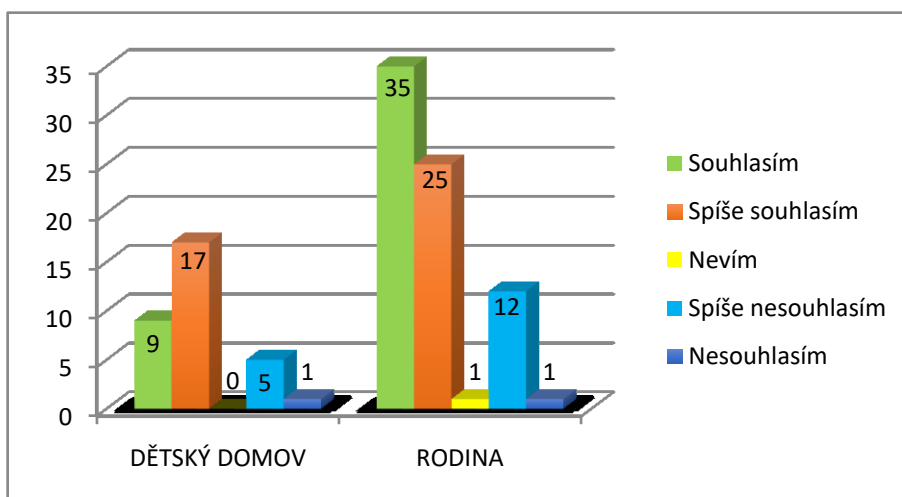
Většina všech respondentů u této položky zareagovala kladně. V prostředí dětských domovů zvolilo 16 (50%) respondentů možnost „souhlasím“ a 13 (40,63%) respondentů možnost „spíše souhlasím“, v prostředí rodiny to bylo 36 (48,58%) respondentů u „souhlasím“ a 32 (43,24%) respondentů u „spíše souhlasím“. Neutrálně se u této položky vyjádřil 1 (3,13%) respondent z dětského domova a 2 (2,70%) respondenti z rodin. Možnost „spíše nesouhlasím“ zvolili 2 (6,25%) respondenti z dětských domovů a 3 (4,05%) respondenti z rodin. S výrokem nesouhlasí pouze 1 (1,35%) respondent z prostředí rodiny.

Graf 32: Své věci si po sobě uklízím sám.

Položka 35. Pravidelně pomáhám s úklidem v domácnosti (umývání podlah, vysávání, utírání prachu, atd.).

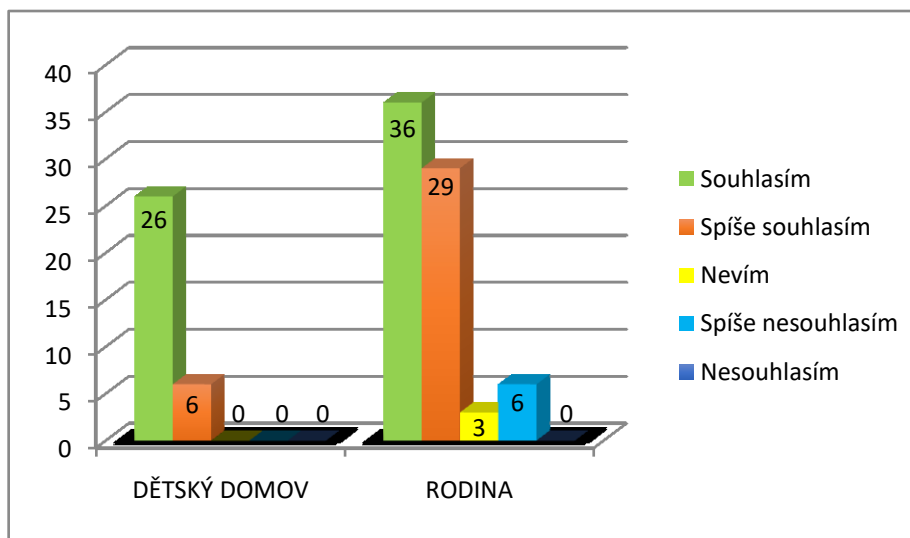
V prostředí dětských domovů zvolilo 9 (28,13%) souhlasnou odpověď, 17 (53,13%) z nich spíše souhlasí, nikdo neodpověděl neutrálně, 5 (15,63%) spíše nesouhlasí a 1 (3,13%) respondent nesouhlasí. V prostředí rodiny skoro polovina respondentů, tj. 35 (47,30%), s výrokem souhlasí, 25 (33,78%) spíše souhlasí, 12 (16,22%) respondentů spíše nesouhlasí a neví a nesouhlasí vždy 1 (1,35%) respondent.

Graf 33: Pravidelně pomáhám s úklidem v domácnosti.

Položka 36. Rodiče / vychovatelé mě vedou k tomu, abych se uměl(a) postarat o domácnost – úklid, vaření, praní,...

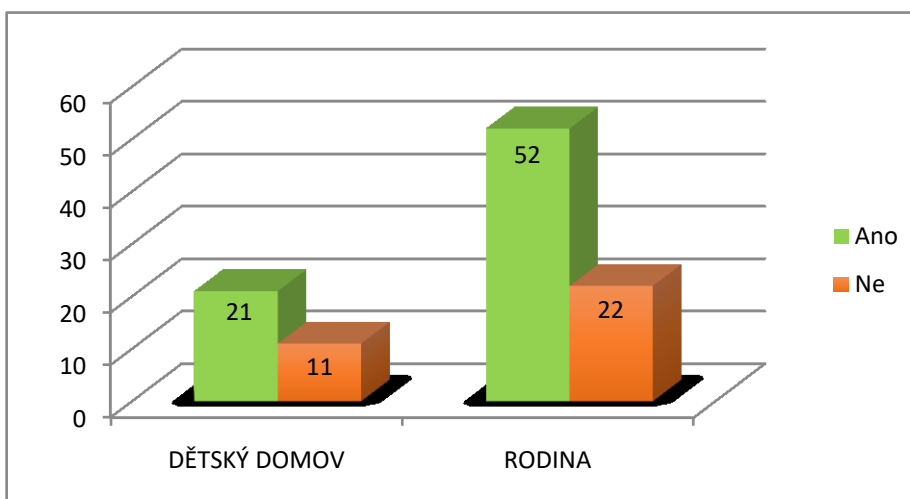
U položky 36 všichni respondenti z prostředí dětských domovů zvolili kladnou možnost – 26 (81,25%) souhlasí a 6 (18,75%) spíše souhlasí. Respondenti z prostředí rodin zvolili 36krát (48,65%) odpověď „souhlasím“, 29krát (39,19%) odpověď „spíše souhlasím“, 3 (4,05%) respondenti zvolili neutrální odpověď „nevím“ a 6 (8,11%) s výrokem sesouhlasí.

Graf 34: Rodiče / vychovatelé mě vedou k tomu, abych se uměl(a) postarat o domácnost.

Položka 37. Umím vařit.

U obou skupin respondentů nadpoloviční většina uvedla kladnou odpověď – 21 (65,63%) respondentů z dětských domovů a 52 (70,27%) respondentů z rodin. Naopak 11 (34,38%) respondentů z dětských domovů a 22 (29,73%) respondentů uvedlo, že vařit neumí.

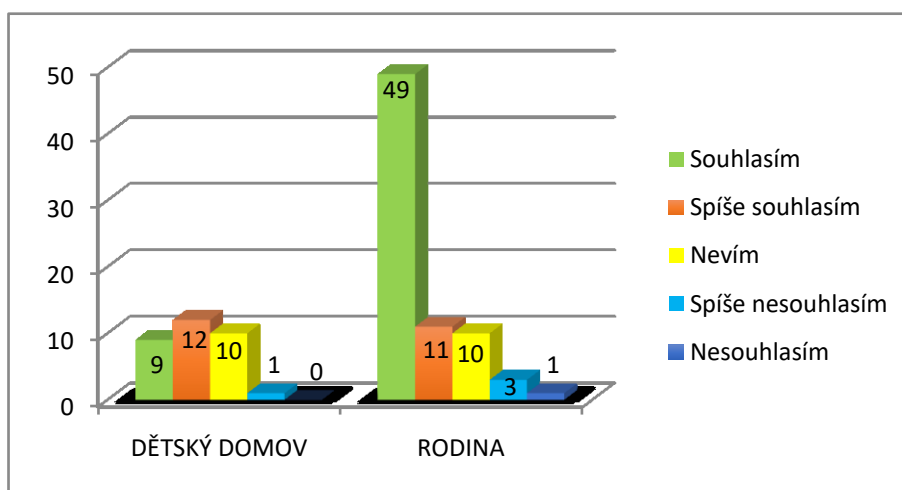
Graf 35: Umím vařit.

5.10 Představa o budoucím rodinném zázemí

Předposlední část dotazníku, otázky 38 – 41, se zabývá tím, jakou mají respondenti představu o budoucím rodinném zázemí. Zaměřuje se na otázku založení rodiny a počtu dětí, na význam svatby.

Položka 38. Mám v plánu v budoucnu založit rodinu.

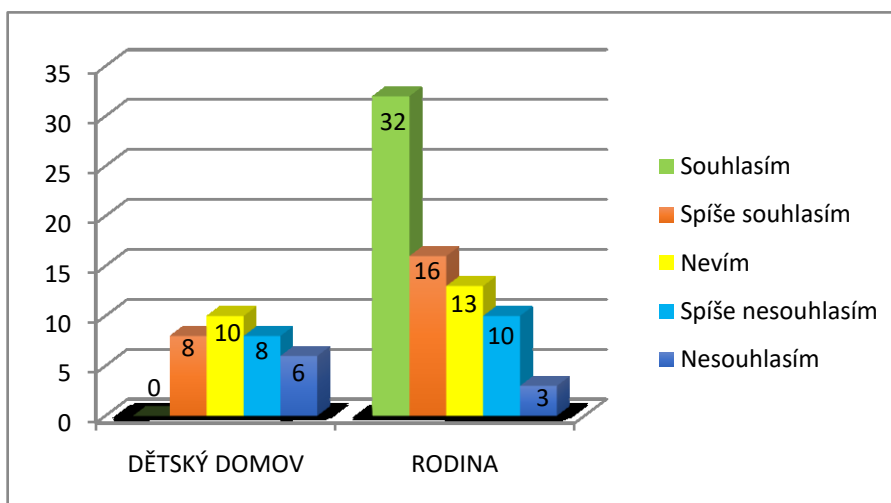
Respondenti v prostředí rodin v nadpoloviční většině rodinu zakládat chtějí – s tímto výrokem souhlasí 49 (66,22%) z nich. Dále 11 (14,86%) s výrokem spíše souhlasí, 10 (13,51%) respondentů ještě neví, 3 (4,05%) s výrokem spíše nesouhlasí a 1 (1,35%) respondent nemá v plánu zakládat rodinu. V případě respondentů z dětských domovů je četnost odpovědí u prvních 3 možnostech více vyrovnaná – 9 (28,13%) respondentů souhlasí, 12 (37,50%) s výrokem spíše souhlasí a 10 (31,25%) z nich neví. Jeden (3,13%) respondent uvedl, že s výrokem spíše nesouhlasí a možnost „nesouhlasím“ nezvolil nikdo.

Graf 36: Mám v plánu v budoucnu založit rodinu.

Položka 39. Svatba je pro mě důležitá životní událost.

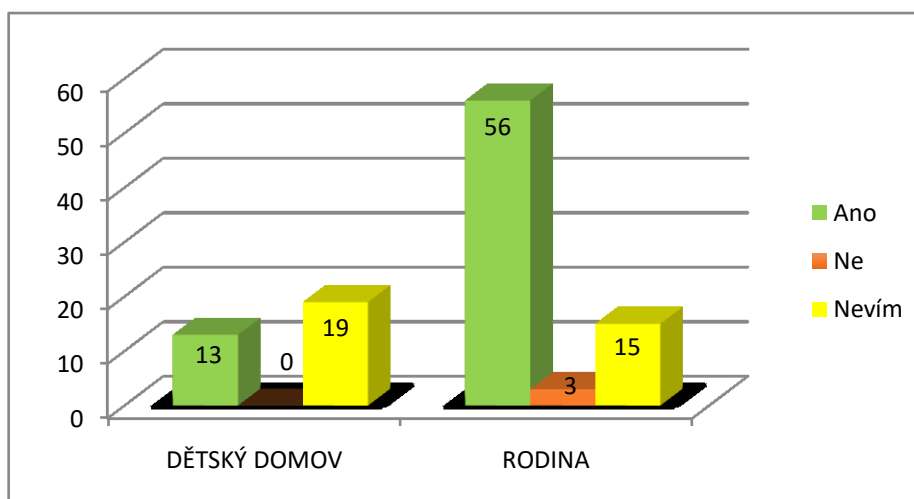
Žádný respondent z dětského domova neuvedl, že s výrokem souhlasí, 8 (25%) z nich s výrokem spíše souhlasí, 10 (31,25%) odpovědělo neutrálně, že neví, 8 (25%) s výrokem spíše nesouhlasí a pro 6 (18,75%) respondentů není svatba důležitou životní událostí. U respondentů z rodin skoro polovina, tj. 32 (43,24%), respondentů považuje svatbu za důležitou životní událost, 16 (21,62%) s tímto výrokem spíše souhlasí, 13 (17,57%) respondentů neví, 10 (13,51%) s výrokem spíše nesouhlasí a pro 3 (4,05%) respondenty není svatba důležitou životní událostí.

Graf 37: Svatba je pro mě důležitá životní událost.

Položka 40. Plánujete si v budoucnu pořídit děti? Pokud ano, kolik?

V prostředí dětských domovů respondenti odpovídali takto – 13 (40,63%) z nich děti plánuje a 19 (59,38%) děti neplánuje. Odpověď „nevím“ nezvolil nikdo. V prostředí rodin uvedlo 56 (75,68%) respondentů, že děti chtějí, 3 (4,05%) respondenti ještě neví a 15 (20,27%) respondentů děti neplánuje. V tabulce pod grafem je zapsáno, jak respondenti odpovídali na druhou část otázky. Nejčastější odpovědí u obou skupin respondentů bylo, že chtějí 2 děti, u respondentů z rodin ale také dohromady více než polovina z nich chce 3 a více dětí, nejvyšší údaj byl „5 a více“.

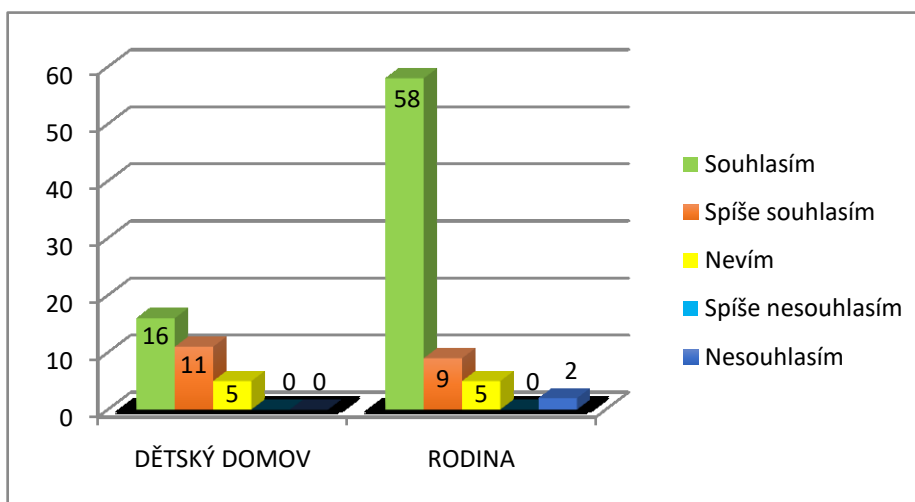
Graf 38: Plánujete si v budoucnu pořídit děti?

	DĚTSKÝ DOMOV		RODINA	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
1	3	23,08%	3	5,66%
2	10	76,92%	23	43,40%
3	0	0,00%	16	30,19%
4 a více	0	0,00%	11	20,75%
Σ	13	100,00%	53	100,00%

Tabulka 5: Kolik dětí si plánujete pořídít?

Položka 41. Rodinu chci mít se stálým partnerem a nevychovávat děti sám / sama.

Polovina respondentů z dětských domovů, 16 (50%), chce mít rodinu se stálým partnerem, 11 (34,38%) z nich s tímto tvrzením spíše souhlasí a 5 (15,63%) neví. Z prostředí rodiny chce 58 (78,38%) respondentů rodinu se stálým partnerem, 9 (12,16%) s výrokem spíše souhlasí, 5 (6,76%) respondentů neví a 2 (2,70%) respondenti s tímto výrokem nesouhlasí a nechtějí rodinu se stálým partnerem.

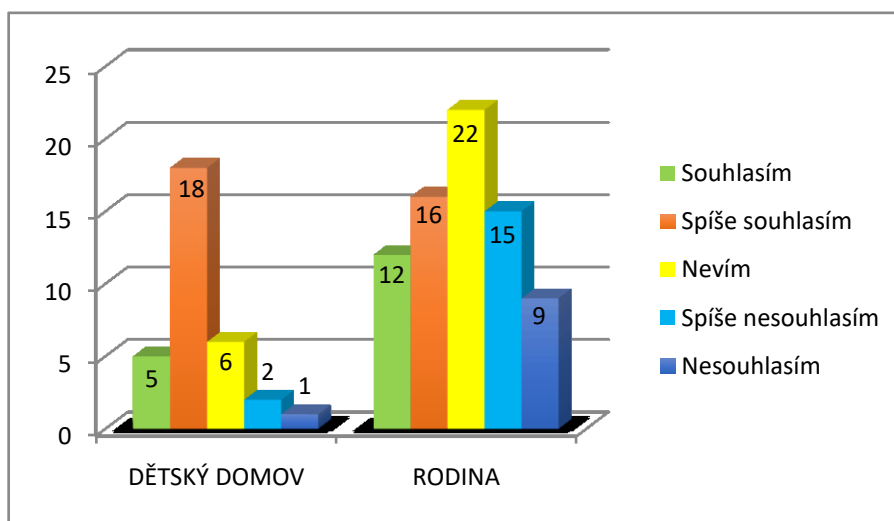
Graf 39: Rodinu chci mít se stálým partnerem a nevychovávat děti sám / sama.

5.11 Vlastní názor na svou připravenost na vstup do samostatného života

Poslední část dotazníku se respondentů ptá na to, zda se oni sami považují za připravené na samostatný život. Ptá se také na to, zda jsou spokojeni s tím, jak je jejich rodiče / vychovatelé doposud připravovali a v poslední položce je dán prostor pro připomínky k jejich přípravě, nebo připravenosti na samostatný život.

Položka 42. Cítím se být připraven(a) na samostatný život.

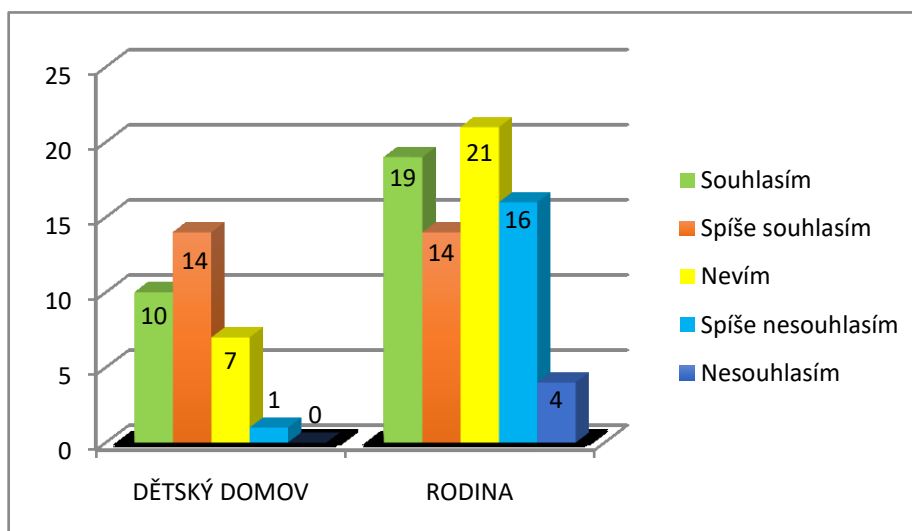
Pět (15,63%) respondentů z dětských domovů se cítí být připravených na samostatný život. S tímto tvrzením spíše souhlasí 18 (56,25%) respondentů z prostředí dětských domovů, 6 (18,75%) neví, zda se cítí připraveni, 2 (6,25%) spíše nesouhlasí a 1 (3,13%) respondent nesouhlasí s tím, že se cítí připraven. V prostředí rodiny se 12 (16,22%) respondentů cítí připraveno na samostatný život, 16 (21,62%) z nich spíše souhlasí, možnost „nevím“ zvolilo 22 (29,73%) těchto respondentů. Spíše se necítí připraveno 15 (20,27%) respondentů a nepřipraveno se cítí 9 (12,16%) respondentů z rodin.

Graf 40: Cítím se být připraven(a) na samostatný život.

Položka 43. Myslím, že bych dokázal(a) žít sám / sama, ve vlastním bytě.

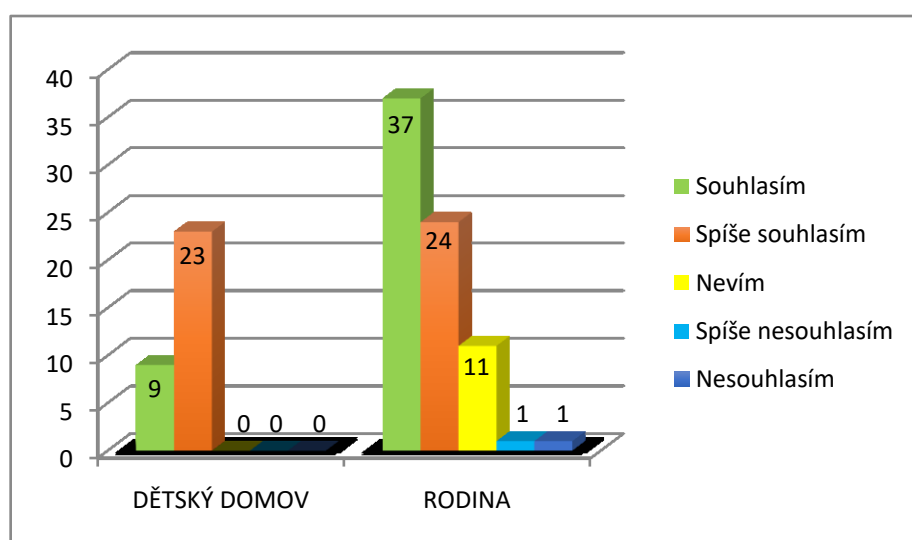
Co se týká respondentů z prostředí dětských domovů, 10 (31,25%) si myslí, že by dokázalo žít samostatně, 14 (43,75%) respondentů si spíše myslí, že ano, 7 (21,88%) z nich neví, zda by to dokázalo a 1 (3,13%) respondent s tímto tvrzením spíše nesouhlasí. V prostředí rodin si myslí 19 (25,68%) respondentů, že by dokázalo žít samostatně v bytě, 14 (18,92%) z nich spíše souhlasí, 21 (28,38%) respondentů neví, zda by dokázalo žít ve svém bytě, 16 (21,62%) respondentů si myslí, že by to spíše nedokázalo a 4 (5,41%) respondenti si myslí, že by to nedokázali.

Graf 41: Myslím, že bych dokázal(a) žít sám / sama, ve vlastním bytě.

Položka 44. Jsem spokojen(a) s tím, jak mě rodiče / vychovatelé připravili na samostatný život.

U respondentů z prostředí dětských domovů jsou všechny odpovědi kladné – 9 (28,13%) z nich je spokojena s tím, jak je vychovatelé připravili na samostatný život a 23 (71,88%) z nich s tímto výrokem spíše souhlasí. Polovina respondentů z prostředí rodin, tj. 37 (50%), je spokojena s tím, jak je rodiče připravili na samostatný život, 24 (32,43%) je s tímto spíše spokojena, 11 (14,86%) respondentů neví, zda jsou spokojeni a 1 (1,35%) respondent s tímto výrokem spíše nesouhlasí a 1 (1,35%) respondent není spokojen s tím, jak jej rodiče připravili na samostatný život.

Graf 42: Jsem spokojen(a) s tím, jak mě rodiče / vychovatelé připravili na samostatný život.

Položka 45. Máte nějakou připomínku k Vaší přípravě a připravenosti na samostatný život? Pokud ano, uveďte ji prosím.

Dětský domov:

„Snažím se hodně do všeho zapojovat a zajímat se, tak doufám, že jsem připravená a zvládnou samostatný život.“

„Teoretická příprava na život je fajn, ale teprve až praxe („škola života“) člověka naučí nejlíp. Existují totiž situace, se kterými můžete počítat, ale nijak se na ně nepřipravíte (vyhazov ze školy, ztráta zaměstnání, úmrtí v rodině apod.). Myslím si, že když máte okolo sebe ty správné lidi, život je snadnější.“

„Mám strach z finanční negramotnosti.“

„Je těžké rozhodnout, jestli jsem nebo nejsem připravena, to poznám, až se osamostatním.“

Rodina:

„Jsem stále dítě.“

„Chtěla bych se osamostatnit a založit rodinu co nejdříve po studiu.“

„Zatím nejsem schopna se při studiu sama plně uživit.“

„Myslím si, že jsem relativně připravena na samostatný život, ovšem ne s partnerem.“

„Ještě jsem o tom nikdy nepřemýšlel, jestli sem připraven.“

„V naší rodině jsou neutrální vztahy, často až záporné – nejsem připravena na partnerský život.“

„Myslím, že ještě hodně chybí, ale kdybych musela žít sama, okolnosti mě určitě naučí. ☺“

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkum se zaměřoval na to, zda je rozdíl v připravenosti na vstup do samostatného života mezi skupinou adolescentů ve věku 17 – 20 let z prostředí dětských domovů a rodin. Konečný výsledek stanovíme tak, že u každé položky v dotazníku obě skupiny respondentů obodujeme – v případě, že jedna skupina odpovídala v průměru lépe (tzn. tak, že z relativní četnosti vyplývá, že je v dané otázce lépe připravena na vstup do samostatného života), dostane 2 body a druhá 0 bodů, v případě, že budou obě skupiny na přibližně stejné procentuální úrovni, dostane každá z nich po 1 bodu. Odpovědi u některých škálových položek byly pro stanovení výsledků přerozděleny na kladné (odpověď souhlasím a spíše souhlasím), neutrální (nevím) a negativní (spíše nesouhlasím a nesouhlasím).

První část dotazníku, která zjišťovala demografické údaje, sloužila pro rozdělení respondentů do dvou skupin a na celkový výsledek výzkumu nemá vliv.

Druhá část dotazníku se věnovala oblasti volby zaměstnání v definici připravenosti na vstup do samostatného života. Z výsledků u položek 4 – 6 je patrné, že u obou skupin si většina respondentů sama zvolila školu, kterou studuje (96,88% a 94,59%). Ohledně toho, zda si chtějí najít práci ve studovaném oboru, jsou si odpovědi jistí více respondenti z rodin – v této skupině neví čtvrtina (25%), kdežto u adolescentů z dětských domovů neví 31,25%. Ohledně budoucího zaměstnání má více jasno skupina adolescentů z dětských domovů, kde 75% ví, jaké povolání by chtělo vykonávat a u adolescentů z rodin to ví jen 64,86%.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
4)	1	1
5)	0	2
6)	2	0
Σ	3	3

Tabulka 6: Volba zaměstnání - body

Ohledně finanční kvalifikace vyplývají výsledky z položek 7 – 11. V prostředí dětských domovů dostávají všichni respondenti pravidelně kapesné, naopak u adolescentů z rodin jej dostává pouze 62,16% dotazovaných. Na brigádu si chodí ve volnu přivydělávat více adolescentů z rodin (82,43%), než adolescentů z dětských domovů (65,63%). Obě skupiny odpovídaly podobně na otázku, zda si promýšlí, za co své peníze utratí – 59,38% respondentů z dětských domovů a 59,46% respondentů z rodin spíše souhlasí. Na půjčky od ne-

bankovních společností má většina respondentů z prostředí rodiny negativní názor (75,68%), kdežto u adolescentů z prostředí dětských domovů je to jen nadpoloviční většina (59,37%) a ostatní by si buď takovouto půjčku vzali, nebo neví. O nákladech spojených s chodem domácnosti mají obě skupiny podobný přehled – u obou takto odpověděla nadpoloviční většina.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
7)	2	0
8)	0	2
9)	1	1
10)	0	2
11)	1	1
Σ	4	6

Tabulka 7: Finanční kvalifikace - body

Třetí část se zaměřuje na vymanění se z rodičovské / vychovatelské kontroly. Z odpovědí vyplývá, že pokud se mají dotazovaní adolescenti v něčem rozhodnout, většinou se obě skupiny rozhodnou podle svého. V případě důležitého rozhodnutí uvedlo 82,43% adolescentů z rodin, že se raději poradí s rodiči, u adolescentů z dětských domovů se jich s vychovateli radí procentuálně méně – 78,14%. Adolescenti z dětských domovů také častěji řeší problémy podle svého, než aby dali na radu vychovatelů – 59,38%, kdežto adolescenti z rodin řeší problémy podle svého jen v 45,94%. Vychovatelé v dětských domovech častěji adolescentům říkají, co by měli a neměli dělat (78,13%), rodiče takto radí dětem v rodinách v 54,05%. V otázce toho, zda si mohou adolescenti dělat ve volném čase, co chtějí, jsou relativní četnosti u kladných odpovědí srovnatelné – v dětských domovech kladně odpovědělo 87,5% a v rodinách 85,14% adolescentů.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
12)	1	1
13)	2	0
14)	2	0
15)	0	2
16)	1	1
Σ	6	4

Tabulka 8: Vymanění se z rodičovské kontroly - body

Další část dotazníku se zaměřila na trávení volného času. Nejdříve respondenti odpovídali na otázku, kolik volného času mají, zde je z odpovědí jasné, že více ho mají respondenti z dětských domovů, kde všichni uvedli 2 a více hodin, u respondentů z rodin byla také nejpočetnější odpovědí odpověď 2 – 3 hodiny, ale uváděli také méně. Tato položka se nedá obodovat z pohledu připravenosti, byla spíše informativní. U další položky uvedlo 74,32% adolescentů z rodin, že mají nějaký koníček, kterému se pravidelně věnují, u dotazovaných adolescentů z dětských domovů toto uvedlo jen 56,25%. Obě dotazované skupiny pak upřednostňují odpočinek a relaxování ve volném čase a obě skupiny volný čas nejraději tráví se svými přáteli. Skoro polovina respondentů z prostředí dětských domovů (43,75%) uvedla, že se ve volném čase často nudí a neví co s ním, u respondentů z rodin takto odpovědělo 22,97% z nich. Pokud porovnáme odpovědi v položce 22, kam respondenti vepisovali, co nejraději ve volném čase dělají, zjistíme, že adolescenti z rodin častěji tráví volný čas více aktivně (sporty, cvičení), seberozejově (čtení knih, hra na hudební nástroje) a v přítomnosti svých blízkých.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
17)	0	0
18)	0	2
19)	1	1
20)	1	1
21)	0	2
22)	0	2
Σ	2	8

Tabulka 9: Trávení volného času - body

Co se týká skupiny položek zaměřených na vytvoření heterosexuálních vztahů, tak vztah má více respondentů z dětských domovů (43,75%), ale tyto vztahy jsou kratší, než u respondentů z rodin, většinou v rozmezí 1 – 6 měsíců. U respondentů z rodin má vztah 33,78%, ale jejich vztahy jsou dlouhodobější, většinou v rozmezí 1 – 2 roky. Z tohoto důvodu byl oběma skupinám přidělen v této položce 1 bod. Většina respondentů z prostředí dětských domovů – 93,75% má sexuální zkušenost, respondenti z rodin uvedli, že mají sexuální zkušenost v 47,30%. Co se týká počtu sexuálních partnerů, u adolescentů z dětských domovů je nejčastější počet 3 nebo 4, u adolescentů z rodin jsou nejčastější 1 nebo 2 sexuální partneři – pro tento výzkum je za lepší považováno méně sexuálních partnerů, proto má v této položce skupina adolescentů z rodin 2 body.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
23)	1	1
24)	2	0
25)	0	2
Σ	3	3

Tabulka 10: Vytvoření heterosexuálních zájmů - body

Část dotazníku ohledně ztotožnění se s vlastním já byla složena z otázek 26 – 31. Podle výsledků je evidentní, že adolescenti z dětských domovů, kteří vyplňovali dotazníky, jsou si více vědomi svých silných stránek (63,26%), než adolescenti z rodin (45,95%). O negativních vlastnostech, které mají, ví obě skupiny procentuálně ve stejné míře – 93,75% adolescentů z dětských domovů zde odpovědělo kladně a 94,59% adolescentů z rodin také kladně. Ohledně toho, zda se snaží na svých negativních vlastnostech pracovat, jsou kladné odpovědi skoro na stejné procentuální úrovni – 78,13% u respondentů z dětských domovů a 78,38% respondentů z rodin. I otázka toho, zda se mají respondenti rádi takoví, jací jsou, ukázala, že mezi oběma skupinami nejsou velké rozdíly, 65,63% adolescentů z dětských domovů se má rádo a 67,57% adolescentů z rodin také. Co se týká spokojenosti se sebou samým a tím, zda by na sobě chtěli respondenti některé věci změnit, vyšli lépe respondenti z prostředí rodin, kteří jsou se sebou více spokojeni a v 67,57% by na sobě chtěli něco změnit, respondenti z prostředí dětských domovů by na sobě některé věci změnili v 75%. Ohledně stanovených cílů v životě, kterých chtějí respondenti dosáhnout, mají jasněji respondenti z dětských domovů, kteří v 84,38% cíle stanoveny mají, naproti tomu respondenti z rodin mají cíle stanoveny v nižší relativní četnosti – v 79,73%.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
26)	2	0
27)	1	1
28)	1	1
29)	1	1
30)	0	2
31)	2	0
Σ	7	5

Tabulka 11: Ztotožnění se s vlastním já - body

Ujasnění si názoru na svět bylo v dotazníkovém šetření zjišťováno pomocí seřazování cílových a účelových hodnot podle Rokeache (1973). Po sestavení hodnot u obou skupin do tabulky podle jejich průměrného pořadí je patrné, že u adolescentů z rodin jsou na vyšších příčkách cílových hodnot hodnoty jako rodinné bezpečí, vyzrálá láska, svět v míru, vnitřní harmonie, smysl pro plnění úkolů, národní bezpečnost a spása. Pro adolescenty z prostředí dětských domovů jsou důležitější oproti druhé skupině hodnoty jako opravdové přátelství, pohodlný život, štěstí, sebeúcta, rovnost, společenské uznání a svět krásy. Na stejných příčkách jsou pro obě skupiny hodnoty svobody, moudrosti, potěšení a vzrušujícího života. Po seřazení účelových hodnot lze vidět, že důležitější jsou pro skupinu adolescentů z rodin, než pro skupinu adolescentů z dětských domovů hodnoty jako milující, odpovědný, nápomocný, tolerantní, zdvořilý a odpouštějící, pro adolescenty z prostředí dětských domovů jsou pak důležitější hodnoty čestný, ctižádostivý, čistý, nezávislý, schopný, logický, odvážný, nápaditý a ukázněný. Na stejných příčkách mají obě skupiny hodnoty intelektuální, veselý a poslušný. U této části nejsou žádné větší rozdíly v seřazení hodnot u obou skupin, proto byl udělen v obou položkách oběma skupinám vždy 1 bod.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
32)	1	1
33)	1	1
Σ	2	2

Tabulka 12: Ujasnění si názoru na svět - body

Péče o domácnost je také poměrně vyrovnaná část šetření. Obě skupiny respondentů v minimálně 90% uvedli, že si po sobě své věci uklízí sami a kolem 81% z obou skupin adolescentů pravidelně pomáhá s úklidem v domácnosti (umývání podlah, vysávání, utírání prachu, atd.). 100% respondentů z prostředí dětských domovů uvedlo, že je vychovatelé vedou k tomu, aby se sami dokázali postarat o domácnost, u skupiny adolescentů z prostředí rodin toto uvedlo 87,84%, zbytek buď neví, nebo s tímto nesouhlasí. Co se týká vaření, procentuálně více adolescentů z rodin tvrdí, že umí vařit (70,27%), než adolescentů z dětských domovů (65,63%).

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
34)	1	1
35)	1	1
36)	2	0
37)	0	2
Σ	4	4

Tabulka 13: Péče o domácnost - body

Budoucí rodinné zázemí bylo posuzováno podle toho, která skupina měla v dané otázce více jasno, nezáleželo tedy např. na tom, zda děti chtějí, nebo nechtějí, ale zda ví, že je chtějí, nebo nechtějí. V položce, která se zabývala tím, zda respondenti plánují založit rodinu, neví 31,25% dotazovaných adolescentů z dětských domovů a pouze 13,51% adolescentů z rodin. Zda je pro respondenty svatba důležitá životní událost ví více adolescentů z rodin, neví to 17,57% z nich a 31,25% respondentů z dětských domovů. Skoro všichni adolescenti z prostředí rodin vědí, jestli plánují děti – neví to jen 4,05% z nich a u respondentů z dětských domovů je to pak více než polovina (59,38%). To, zda chtějí mít respondenti rodinu se stálým partnerem a nevychovávat děti sám / sama, ví 84,38% respondentů z dětských domovů a 93,24% adolescentů z rodin.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
38)	0	2
39)	0	2
40)	0	2
41)	0	2
Σ	0	8

Tabulka 14: Budoucí rodinné zázemí - body

Poslední část dotazníku se věnovala vlastnímu názoru na vlastní připravenost na vstup do samostatného života. Většina respondentů z prostředí dětských domovů (71,88%) se cítí být připravena na samostatný život, u respondentů z rodin je to jen 37,84%. Většina respondentů (75%) z dětských domovů si také myslí, že už by dokázala žít samostatně ve vlastním bytě, naproti tomu adolescentů z rodin si to nemyslí ani polovina (44,6%). Co se týká spokojenosti s tím, jak respondenty vychovatelé / rodiče připravili na samostatný život, jsou spokojeni všichni respondenti z dětských domovů a z rodin je to 82,43% respondentů. Polední položka dotazníku dávala prostor pro vlastní vyjádření se respondentů

k jejich přípravě nebo připravenosti na samostatný život – z odpovědí, které sem respondenti napsali je zřejmé, že část z obou skupin se bojí samostatného života, ale část je si také celkem jistá, že by jej zvládla, takže v této položce velké rozdíly nejsou.

Položka	BODY	
	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
42)	2	0
43)	2	0
44)	2	0
45)	1	1
Σ	7	1

Tabulka 15: Názor na vlastní připravenost na vstup do samostatného života

7 INTERPRETACE DAT

Po shrnutí výsledků výzkumu do tabulek s body je možné zodpovědět výzkumné otázky, které byly stanoveny před zahájením výzkumného šetření.

1. Výzkumná otázka: *Jaké jsou rozdíly v připravenosti na vstup do samostatného života adolescentů z prostředí dětských domovů a připravenosti adolescentů z prostředí rodin?*

Po sečtení bodů ze všech tabulek s body je jasné, že rozdíly v připravenosti na vstup do samostatného života mezi oběma skupinami existují. Celkově vyplynulo, že více připraveni na samostatný život jsou adolescenti z rodin, rozdíl ovšem není nijak markantní. U několika částí jsou na tom obě skupiny v připravenosti stejně – např. u výběru zaměstnání, vytvoření heterosexuálních zájmů, ujasnění si názoru na svět a péče o domácnost. Respondenti z rodin pak získali více bodů a to znamená, že jsou více připraveni, v oblastech finanční kvalifikace, využívání volného času a představě o budoucím rodinném zázemí.

	DĚTSKÝ DOMOV	RODINA
Součet bodů	38	44

Tabulka 16: Celkový součet bodů

2. Výzkumná otázka: *Jaký je rozdíl mezi představou budoucnosti adolescentů z prostředí dětských domovů a adolescentů z prostředí rodin?*

Podle výsledků výzkumu rozdíly v představě budoucnosti u obou skupin jsou. Více jasno v tomto ohledu mají respondenti z rodin. Procentuálně více adolescentů z prostředí rodin chce v budoucnu založit rodinu, přes 30% adolescentů z dětských domovů odpověď na tuto otázku ještě neví. Pro většinu (64,86%) adolescentů z rodin je svatba důležitou životní událostí, naopak pro 43,75% adolescentů z dětských domovů tomu tak není. Ohledně plánování dětí více než polovina respondentů z dětských domovů ještě neví, zda je chtějí nebo nechtějí, naopak skoro všichni respondenti z prostředí rodiny vědí, že děti buď chtějí (75,68%), nebo nechtějí (20,27%). Obě skupiny respondentů pak ve většině chtějí mít rodinu se stálým partnerem a nevychovávat děti sami.

3. Výzkumná otázka: *Jak se respondenti cítí být připraveni do života?*

U obou skupin adolescentů lze z četností odpovědí vyvodit, že se cítí být připraveni na samostatný život. U adolescentů z rodin ale také velká část z respondentů neví, nebo si

myslí, že není připravena na samostatný život, ale největší podíl odpovědí byl kladný. Což znamená, že adolescenti z rodin nejsou jednoznačně přesvědčeni o tom, že jsou připraveni na samostatný život. Kdežto adolescenti z prostředí dětských domovů se ve většině cítí připraveni na vstup do samostatného života.

4. Výzkumná otázka: *Jaká je nyní míra soběstačnosti respondentů?*

Z výsledků výzkumu vyplývá, že je u obou skupin respondentů míra připravenosti vysoká. Po prostudování relativních četností všech odpovědí je zřejmé, že ve většině případů umí nakládat s penězi, orientují se v nákladech spojených se životem, dokážou se rozhodovat sami za sebe a nepodléhají už ve velké míře rodičovské kontrole, umí nakládat se svým volným časem, mají již vytvořeny heterosexuální zájmy, jsou ztotožnění s vlastním já a mají ujasněn názor na svět, o domácnost se ve většině případů také umí postarat.

Vztah připravenosti na vstup do samostatného života s prostředím, ve kterém adolescent vyrůstá, byl tedy prokázán. Rozdíly ovšem nejsou tak velké, jak se dá předpokládat, že byly v minulosti, protože se dnes dětské domovy snaží co nejvíce napodobovat život v rodinách. Rodinnou péči ovšem tato zařízení nebudou moci nikdy suplovat úplně stoprocentně, jak je nastíněno v teoretické části práce, proto se dá předpokládat, že tyto rozdíly budou přetrvávat vždy.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Výsledky výzkumu bakalářské práce jsou velmi pozitivní. To, že mezi připraveností na samostatný život v prostředí dětských domovů a rodin, neexistuje významný rozdíl, je potěšující – značí to, že systém, který je nastaven v dětských domovech pokládají sami cho- vanci za kvalitní. Prostor pro zlepšení situace v rámci tohoto tématu ale naleznout můžeme. Výsledky ukázaly, že adolescenti z prostředí dětských domovů jsou méně připraveni v oblastech finanční kvalifikace, využívání volného času a představě o budoucím rodinném zázemí.

Oblast finanční kvalifikace je velice důležitá pro to, aby se jedinci v budoucnu nedostávali do finančních problémů. Všichni jedinci v dětských domovech sice dostávají kapesné, ale to ještě nezaručuje, že umí s financemi nakládat. Dětské domovy by měly zavést alespoň otevřenější diskusi o této problematice. Podněcovat jedince v chození na brigády, aby si uvědomili hodnotu peněz, čímž zároveň získají i nějaké pracovní zkušenosti. Dále by bylo vhodné seznámit adolescenty s riziky půjček od nebankovních společností a o nákladech spojených s chodem domácnosti. Problematika půjčování peněz od bankovních i neban- kovních společností, tvorby rodinného rozpočtu a dluhů by mohla být v dětských domo- vech představena prostřednictvím praktických workshopů, které nabízí různé společnosti. Ohledně nákladů spojených s chodem domácnosti by měli být jedinci informováni běžně, měli by se z běžného života dozvědět, kolik stojí energie, jídlo, voda, odpady atd., čímž jde docílit prostým zapojením do běžných situací.

Oblast trávení volného času by se mohla ze strany dětských domovů v adolescentech také více rozvíjet. Skoro polovina respondentů uvedla, že nemá žádný koníček a ve svém vol- ném čase se často nudí. Stačila by podpora v hledání zájmové činnosti, informování o za- jímavých kroužcích a volnočasových činnostech v okolí, rozšíření zázemí samotných dět- ských domovů pro trávení volného času – různé hudební nástroje, vybavené dílny, tělo- cvičny, organizování pravidelných volnočasových aktivit, které by byly pro adolescenty zajímavé.

Poslední oblastí, která vyplynula z výzkumu jako ta, ve které jsou jedinci z dětských do- movů méně připraveni, je oblast představy o budoucím rodinném zázemí. Dětské domovy by se měly snažit s adolescenty toto téma otevírat, diskutovat o něm a podněcovat je tak k tomu, aby se nad ním zamýšleli. Toto nemusí probíhat žádnou násilnou formou, nebo programem, může se využít jen vstřícný přístup vychovatelů, kteří by byli ochotni

s adolescenty toto téma ve vhodných chvílích otevírat, vyslechnout je, odpovědět na jejich otázky a předat svoje zkušenosti. Dále by se mohly zase využít různé nabízené workshopy, nebo přednášky o partnerských vztazích a možných rodinných soužitích, které by toto téma také otevřely a mohly adolescentům odpovědět na některé jejich otázky, nebo obavy.

Prostřednictvím těchto drobných doporučení by mohli být adolescenti opouštějící dětské domovy ještě více připraveni na samostatný život. Díky tomu by se v budoucnu mohli vyhnout nejrůznějším potížím, kvůli kterým jsou nuceni vyhledávat pomoc v různých sociálních službách, jako jsou např. domy na půl cesty.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala připraveností adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života a rozdílů v ní mezi těmito dvěma skupinami. Toto téma je velice důležité zkoumat proto, aby se zaručilo, že mají všichni mladí lidé, kteří se osamostatňují, podobnou výbavu do života a stáli přibližně na „stejných startovacích čárách“, aby nebyla jedna skupina znevýhodněna tím, že vyrůstala v jiném prostředí, za což ani sama nemůže. Dnešní dětské domovy se snaží co nejvíce napodobovat chod domácností v běžných rodinách a přibližovat tak dětem běžný život, o který přišly umístěním do ústavního zařízení. Jsou ovšem věci, vztahy, lidé, kteří se napodobit a nahradit nedají.

Cílem práce bylo zjistit rozdíly v připravenosti adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života. V teoretické části práce je čtenář uveden do problematiky. Text je rozčleněn do tří hlavních kapitol a následně do podkapitol. První kapitola se zabývá tématem rodiny, jejím pojetím různými autory, prostředím rodiny a jejími funkcemi. Druhá kapitola se zabývá ústavní výchovou, její právní úpravou, popisem jednotlivých ústavních zařízení náhradní rodinné výchovy, příčinami odebrání dítěte z rodiny a prostředím a funkcemi dětského domova. Poslední kapitola této části se soustředí na popis složitějšího období adolescence, připravenosti na život a průběhu přípravy na vstup do samostatného života v prostředí rodiny a dětského domova. Pro účely této práce bylo nutné kvůli nenalezení komplexní definice připravenosti na vstup do samostatného života vytvořit definici novou. Tato definice zní: Připravenost na vstup do samostatného života je stav, kdy je člověk zralý (tedy má vytvořeny heterosexuální zájmy, je vymaněn z rodičovské kontroly, zvolil si zaměstnání, je schopen využívat volný čas, je ztotožněn s vlastním já a má ujasněn názor na svět), má určitý stupeň finanční kvalifikace, dokáže se postarat o základní věci v domácnosti, má představu o svém budoucím rodinném zázemí a sám o sobě si myslí, že je připraven na samostatný život.

Prostřednictvím kvantitativního výzkumu realizovaného dotazníkovým šetřením byly zodpovězeny výzkumné otázky a byl vytvořen závěr. Závěrem výzkumu bylo, že mezi skupinou adolescentů z prostředí dětských domovů a adolescentů z prostředí rodin existuje v připravenosti na vstup do samostatného života rozdíl. Výzkum ukázal, že adolescenti z prostředí rodin jsou připravenější, než adolescenti z prostředí dětských domovů. Rozdíl ovšem není nijak markantní a v mnoha aspektech připravenosti na vstup do samostatného života jsou obě skupiny velice vyrovnané. Výsledky potvrzují názory z teoretické části

práce o tom, že rodinné prostředí je nenahraditelné. Potěšující ovšem je, že rozdíly nejsou nijak velké a dětské domovy se snaží být kvalitní náhradou prostředí rodinného.

Ve společnosti jsou lidé, kteří opouští dětský domov, obecně zaškatulkováni jako ti, co nejsou připraveni žít samostatně. Podle výsledků výzkumu k této práci nejsou rozdíly tak velké, aby museli být svěřenci dětských domovů takovýmto způsobem společností souzeni. Pokud nebude společnost nálepkovat, těmto lidem ulehčí začátek samostatného a nezávislého života, protože si budou více věřit a snáze to dokážou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy:

1. BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
2. ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
3. DVOŘÁKOVÁ, Markéta, Zdeněk KOLÁŘ, Ivana TVRZOVÁ a Růžena VÁŇOVÁ. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5039-2.
4. DVOŘÁKOVÁ, Zuzana., Luboš SMRČKA a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C. H. Beck, 2011.
5. FARKOVÁ, Marie. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-64-8.
6. FEDOROVÁ, M. *Co potřebuje dítě v dětském domově?*. Vychovatel, 2005. ISSN 0139-6919.
7. FRANKE, Helena. *Rodičovství – partnerství a mezníky ve vývoji dětí*. In: *Sborník příspěvků z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství - synergie a konkurence*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 2016. ISBN 978-80-244-5050-6.
8. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
9. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
10. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4674-6.
11. HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: Silní pro život*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2206-1.
12. HUBATKA, Miloslav. *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0551-5.
13. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

14. KONČEKOVÁ, Ľuba. *Vývinová psychológia*. 4., aktualizované vydanie, vo Vydavateľstve Michala Vaška tretie. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2014, 295 s. ISBN 978-80-7165-945-7.
15. KUKLA, Lubomír. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
16. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
17. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787477.
18. MIRAS, Jorge a Juan Ignacio BAÑARES. *Manželství a rodina*. Praha: Axis, 2014. ISBN 978-80-903864-9-5.
19. NOVÁK, Tomáš. *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4522-0.
20. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
21. RAK, Roman, Václav MATYÁŠ a kol. *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2365-5.
22. REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008, 239 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-2594-9.
23. ROKEACH, Milton. *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press, 1973.
24. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

Právní předpisy:

1. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
2. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Bakalářské a diplomové práce:

1. KUSÝ, Daniel. *Klady a zápory výchovného procesu v Dětském domově Dagmar očima jeho dětí*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ema Štěpařová.

2. MUČKA, Aleš. *Péče o sirotky v 19. století*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Zdeňka Stoklásková, PhD.
3. ZLÁMALOVÁ, Jana. *Rozvoj osobnosti dítěte v dětském domově*. Olomouc, 2010. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Elektronické zdroje:

1. Rodina - základ státu. In: *Kde jsi táto?* [online]. ©2012-2017 [cit. 2017-11-14]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>.
2. SKASKOVÁ, Pavla. *Odebrání dítěte. Šance dětem: Pomáháme dětem, které neměly v životě štěstí*. [online]. Praha: Obecně prospěšná společnost Sirius, 2011 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/odebrani-ditete.shtml>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např.	Například
Atd.	A tak dále
Tj.	To je
Aj.	A jiné
S.	Strana
Kol.	Kolektiv
Apod.	A podobně
Tzv.	Tak zvaný
Synon.	Synonymum
Sb.	Sbírky
Č.	Číslo

SEZNAM SCHÉMÁT

Schéma 1: Typy rodiny dle Krause (2014).....	16
Schéma 2: Funkce rodiny dle Krause (2014).....	18
Schéma 3: Funkce rodiny dle Matouška a Pazlarové (2014).....	18
Schéma 4 Funkce rodiny dle Reichela (2008).....	20
Schéma 5: Funkce dětského domova dle Krause (2014).....	29

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Koníčky ve volném čase.....	53
Tabulka 2: Jakou činnost nejraději ve svém volném čase děláte?	56
Tabulka 3: Cílové hodnoty	63
Tabulka 4: Účelové hodnoty.....	64
Tabulka 5: Kolik dětí si plánujete pořídit?	69
Tabulka 6: Volba zaměstnání - body	73
Tabulka 7: Finanční kvalifikace - body	74
Tabulka 8: Vymanění se z rodičovské kontroly - body	74
Tabulka 9: Trávení volného času - body	75
Tabulka 10: Vytvoření heterosexuálních zájmů - body.....	76
Tabulka 11: Ztotožnění se s vlastním já - body	76
Tabulka 12: Ujasnění si názoru na svět - body.....	77
Tabulka 13: Péče o domácnost - body	78
Tabulka 14: Budoucí rodinné zázemí - body.....	78
Tabulka 15: Názor na vlastní připravenost na vstup do samostatného života	79
Tabulka 16: Celkový součet bodů	80

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Prostředí, ve kterém respondenti vyrůstají	42
Graf 2: Věk respondentů.....	43
Graf 3: Pohlaví respondentů	43
Graf 4: Školu, kterou studuji, jsem si vybral(a) sám / sama.	44
Graf 5: Studuji obor, ve kterém bych si chtěl(a) najít práci.	45
Graf 6: Víím, jaké zaměstnání bych si chtěl(a) najít a vykonávat.	45
Graf 7: Dostávám pravidelně kapesné.	46
Graf 8: O prázdninách nebo ve volných chvílích chodím na brigádu	47
Graf 9: Své peníze si šetřím a vždy si důkladně rozmyslím, co si za ně koupím.	47
Graf 10: Půjčil(a) bych si od nebankovní společnosti.	48
Graf 11: Mám přehled o nákladech spojených s chodem domácnosti.	48
Graf 12: Pokud se mám v něčem rozhodnout, rozhodnu se podle svého.	49
Graf 13: Vždy, když mě čeká důležité rozhodnutí, radši se poradím s rodiči / vychovateli.	50
Graf 14: Při řešení problémů dám raději na radu rodičů / vychovatelů, než abych to zkusil po svém.	50
Graf 15: Rodiče/vychovatelé mi často říkají, co bych měl(a) a neměl(a) dělat.....	51
Graf 16: Ve volném čase si můžu dělat, co chci, nikdo mě nekontroluje a nediktuje, co mám dělat.	52
Graf 17: Kolik máte denně volného času?.....	52
Graf 18: Máte nějaký koníček, kterému se pravidelně věnujete?.....	53
Graf 19: Co raději děláte ve volném čase?	54
Graf 20: S kým raději trávíte volný čas?	54
Graf 21: Přijde Vám, že se ve svém volném čase často nudíte a nevíte co s ním?.....	55
Graf 22: Máte dlouhodobější vztah?.....	57
Graf 23: Jak dlouho Váš vztah trvá?.....	57
Graf 24: Máte nějakou sexuální zkušenost?	58
Graf 25: Počet sexuálních partnerů.....	58
Graf 26: Jsem si vědom(a) svých silných stránek.....	59
Graf 27: Víím, jaké jsou mé negativní vlastnosti.	60
Graf 28: Na svých negativních vlastnostech se snažím pracovat a omezovat je.	60
Graf 29: Mám se rád(a) takový / taková, jaký / jaká jsem,.....	61

Graf 30: Chtěl(a) bych na sobě některé věci změnit.....	61
Graf 31: Mám stanoveny ve svém životě určité cíle, kterých chci dosáhnout.	62
Graf 32: Svě věci si po sobě uklízím sám.....	65
Graf 33: Pravidelně pomáhám s úklidem v domácnosti.	65
Graf 34: Rodiče / vychovatelé mě vedou k tomu, abych se uměl(a) postarat o domácnost.....	66
Graf 35: Umím vařit.	66
Graf 36: Mám v plánu v budoucnu založit rodinu.....	67
Graf 37: Svatba je pro mě důležitá životní událost.....	68
Graf 38: Plánujete si v budoucnu pořídit děti?	68
Graf 39: Rodinu chci mít se stálým partnerem a nevychovávat děti sám / sama.	69
Graf 40: Cítím se být připraven(a) na samostatný život.	70
Graf 41: Myslím, že bych dokázal(a) žít sám / sama, ve vlastním bytě.	71
Graf 42: Jsem spokojen(a) s tím, jak mě rodiče / vychovatelé připravili na samostatný život.	71

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den, jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika a chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku k výzkumu mé bakalářské práce s názvem Přípravenost adolescentů z prostředí dětských domovů a rodin na vstup do samostatného života. Odpovědi v dotaznících budou anonymní a budou použity pouze pro účely této práce.

Děkuji za Váš čas,
Dohnálková Lenka

- 1) Vyrůstám v:**
 - a) Dětském domově
 - b) Rodině úplné
 - c) Rodině neúplné (žiji pouze s jedním z rodičů)
- 2) Věk:**
 - a) 17
 - b) 18
 - c) 19
 - d) 20
- 3) Pohlaví:**
 - a) Žena
 - b) Muž
- 4) Školu, kterou studuji, jsem si vybral(a) sám/sama.**
 - a) Ano
 - b) Ne
- 5) Studuji obor, ve kterém bych si chtěl(a) najít práci.**
 - a) Ano
 - b) Ne
- 6) Víím, jaké zaměstnání bych si chtěl(a) najít a vykonávat.**
 - a) Ano
 - b) Ne
- 7) Dostávám pravidelně kapesné.**
 - a) Ano
 - b) Ne
- 8) O prázdninách, nebo ve volných chvílích chodím na brigádu.**
 - a) Ano
 - b) Ne
- 9) Své peníze si šetřím a vždy si důkladně rozmyslím, co si za ně koupím.**
 - a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím

10) Půjčil(a) bych si od nebankovní společnosti.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

11) Mám přehled o nákladech spojených s domácností (jídlo, nájem, energie atd.)

- a) Ano
- b) Ne

12) Pokud se mám v něčem rozhodnout, rozhodnu se podle svého.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

13) Vždy, když mě čeká důležité rozhodnutí, radši se poradím s rodiči/vychovateli.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

14) Při řešení problémů dám raději na radu rodičů/vychovatelů, než abych to zkusil(a) po svém.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

15) Rodiče/vychovatelé mi často říkají, co bych měl(a) a neměl(a) dělat.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

16) Ve volném čase si můžu dělat, co chci, nikdo mě nekontroluje a nediktuje, co mám dělat.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

17) Kolik máte denně volného času?

- a) Méně než hodinu
- b) 1 – 2 hodiny
- c) 2 – 3 hodiny
- d) 3 a více hodin

18) Máte nějaký koníček, kterému se pravidelně věnujete? Pokud ano, jaký?

- a) Ano _____
- b) Ne

19) Co raději děláte ve svém volném čase?

- a) Věnuji se nějaké činnosti
- b) Odpočívám a relaxuji

20) S kým raději trávíte volný čas?

- a) Sám
- b) S rodinou
- c) S přáteli
- d) S partnerem

21) Přijde Vám, že se ve svém volném čase často nudíte a nevíte co s ním?

- a) Ano
- b) Ne

22) Jakou činnost nejraději ve svém volném čase děláte?

23) Máte dlouhodobější vztah? Pokud ano, jak dlouho trvá?

- a) Ano, _____
- b) Ne

24) Máte nějakou sexuální zkušenost?

- a) Ano
- b) Ne

25) Pokud ano, kolik jste měl(a) sexuálních partnerů?

26) Jsem si vědom(a) svých silných stránek.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

27) Víím, jaké jsou moje negativní vlastnosti.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

28) Na svých negativních vlastnostech se snažím pracovat a omezovat je.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

29) Mám se rád(a) takový(á) jaký(á) jsem.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

30) Chtěl(a) bych na sobě některé věci změnit.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

31) Mám stanoveny ve svém životě určité cíle, kterých chci dosáhnout.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

32) Seřad'te prosím následující cílové hodnoty podle toho, jak jsou pro Vás důležité od nejdůležitějšího (1) po nejméně důležité (18). (Rokeach, M. (1973))

- ___ Moudrost (zralé chápání života)
- ___ Národní bezpečnost (ochrana před útokem)
- ___ Opravdové přátelství (blízkost druhého)
- ___ Pohodlný život (život v blahobytu)
- ___ Potěšení (radostný, poklidný život)
- ___ Rodinné bezpečí (péče o milované osoby)
- ___ Rovnost (bratrství a rovné šance pro všechny)
- ___ Sebeúcta (vážit si sebe sama)
- ___ Smysl pro plnění úkolů (být přínosem)
- ___ Spása (věčný život)
- ___ Společenské uznání (respekt, obdiv)
- ___ Svět krásy (krása přírody a umění)
- ___ Svět v míru (bez válek a konfliktů)
- ___ Svoboda (nezávislost, svobodná volba)
- ___ Štěstí (uspokojení)
- ___ Vnitřní harmonie (nepřítomnost vnitřního konfliktu)
- ___ Vy zralá láska (sexuální a duševní blízkost)
- ___ Vzrušující život (aktivní život plný podnětů)

33) Seřad'te prosím následující účelové hodnoty podle toho, jak jsou pro Vás důležité - od nejdůležitějšího (1) po nejméně důležité (18). (Rokeach, M. (1973))

- ___ Ctižádnostivý (tvrdě pracující, ambiciózní)
- ___ Čestný (upřímný, pravdomluvný)
- ___ Čistý (upravený, pořádný)
- ___ Intelektuální (inteligentní, přemýšlivý)
- ___ Logický (důsledný, racionální)
- ___ Milující (citový, něžný)
- ___ Nápaditý (tvořivý)
- ___ Nápomocný (přispívající k dobru druhých)
- ___ Nezávislý (soběstačný)
- ___ Odpouštějící (promíjející)
- ___ Odpovědný (seriózní, spolehlivý)
- ___ Odvážný (bránící názory druhých)
- ___ Poslušný (svědomitý, uctivý)
- ___ Schopný (kompetentní, účinný)
- ___ Tolerantní (bez předsudků)
- ___ Veselý (bezstarostný, radostný)
- ___ Ukázněný (umírněný, disciplinovaný)
- ___ Zdvořilý (pozorný, způsobný)

34) Svě věci si po sobě uklízím sám.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

35) Pravidelně pomáhám s úklidem v domácnosti (umývání podlah, vysávání, utírání prachu, atd.).

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

- 36) Rodiče / vychovatelé mě vedou k tomu, abych se uměl(a) postarat o domácnost - úklid, vaření, praní,...**
- a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím
- 37) Umím vařit.**
- a) Ano
 - b) Ne
- 38) Mám v plánu založit v budoucnu rodinu.**
- a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím
- 39) Svatba je pro mě důležitá životní událost.**
- a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím
- 40) Plánujete si v budoucnu pořídit děti? Pokud ano, kolik?**
- a) Ano, _____
 - b) Ne
 - c) Nevím
- 41) Rodinu chci mít se stálým partnerem a nevychovávat děti sám/sama.**
- a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím
- 42) Cítím se být připraven(a) na samostatný život.**
- a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím
- 43) Myslím, že už bych dokázal(a) žít sám / sama, ve vlastním bytě.**
- a) Souhlasím
 - b) Spíše souhlasím
 - c) Nevím
 - d) Spíše nesouhlasím
 - e) Nesouhlasím

44) Jsem spokojen(a) s tím, jak mě vychovatelé/rodiče připravili na samostatný život.

- a) Souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Nevím
- d) Spíše nesouhlasím
- e) Nesouhlasím

45) Máte nějakou připomínku k Vaší přípravě a připravenosti na samostatný život?

Pokud ano, uveďte ji prosím.